

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΗ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1989

ΑΡΙΘ. 12

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

«Λύχνος ήλιου της δόξης ο φωταυγής...». — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Χριστιανισμός και φεμινισμός. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Τριφδίου. — Μητροπ. Σισανίου και Σιατίστης Ἀντωνίου, Περί τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἁμαρτίας. — Ἰω. Φουτούλη, Ἀπαντήσεις σέ λειτουργικές, κανονικές και ἄλλες ἀπορίες. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Π. Ἀβαγιάνου, Ὑπόμνηση ἱερατικοῦ χρέους. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Χαρά και ἐργασία. — Ἀρχιμ. Τίτου Κ. Χορτάτου, Ἀφρικανικὸν Πανάγιον. — π. Σερ. Φάρογλου, Ἀπὸ τὴν τάξη και ψαλμωδία στὸν Πατριαρχικὸ ναὸ Κων/πόλεως. — π. Στεφ. Κυραλίδης, Ὀδοιπορικὸ στὸς Ἁγίους Τόπους. — Γιάννη Μ. Πετσιώτη, Βιβλιογραφικὸ και ἀρθρογραφικὸ δελτίο Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἔτους 1988. Χρήστου Παπαθανασίου, Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στὴ Βοστώνη τῆς Ἀμερικῆς. — Μαρίας Ματζάρη - Μιχαήλ, Ἡ πρεσβυτέρα, μητέρα τῆς ἐνορίας. — Ἐπίκαιρα.

● ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι. Ἰασίου 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Ἀθήναι.

“ΛΥΧΝΟΣ ΗΛΙΟΥ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ Ο ΦΩΤΑΥΓΗΣ,,

Ἡ σύλληψη τοῦ τιμίου και ἐνδόξου Προφήτου, Προδρόμου και Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ποὺ ἡ Ἐκκλησία μας ἐφορτίζει στὶς 23 Σεπτεμβρίου, σημαδεύει τὴν ὑψιστὴ κλήση τοῦ Ἀγγελοῦ τῆς ἐρήμου. Καὶ προαναγγέλλει τὸ δρόμο γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ τελευταῖος προφήτης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης και ὁ πρῶτος τοῦ καινούργιου κόσμου, σαρκούμενος μὲ θαυματουργικὸ τρόπο, θὰ ἀποκαλύψει τὸν Ἐρχόμενο, ὡς «Λύχνος Ἁλίου...» και θὰ καλέσει τοὺς λαοὺς νὰ τὸν προσκυνήσουν ὡς τὸν μόνο Σωτήρα και Θεό τους.

«... ὁ ἱερεὺς Βαπτιστής, κηρύξας μετάνοιαν και φανερώσας Χριστόν, γενόμενον ἄνθρωπον, πάντων ἁμαρτανόντων, ἐγενήθη προστάτης, πᾶσι χειμαζομένοις βοηθῶν ἀενάως».

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ*

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσι τῆς παραγράφου, ποὺ ἀναφέρεται στὸ ζήτημα τῆς γυναικείας ὁμορφιάς, ἃς ἐπιτραπῆ νὰ ὑπομνησθοῦν μερικὰ ἀκόμη σημεῖα ἀπ' τὴν γνωστὴ στοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» σχετικὴ ὁμιλία τοῦ γράφοντος, ποὺ ἔγινε στὸ Λονδῖνο τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1988:

«Δυστυχῶς συχνὰ χρησιμοποιεῖται ἡ ἀποκομμένη ἀπὸ ἀνώτερες πνευματικὲς ἀξίες γυναικεῖα σωματικὴ ὁμορφιά, γιὰ νὰ ἠγῆται ὁ Διόνυσος τοῦ χοροῦ βακχίδων καὶ μαινάδων, γιὰ νὰ ἐκδιώκῃ ἡ Πάνδημος Ἀφροδίτη τὴν ἐκ τῶν κυμάτων τῆς ὁμορφῆς Κύπρου ἀναδυθεῖσα οὐρανια Ἀφροδίτη καὶ γιὰ νὰ ἐγείρωνται ἀπὸ διάφορες Ἰεζάβελ ναοὶ ὀργιαστικῆς λατρείας, ἀφιερωμένοι στὴν Ἴσιδα καὶ στὴν Ἀστάρτη, τὶς προστάτιδες τῶν ὀργίων χθόνιες θεές. Τὸ γεγονός αὐτό, ὅπως καὶ τὸ γεγονός ὅτι γιὰ πολλοὺς τὸ κάλλος ἐδρεύει στὰ Σόδομα, ἔκαμαν τὸν μεγάλο ἀνατόμο τῆς ψυχῆς Ντοστογιέφσκη νὰ γράψῃ στοὺς ἀδελφοὺς Καραμάζωφ, ὅτι «μὲ τὴν ὁμορφιά ὁ διάβολος μάχεται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ πεδίο τῆς μάχης εἶναι ἡ καρδιὰ τῶν ἀνθρώπων».

»Ἐξ ἄλλου ἡ φυσικὴ χάρις τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς χάνεται γρήγορα, ὅταν ἡ κακία, ἡ πονηρία κι ἡ ὑποδούλωσις στὰ πάθη σκληραίνουν, ριτιδιάζουν καὶ ἀσχημίζουν τὴ σωματικὴ μορφή, ὅπως παραστατικὰ τὸ ἔδειξαν τόσον ὁ Διονύσιος Σολωμὸς στὸ πεζογράφημά του «Ἡ γυναίκα τῆς Ζάκυθος», ὅσον καὶ ὁ Ὁσκαρ Οὐάιλντ στὸ αὐτοβιογραφικὸ ἔργο του «Τὸ πορτραῖτο τοῦ Ντόριαν Γκρέυ».

»Ἀντιστρόφως, ὅταν ὑπάρχῃ τὸ πνευματικὸ κάλλος, τότε δὲν ὑπάρχει ἀληθινὴ ἀσχήμια. Ἀκόμη καὶ ἡ ἔλλειψις σωματικῆς καλιγραμμίας καὶ εὐμορφίας ἐξουδετερώνεται ὑπὸ τὴν ἐρατεινὴ καὶ θελκτικὴ ἀλουργίδα καὶ πορφύρα τῆς μυστικῆς πνευματικῆς γοητείας, ποὺ ἀκτινοβολεῖται ἀπὸ τὸ πνευματικὸ κάλλος. Αὐτὴ ἡ Φιλοσοφικὴ Αἴσθη-

τικὴ σήμερα ἐξυμνεῖ ὄχι μόνον τὸ κλασσικὰ Ὁραῖο, ποὺ προϋποθέτει συμμετρία καὶ ἀναλογία τῶν μερῶν, ἀλλὰ ἐξίσου καὶ τὴν αἰσθητικὴ κατηγορία τοῦ ὑπερόχου ἢ τοῦ ὑψηλοῦ, ποὺ μπορεῖ νὰ γίνεταί αἰσθητὴ καὶ κατὰ τὴν ἔλλειψι κλασσικῆς συμμετρίας καὶ ἀρμονίας, ὅταν λ.χ. οἱ νιφάδες τοῦ χιονιοῦ στροβιλίζονται στὴ χιονοθύελλα ἢ ὅταν κύματα σπᾶνε μὲ λευκοὺς ἀφρούς σὲ ἀπόκρημνα βράχια ἢ ὅταν χιόνια σκεπάζουν δύσμορφα καμμένα δέντρα. Ὅπως τὰ μεγαλειώδη αὐτὰ φαινόμενα, παρὰ τὴν ἔλλειψι σ' αὐτὰ κλασσικῆς συμμετρίας καὶ ἀρμονίας, μᾶς συναρπάζουν καὶ δημιουργοῦν μέσα μας αἰσθητικὴ συγκίνησι, κατὰ παρόμοιον τρόπο καὶ πολὺ περισσότερο τὸ ἠθικὸ μεγαλεῖο τῆς ὠραίας ψυχῆς ἀσκεῖ γοητεία καὶ ἔλξι, ποὺ ἐξουδετερώνει τὴν ἄπωσι ἀπὸ ὀποιαδήποτε σωματικὴ δυσμορφία ἢ κάνει πιὸ ἀκτινοβολοῦσα τὴν ὑπάρχουσα σωματικὴ ὠραιότητα. Ἡ ὁμορφιά τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου εἶναι διαρκῆς καὶ μόνιμη. Ἀκτινοβολεῖ, ἀκόμη κι ὅταν τὰ νειᾶτα ἔχουν περάσει κι ὅταν τὸ σῶμα φθίνει καὶ μαραίνεται. Ὁ Ντοστογιέφσκη στὸ ἔργο του «Ἐγκλημα καὶ Τιμωρία», περιγράφοντας τὴ μητέρα τοῦ Ρασκόλνικοφ, τὴν Πουλχερία Ἀλεξάντροβνα, γράφει: «Φαινόταν πιὸ νέα ἀπὸ ὅ,τι ἦταν πραγματικὰ καὶ αὐτὸ συμβαίνει συχνὰ στὶς γυναῖκες, ποὺ καταφέρνουν νὰ διατηρήσουν ὡς τὰ γηρατειὰ τους τὴ δροσεράδα τῆς ψυχῆς, τὴ φωτεινότητα τοῦ μυαλοῦ τους καὶ τὴν ἀθωότητα καὶ φλόγα τῆς καρδιάς τους. Πρέπει νὰ προσέσωμε σὲ παρένθεσι, πὼς αὐτὸ εἶναι τὸ μοναδικὸ μέσο νὰ διατηρῆ μία γυναίκα τὴν ὁμορφιά της, ἀκόμη κι ὅταν γεράσῃ».

»Ὁ Γκαῖτε σ' ἓνα τετράστιχο τονίζει ὅτι εἶναι αἰωνία ἡ ὁμορφιά, ποὺ ἐκπηγάξει ἀπὸ τὸν Θεό. Στὸν πρῶτο στίχο παρουσιάζε, μιὰ κοπέλλα νὰ στέκεται μπροστὰ στὸν καθρέπτη καὶ νὰ διαπιστώνῃ ὅτι εἶναι ὠραία. Στὸν δεῦτερο στίχο μερικοὶ γέροντες, ποὺ βλέπουν τὴ σκηνή, λέγουν μὲ μελαγχολία στὴν κοπέλλα: «Καὶ ἡ ἰδικὴ σου ὁμορφιά

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 227 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Α' ΑΠΟ ΤΑ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΤΗΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

3. Η ΜΕΓΑΛΗ ΝΙΚΗ*

«Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα
τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν».

Τὸν θρίαμβον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐορτάζει σήμερα ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία. Καὶ ἡ τελετὴ τῆς λιτανεύσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἐθεσπίσθη, διὰ τὴν διακηρύσσει εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς τὴν νίκην τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ Ἐκκλησία, διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐταλαιπωρήθη πολὺ ὑπὸ τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν πεπλανημένων διδασκαλιῶν, εἰς πολλὰς δὲ περιπτώσεις ὁ ἀγὼν τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦτο μόνον ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως καὶ ἀγὼν αἱματηρὸς, ὅπως συνέβη

* Σημείωσις: Ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεμίας παρελείφθη ἡ δημοσίευσίς εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν τῶν ὑπ' ἀρ. 3, 4 καὶ 5 ὁμιλιῶν, αἰτίνες ἀνήκουν κατὰ περιεχόμενον εἰς τὴν Α' Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν (Ὁρθοδοξίας). Ζητοῦμεν τὴν κατανόησιν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἐφημερίου».

εἶναι παροδικὴ καὶ θὰ σβῆσῃ. Τότε ἡ κοπέλλα στὸν τρίτο καὶ στὸν τέταρτο στίχο ἀπαντᾷ στοὺς γέροντες: «Καὶ ὅμως μέσα στὸν Θεὸ εἶναι αἰωνία ἡ ὁμορφιά. Σεῖς, βλέποντας ἐμένα, εἶναι σὰν νὰ βλέπετε ἐκεῖνον. Δὲν εἶμαι τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ ἀναλαμπὴ τοῦ αἰωνίου κάλλους».

Αὐτὴν τὴν αἰωνία ὁμορφιά χαρίζει στὴ γυναίκα ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἀναμοχλεύει τὰ μύχια τῆς γυναικειᾶς ὑπάρξεως, ἐκκολλάπτει τὸν ἐσώτατο πυρῆνά της, προκαλεῖ τὴν ἀναζωπύρησιν ὅλων τῶν ἐμφύτων προδιαθέσεων της καὶ τὴν ἀνάφλεξιν τῶν ἰδανικῶν αἰτημάτων της, τῆς χαρίζει τὴν ἀληθινὴ ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε κίνδυνον ἀλλοτριώσεως»⁵⁶.

Ἡ Ἐκκλησία εἶδε τὴ γυναίκα στεφωμένη με ἀστρα (Ἀποκ. ιβ', 1) καὶ τὴν ἐξύμνησε στὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας ὡς

εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς εἰκονομαχίας, μέχρι τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου οἱ ὁμολογηταὶ καὶ πρόμαχοι τῆς Ἐκκλησίας ἀνεδείχθησαν μάρτυρες, ὅχι μόνον διότι ἐμαρτύρουν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν (ἐκήρυξαν δηλ. καὶ ἐφανέρωσαν εἰς τὸν ὀρθόδοξον λαὸν τὸ ἀνόθευτον ὀρθόδοξον φρόνημα), ἀλλὰ καὶ διότι ἐχρειάσθη «μέχρις αἵματος» (Ἐδρ. 12,4) νὰ φθάσουν, προασπιζόμενοι τὴν ὀρθόδοξίαν.

Τελευταῖος εἰκονομάχος αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Θεοφίλος, σύζυγος δὲ τούτου, ἡ ὁποία διεκρίθη διὰ τὴν εὐσέβειάν της, ἦτο ἡ Θεοδώρα. Ἐκείνη, μετὰ τὴν παρακλήσιν τοῦ τότε Πατριάρχου Μεθοδίου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου αὐτῆς Θεοφίλου, κατάρθρωσε δι' ἐνεργειῶν της νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν πολεμικὴν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων. Μετὰ ἀπόφασιν δὲ τοῦ Πατριάρχου, ἐγίνε πανηγυρικὴ λιτάνευσις τῶν ἁγίων

«πλατυτέραν τῶν οὐρανῶν» καὶ ὡς «τιμιωτέραν τῶν Χερουβείμ, καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφείμ», ἐνέπνευσε τὸν Δάντη ἢ τὸν Γκαῖτε νὰ ἐξυμνοῦν τὴν ἰδέαν τοῦ «αἰωνίου θήλεος», τὸ ὁποῖο μυσταγωγεῖ καὶ ὀδηγεῖ στὶς παραδείσεις σφαῖρες, δημιουργησέ τις φάλαγγες τῶν ἁγίων παρθένων, ἀσκητριῶν, συζύγων, μητέρων καὶ κάθε εἶδους κοινωνικῶν λειτουργῶν καὶ μετὰ τὴν ὑμολογία της ἐξυμνεῖ συνεχῶς τὴν ὑπερκόσμια ὠραιότητά της. Ἐτσι ἀνοίξε τὸ δρόμον στὸν ἀληθινὸ φεμινισμό, ποὺ δὲν ἔχει καμιά σχέσιν μετὰ τὸν ψευτοφεμινισμό ἐκεῖνον, ποὺ σὲ τελευταία ἀνάλυσιν σημαίνει ὑποβιβασμὸ τῆς γυναίκας καὶ πραγμάτωσιν τῶν λόγων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Ἄνδρες οἱ νομοθετοῦντες καὶ κατὰ (=ἐναντίον) γυναικῶν ἢ νομοθεσία»⁵⁷.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος)

56. Περιοδ. «Ἐφημερίον», ἔτος 1988, σελ. 194 ἐξ.

57. Ἐνθ' ἀνωτ.

εικόνων και ἐστήθησαν πάλιν αὐται ἐπάνω εἰς τὰς στήλας τοῦ Εἰκονοστασίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· και ἔκτοτε ἐθεσπίσθη ἡ ἐορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας νὰ τελεῖται κατὰ τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Τεσσαρακοστῆς, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἁγίων εικόνων. Καὶ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ προσέξωμεν τὸ θαθὺ νόημα αὐτῆς τῆς ἀναστηλώσεως.

1. Κατὰ λέξιν, «ἀναστήλωσις» σημαίνει ἐπανατοποθέτησις τῶν ἱερῶν εικόνων εἰς τὰς ἐν μέσῳ τοῦ τέμπλου στήλας, εἰς τὰς ὁποίας παλαιότερα ἦτο ἡ θέσις των. Ἀλλὰ ἀπὸ γενικωτέρας και πνευματικωτέρας ἀπόψεως εἶναι πάντοτε ἀνάγκη νὰ ἀναστηλώνεται τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα και αἱ ὀρθόδοξοι χριστιανικαὶ παραδόσεις εἰς τὰς ψυχὰς και τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Ὅλοι αἱ ἱεραὶ και μεγάλαὶ χριστιανικαὶ ἀλήθειαι και «ἀξίαι», τὰς ὁποίας μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ πατέρες μας κατόπιν τόσων ἀγώνων, εἶναι ἀνάγκη νὰ προβάλλωνται μὲ κάθε τρόπον, διότι ὑπάρχει μία τάσις μεταρρυθμιστικὴ και ἕνα ρεῦμα «μοντερνιστικόν», τὸ ὁποῖον θέλει νὰ τὰς καταλύσῃ. Ὅσα ὄσια και ἱερά ἔχομεν, προσπαθοῦν πολλοὶ νὰ τὰ ἐξουδετερώσουν και νὰ τὰ παρουσιάσουν ὡς μὴ ἔχοντα ἀξίαν διὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔχει δῆθεν ἄλλα σπουδαιότερα πράγματα νὰ ἀκολουθήσῃ σήμερα εἰς τὴν ζωὴν του. Καὶ δὲν πρόκειται περὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν συγχρόνων γνώσεων και ἀνέσεων ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς προόδου, ἀλλ' ὑφίσταται μία νοσηρὰ τάσις καταλύσεως και καταργήσεως τῆς παραδόσεως. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται σήμερον νὰ διασαλπισθῇ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ἰδίως δὲ πρὸς τοὺς νέους, ὅτι εἶναι πάντοτε χρήσιμον και θαυτοστόχαστον τὸ παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου «σ τ ἡ κ ε τ ε κ α ἰ κ ρ α τ ε ἴ τ ε τ ᾶ ς π α ρ α δ ὄ σ ε ι ς ᾄ ς ἔ δ ἰ δ ᾶ χ θ η τ ε» (Β' Θεσ. 2,15). Δὲν πρέπει νὰ εἴμεθα εὐκολοὶ και πρόθυμοὶ νὰ καταργοῦμεν ἔθιμα ἱερά, παραδόσεις ἁγίας, πρὸ πάντων δὲ διατάξεις θρησκευτικὰς και οὔτε «ἰ ὦ τ α ἔ ν ἡ μ ἰ α ν κ ε ρ α ἰ α ν» δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ ἀλλάξωμεν ἐξ ὄσων ὁ Κύριος μᾶς παραγγέλλει. «Ὁ ς ἔ ᾶ ν ο ὕ ν λ ὕ σ η μ ἰ α ν τ ὶ ν ἐ ν τ ο λ ὶ ν τ ο ὕ τ ω ν τ ὶ ν ἔ λ α χ ἰ σ τ ω ν... ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» ὅς δ' ἂν ποιήσῃ και διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Τὸ γκρέμισμα εἶναι πάντοτε εὐκολον, ἐνῶ τὸ κτίσιμο θέλει πολλὴν προσπάθειαν. Ἡ κατάργησις και τὸ σῆσμιμο εἶναι ἐκ τῶν προχειροτέρων πράξεων, ἀλλὰ ἡ ἐμμονὴ και προσήλωσις μέχρι κεραίας εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ θέλει προσπάθειαν, και αὐτὸ φέρει τὴν ἀληθῆ πρόδοον και εὐτυχίαν, και ἐξασφαλίζει τὸν στέφανον παρὰ τοῦ Κυρίου.

2. Ἀλλὰ ἡ πανήγυρις τῆς Ὁρθοδοξίας, πλὴν τοῦ μηνύματος ἵνα κρατῶμεν τὰς παραδόσεις, φέρει εἰς τὴν καρδίαν συναισθήματα ἀγαλλιάσεως. Καὶ μὲ θαθεῖαν ἐγκούχησιν δοξάζομεν τὸν Θεόν, διότι ἠδόκησε νὰ γεννηθῶμεν και νὰ εἴμεθα ὀρθόδοξοι. Χωρὶς στενότητα ἀντιλήψεων και χωρὶς μισαλλοδοξίαν, ἀλλὰ μὲ πλήρη πεποίθησιν περὶ τῆς ἀληθείας διακηρύσσομεν ὅτι κατέχομεν τὴν ἀποστολικὴν, τὴν μίαν, τὴν ἁγίαν, τὴν ἀνόθευτον, τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. Καμμία ἄλλη πίστις ἄλλου δόγματος δὲν προσεγγίζει τὴν αἴγλην και τὸ κύρος τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως, τὴν ὁποίαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐκράτησε και διεφύλαξεν ἡ ὀρθοδοξία. Δὲν εὐσταθεῖ δὲ ὁ ἰσχυρισμὸς τινων, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας κατέχεται δῆθεν ἀπὸ μίαν στείραν και τυπολατρικὴν προσκόλλησιν εἰς τὴν Παράδοσιν. Διότι τὰ ὀρθόδοξα δόγματα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν σωτηρίαν μας. Καὶ ἡ ἀθέτησις ἢ ἀλλοίωσις κάποιων ἐξ αὐτῶν διακινδυνεύει τὴν σωτηρίαν ἐκείνων ποὺ χωλαίνουν εἰς τὴν ἀκραιφνῆ ὀρθόδοξον πίστιν. Ἐγκεῖται εἰς τὴν ἔννοιαν και τὴν οὐσίαν τοῦ δόγματος ἡ ἀναγκαῖότης αὐτῆ. Δὲν πρόκειται περὶ ἀδιαφόρων «πιστευμάτων», εἰς τὰ ὁποῖα χωρεῖ ἐλευθεριότης ἀπόψεων. Ἀλλὰ περὶ ἀναγκαιῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖται ἐνότης.

Ἐξ ἄλλου ἡ Ὁρθοδοξία ἀποτελεῖ ἐσωτερικὸν δίωμα. Ἐχει πνευματικὸν βάθος. Συμπορεύεται δὲ μὲ τὴν ὀρθοπραξίαν. Δὲν ἀρκεῖται εἰς «τ ὁ ἔ ξ ω θ ε ν τ ο ὕ π ο τ η ρ ἰ ο υ κ α ἰ τ ῆ ς π α ρ ο ψ ἰ δ ο ς» (Ματθ. 23,25), ὅπως ἴσως συμβαίνει εἰς μὴ Ὁρθόδοξους λαούς. Ἀλλὰ ἐγγίζει και δονεῖ τὰς καρδίας. Καὶ μᾶς κατευθύνει πρὸς «τ ᾶ ἄ ν ω... ο ὕ ἔ σ τ ἰ ν ὁ Χ ρ ἰ σ τ ὅ ς, ἐ ν δ ε ξ ἰ ᾶ τ ο ὕ Θ ε ο ὕ κ α θ ἡ μ ε ν ο ς» (Κολ. 3,1).

Εἴθε ὁ Κύριος νὰ μᾶς στηρίξῃ εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν και νὰ μᾶς ἀναδεικνύῃ ἀξίους τῆς ὀρθόδοξου κληρονομίας μας. Καὶ ἡ ζωὴ μας νὰ εἶναι ζωὴ ἀνθρώπων ὅχι μόνον πιστευόντων τὰ ὀρθά, ἀλλὰ και πραττόντων τὰ ὀρθά, ὥστε νὰ σεμνύεται ἡ ἀγὰ τὸν κόσμον ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, μετὰ τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου και τοῦ λαοῦ, και τὸ μήνυμά της νὰ ἀποτελέσῃ τὸν ἄξονα, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ συνενωθῇ ἡ «μία, ἁγία, καθολικὴ και ἀποστολικὴ Ἐκκλησία» τοῦ Χριστοῦ.

Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου και εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου. Ἰψώσον κέρας χριστιανῶν ὀρθόδοξων και καταπέμφον ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη Σου τὰ πλούσια. Ἀμήν.

4. «ΕΥΡΗΚΑΜΕΝ»!

«Ὁν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ και οἱ προφήται εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν... τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ».

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος ἀναφέρονται

πολλοί ανακαλύψεις, μεταξύ των οποίων ώρισμένοι χαρακτηρίζονται ως μεγάλες και πολύτιμες. Υπεράνω όμως πάσης εν γένει ανακαλύψεως προέχει εις άξίαν ή ανακάλυψις ή μεγάλη του άποστόλου Φιλίππου, την όποιαν αναφέρουν τά λόγια του με τά όποια άρχισαμεν: «Ο υ ξ γ ρ α ψ ε Μ ω σ η ς ε ν τ ω ν ό μ ω κ α ι ο ί π ρ ο φ η τ α ι ε υ ρ ή κ α μ ε ν, Ί η σ ο υ ν... τ ό ν ά π ό Ν α ζ α ρ έ τ». Με χαράν και ένθουσιασμόν πολύ μεγαλύτερον άπό εκείνον του γνωστού επιστήμονος, ό όποιος έτρεχε στους δρόμους φωνάζων τó «εύρηκα», φωνάζει ό Φίλιππος τó «εύρήκαμεν τόν Ίησοῦν τόν άπό Ναζαρέτ».

1. Έν πρώτοις πρέπει νά προσέξωμεν τά λόγια με τά όποια προλογίζει ό Φίλιππος τήν ανακάλυψίν του. «Ο υ ξ γ ρ α ψ ε Μ ω σ η ς, ε ν τ ω ν ό μ ω κ α ι ο ί π ρ ο φ η τ α ι». Εύρήκαμεν, λέγει, εκείνον τόν όποιον έχουν αναγγείλει πρό αιώνων ό Μωϋσής και οί προφήται. Έχει δηλαδή πλήρη κατανόησιν ότι ή προσωπικότης του Χριστού είναι ή προσωπικότης τήν όποιαν οί άνθρωποι πρό αιώνων άνέμενον. Κατανοεί ότι ό Χριστός είναι τó κέντρον τής προσδοκίας των αιώνων' είναι Έκείνος, τόν Όποιον ό Πατήρ πρό αιώνων είχε ύποσχεθῆ ως Σωτήρα εις τούς ανθρώπους και, διά τούτο, και άπό τούς προφήτας είχε προκαταγγεληθῆ και άπό τούς ανθρώπους άνεμένετο. Αυτή ή κατανόησις μαρτυρεί ότι ύπήρχαν εις τόν Φίλιππον δύο προϋποθέσεις. (Διότι δέν είναι δυνατόν με τήν πρώτην γνωριμίαν νά εκφρασθῆ όπως εξεφράσθη). Ποιαί είναι αύται;

Πρώτον άνήκεν εις τούς ανθρώπους πού έχουν άνωτερα ενδιαφέροντα. Ήτο εξ εκείνων των όποιων τά ενδιαφέροντα δέν περιορίζονται στα συνήθη βιωτικά επίπεδα, αλλά επεκτείνονται πολύ πέραν τούτων. Φαίνεται ότι τόν απησχόλουν τά πνευματικά θέματα: ότι, παραλλήλως πρός τās συνήθεις βιωτικάς άσχολίας, ήσθάνετο τήν ανάγκην νά έρευνήσῃ τά πνευματικά πρόβλήματα, όπως είναι τó πρόβλημα του προορισμού του ανθρώπου, τó πρόβλημα τής σωτηρίας κλπ.

Δεύτερον ήτο άνθρωπος ό όποιος έμελετοῦσε τās Γραφάς, και διά τούτο, ήτο εις θέσιν νά γνωρίζῃ τί «ε γ ρ α ψ ε Μ ω σ η ς ε ν τ ω ν ό μ ω κ α ι ο ί π ρ ο φ η τ α ι». Ήτο επομένως ό άνθρωπος ό γνωρίζων τó περιεχόμενον τής θρησκείας του, ό Όρθόδοξος τής Ίουδαϊκής θρησκείας. Οί λόγοι του δέ αυτοί, ότι ό Ίησούς είναι Αυτός πού προαναγγελέθη ύπό του Νόμου και των Προφητών, είναι λόγοι ακριβέστατοι και τής χριστιανικής πλέον Όρθοδοξίας.

2. Άλλ' όταν ό Φίλιππος, μετά τās πρώτας του λέ-

ξεις προφέρῃ τó όνομα του Σωτήρος Χριστού, όταν λέγῃ εύρήκαμεν «Ί η σ ο υ ν», θά έπρεπε νά είναι κανείς κοντά του, για νά δῆ τήν χαράν και τήν πηγαίαν ικανοποίησίν του, και νά διαπιστώσῃ ότι ό Φίλιππος πρωτίστως έφλέγετο άπό τόν πόθον τής σωτηρίας. Και γι' αυτό, όταν εύρίσκη τόν Σωτήρα, όταν ανακαλύπτῃ τόν προσδοκώμενον Μεσσίαν, αισθάνεται ότι δέν ύπάρχει πλέον γι' αυτόν τίποτε άνώτερον νά ποθήσῃ και νά εύρη. Εύρήκε τόν Ίησοῦν. Και Ίησούς σημαίνει Σωτήρ. Διότι, όπως ό άγγελος εἶπε περί Αυτού, «Α υ τ ό ς (θ ά) σ ω σ η τ ό ν λ α ο υ α υ τ ο υ ά π ό τ ω ν ά μ α ρ τ ι ω ν α υ τ ω ν».

Αυτή ή άποψις, άποτελεῖ τó κέντρον τής χριστιανικής Όρθοδοξίας, τής όποιας σήμεραν τούς θριάμβους εορτάζομεν. Ότι δηλαδή υπεράνω πάσης άλλης γνώσεως και παντός άλλου ενδιαφέροντος πρέπει νά ύπάρχῃ ή γνώσις περί τής Σωτηρίας. Χριστιανός δηλαδή Όρθόδοξος, άξίος του όνόματός του, είναι εκείνος πού εκζητεῖ «εξ όλης τής ψυχῆς αυτού» τήν σωτηρίαν' γι' αύτήν εργάζεται, αύτή τόν άπασχολεί και τόν ενδιαφέρει ως άπασχόλησις πρωταρχική. Συνδυάζοντες τήν πρώτην και τήν δευτέραν εκδήλωσιν τής θρησκευτικότητος του Φιλίππου οί άληθεῖς όρθόδοξοι χριστιανοί όφείλουν νά μη λησμονοῦν ότι «α υ τ η ε σ τ ι ν ή α ι ω ν ι ο ς ζ ω ή (= ή σωτηρία), ίνα γινώσκωσι τόν μόνον άληθινόν Θεόν και "Ον άπέστειλεν Ίησοῦν Χριστόν» (= ή όρθή πίστις). Αυτό θά άποδείξῃ τήν πραγματικήν Όρθοδοξίαν μας. Έάν δηλαδή θέλωμεν νά εἴμεθα πραγματικοί όρθόδοξοι, και άν θέλωμεν ουσιαστικώς νά εορτάσωμεν και νά πανηγυρίσωμεν τήν σημερινήν ήμέραν τής Όρθοδοξίας, πρέπει νά μη μάς λείπη οὔτε ή γνώσις οὔτε τó κίνητρον τής σωτηρίας. Διότι άνθρωπος πού κολλᾷ σαν όστρακον στα βιωτικά πράγματα' χριστιανός Όρθόδοξος πού δέν «διώνει» εις σωτηρίαν τήν όρθόδοξον διδασκαλίαν και τά μέσα πού ή εκκλησία του προσφέρει, τί Όρθόδοξος είναι και τί άλλο έχει εκτός άπό τó όνομα;

3. Άλλά ό Φίλιππος προσέθεσε και μίαν λέξιν άκόμη' «... τ ό ν ά π ό Ν α ζ α ρ έ τ». Είναι γνωστόν δέ ότι ή Ναζαρέτ δέν είχε καλήν φήμην. Έν τούτοις τó ότι ό Φίλιππος θεβαιώνει ότι Τόν Μεσσίαν εύρήκαμεν έρχόμενον άπό τήν Ναζαρέτ, άποδεικνύει ότι τόσον πολύ ή γνωριμία του σωτήρος Χριστού ανταπεκρίθη στα ιδανικά του, ώστε του επεβλήθη άνεπιφυλάκτως και με τήν γλώσσαν τής ειλικρινείας διακηρύττει ότι τόν εύρεν άπό εκεί πού δέν τó έφαντάζετο, άπό τήν Ναζαρέτ! Τί με τούτο όμως. Άρκεί ότι εύρήκε τόν Σωτήρα. Δηλαδή είναι ό άνθρωπος ό όποιος

εις τὰς ἐρεῦνας του εἶναι ἀπροκατάληπτος, γνήσιος φίλος τῆς ἀληθείας. Δὲν προκαταλαμβάνεται ἀπὸ φήμες καὶ διαδόσεις, ἀλλὰ ἀποβλέπει στὴν ἀλήθεια καὶ μόνον στὴν ἀλήθεια· καὶ μόλις τὴν βρεῖ τὴν ἀναγνωρίζει καὶ τὴν ἐγκολπώνει. Ἐξέρει δὲ νὰ λέγῃ πρὸς πάντα ἀμφιβάλλοντα τὸ «*ἔ ρ χ ο υ κ α ἰ ἴ δ ε*» (ὅπως τὸ εἶπεν εἰς τὸν Ναθαναήλ). Γνωρίζει δηλαδὴ ὁ ἀληθὴς φίλος τῆς ἀληθείας νὰ πληροφορητῆται ἐξ ἰδίας πείρας τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν καὶ εὐτυχίαν καὶ δὲν ἀποτολμᾷ αὐθαιρέτως καὶ ἀβασανίστους κρίσεις.

Ἄγαπητοὶ ἀδελφοί. Τὰ τέκνα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σήμερον λιτανεύομεν τὰς ἱεράς εἰκόνας καὶ ψάλλομεν τὰ ἐπινίκια τῆς Ὁρθοδοξίας. Θὰ πρέπει ὅμως, διὰ μέσου τῆς ἱεράς αὐτῆς τελετῆς, νὰ αἰσθανθοῦμε μίαν εὐλογον ἀπαίτησιν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς νὰ τὴν ἀξιολογήσωμεν ὡς πίστιν καὶ ὡς ζωὴν. Νὰ καυχώμεθα δι' αὐτὴν ὡς ὀρθόδοξοι. Ἀλλὰ καὶ νὰ περιφρουρήσωμεν τὴν Ὁρθοδοξίαν μας ἀπὸ τῶν ποικιλωνύμων αἱρέσεων. Ὁφείλομεν νὰ πιστεύωμεν ὀρθοδόξως εἰς Χριστόν, «*δ ν ἔ γ ρ α ψ ε Μ ω σ ῆ ς ἐ ν τ ῷ Ν ό μ ω κ α ἰ ο ἰ π ρ ο φ ῆ τ α*», σύμφωνα πρὸς ὅσα περὶ Αὐτοῦ γράφει ἡ Ἁγ. Γραφή καὶ διδάσκει ἡ Ἱερά ἡμῶν Παράδοσις. Πρὸ πάντων ὅμως ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ ἀξιολογήσωμεν ἐμπράκτως τὴν γνῶσιν αὐτὴν καὶ νὰ ζῶμεν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ Ὁρθόδοξος πίστις νὰ φαίνεται εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις μας.

Πολλοὺς ἐν τούτοις ἐμποδίζει ἢ προκατάληψις· «*ἐ κ Ν α ζ α ρ ἐ τ δ ὦ ν α τ α ἰ τ ἰ ἀ γ α θ ὸ ν ε ἶ ν α*»; Στὴν ἐποχὴν μας μπορεῖ νὰ ἔχῃ θέσιν ἢ πίστις καὶ ἡ Ὁρθόδοξία, ὅταν διαθέτωμεν νέας πηγὰς γνώσεως καὶ προόδου, τὴν ἐπιστήμην, τὴν πληροφορικὴν, καὶ μίαν τεχνολογίαν προηγμένην καὶ ἱκανὴν νὰ μᾶς προσφέρῃ πολλὰ εἰς τὸν πολιτισμὸν μας καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς μας;

Δὲν εἶναι ὅμως καλὸς σύμβουλος ἢ προκατάληψις. Καὶ τὰ περὶ δῆθεν αὐταρκειᾶς τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὀργανώσῃ τὴν ζωὴν του χωρὶς καμμίαν ἐπικουρίαν τῆς πίστεως καὶ τῶν χριστιανικῶν διδαγμάτων ἐνθυμίζουσι τὸν πύργον τῆς Βαβέλ. Ὁδηγοῦν ὀπισθόποτε εἰς σύγχυσιν καὶ ἀποτυχίαν. «*Χ ω ρ ἰ ς Χ ρ ἰ σ τ ο ὕ* (θὰ εὐρεθῶμεν) *ἐ λ π ἰ δ α μ ἢ ἔ χ ο ν τ ε ς κ α ἰ ἄ θ ε ο ὕ ἐ ν τ ῷ κ ό σ μ ω*» (Ἐφεσ. 2,12), «*ὦ ν τ ὸ τ έ λ ο ς ἀ π ὡ λ ε ἰ α*» (Φιλιπ. 3,19).

Μὴ τὸ λησμονοῦμέν ποτε. Διὰ νὰ «*κ ρ α τ ὼ μ ε ν τ ῆ ς ὀ μ ο λ ο γ ἰ α ς*» (Ἐβρ. 4,14). Καὶ νὰ ἐμμένωμεν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν μας «*ἐ δ ρ α ἰ ο ἰ κ α ἰ ἀ μ ε τ α κ ἰ ν ῆ τ ο ὕ*» (Α' Κορ. 15,58).

5. ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΣ ΚΑΙ ΑΔΟΛΟΙ

«*Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι*».

Πολὺ τιμητικὰ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Κυρίου διὰ τὸν Ναθαναήλ. Ὅταν δὲ σκεφθῆ κανεὶς ἀπὸ ποίου τοῦ στόμα ἐξήλθον ταῦτα, ἀντιλαμβάνεται πόσῃ βαρύτητα ἔχουν καὶ πόσον τιμῶν καὶ ἐξυψῶνουν τὸν Ναθαναήλ. Αὐτός, ὁ καρδιογνώστης Χριστός, θεβαιώνει περὶ τοῦ Ναθαναήλ ὅτι εἶναι ἕνας ἄνθρωπος ἄδολος, «*ἐ ν ὦ δ ὀ λ ο ς ο ὐ κ ἔ σ τ ι*». Πόσον σπουδαῖον θὰ ἦτο, ἐὰν ἐγενικεύετο ἢ διαβεβαιώσις Του αὐτῆ, ἂν δηλ. ὁ Κύριος διεπίστωνε καὶ διὰ τὸν καθένα ἐξ ἡμῶν ὅτι ὄντως εἶναι ἄνθρωπος ἄδολος, «*ἐ ν ὦ δ ὀ λ ο ς ο ὐ κ ἔ σ τ ι*». Αὐτὸ τὸ θέμα, τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς ἀδόλου ψυχῆς, ἄς ἀποτελέσῃ σήμερον τὴν ἀφορμὴν τῶν σκέψεών μας.

1. Περὶ τοῦ Ναθαναήλ δὲν ἐλέχθη θεβαίως ὅτι εἶναι ἀναμάρτητος. Διότι ἕνας καὶ μόνον εἶναι Ἐκεῖνος, περὶ τοῦ Ὁποίου τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶπεν: «*δ ς ἀ μ α ρ τ ἰ α ν ο ὐ κ ἐ π ο ἶ ῆ σ ε ν ο ὐ δ ἐ ε ὑ ρ έ θ η δ ὀ λ ο ς ἐ ν τ ῷ σ τ ὀ μ α τ ἰ α ὗ τ ο ὕ*» (Α' Πέτρ. 2,22). Μόνον ὁ Χριστὸς ὑπῆρξεν ἀναμάρτητος. Ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὅσονδήποτε καὶ ἂν τινες παρουσίασαν ἀνωτερότητα καὶ εὐγένειαν ψυχῆς, πάντως οὐδεὶς ὑπῆρξεν ἀναμάρτητος.

Ἐν τούτοις περὶ τοῦ Ναθαναήλ παρέχεται ἡ διαβεβαίωσις ὅτι, χωρὶς νὰ εἶναι ἀναμάρτητος, εἶναι ὅμως ἄδολος. Καὶ τοῦτο ἔχει πολλὴν σημασίαν. Ἄμαρτωλοὶ εἴμεθα. Ἀνθρώπινον εἶναι τοῦτο καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ἀποτελέσμα, νὰ δελεάζεται ἐκ συναρπαγῆς ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ νικάται πολλάκις ἀπὸ «*τ ἦ ν ε ὑ π ε ρ ἰ σ π α σ τ ο ν ἀ μ α ρ τ ἰ α ν*» (Ἐβρ. 12,1). Ἄν ὅμως εἶναι εἰλικρινοὺς διαθέσεως, τὸ ἄδολον τῆς ψυχῆς του τὸν ὀδηγεῖ εἰς μετάνοιαν εἰλικρινῆ καὶ θαθεῖαν. Καὶ ἂν ἐπακολουθήσῃ καὶ νέα πτώσις, ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰλικρινοῦς διαθέσεως θλίβεται καὶ ἐπιδιώκει τὴν ἀνόρθωσιν καὶ τὴν μετάνοιάν του. Ἐγὼ ὅποιος δὲν ἔχει τοιαύτην διάθεσιν, μπορεῖ ἴσως νὰ ξεγελάῃ τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἄλλους, ὅτι κάπως μεταμύλλεται διὰ τὰς πράξεις του, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ θεβαρημένος.

Ὁ εἰλικρινῶς μετανοῶν παρηγορεῖται, ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τὴν προτροπὴν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ: «*ὀ σ ά κ ἰ ς ἀ ν π έ σ η ς, ἔ γ ε ἰ ρ α ἰ κ α ἰ σ ω θ ἦ σ η*». Μὴ ἀποκαρδιώγεσαι, λοιπόν, ἀδελφέ μου. Ἄν αἱ ἁμαρτίαι σου δὲν ἐξέλιπαν ἀκόμη, καὶ ἂν πολλὰς ἀποφάσεις σου καὶ ὑποσχέσεις τὰς ὁποίας ἔδωσες εἰς τὸν Θεὸν δὲν ἐτηρήθησαν, μὴ ἀποθαρρύνεσαι. Ἄν μὲ εἰλικρινῆ

διάθεσιν ἔδωσες τὰς ὑποσχέσεις σου —καὶ ἂν ἐξ ἀδυναμίας σου συνέβη κάποια πτώσις— ἀρκεῖ πάλιν νὰ ἐπαναλάβῃς τὴν προσπάθειαν. Καὶ ὁ ἐρευνῶν τὴν καρδίαν σου δὲν βλέπει μόνον τὴν πτώσιν σου, ἀλλὰ τὴν συνδυάζει μὲ τὸν ἀγῶνά σου. Ἐφ' ὅσον δὲ θὰ βλέπηται ὅτι καταβάλλεις προσπάθειας, ἔστω καὶ ἂν πίπτῃς, δὲν παύεις νὰ εἶσαι ὁ τίμιος ἀγωνιστὴς τὸν ὁποῖον συμπαθεῖ ὁ Κύριος καὶ ἔλεετ ἢ χάρις Του.

2. Τὸ εἰλικρινές τῆς διαθέσεως πολὺ ἰσχύει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος «ἐν ᾧ ὁ ὅλος οὐκ ἔστι», εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν δυσκολεύεται καὶ τὰ λάθη του νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐνώπιον τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀρετῆς νὰ ὑποκλίνεται. Ὁ ἄλλος, ὁ μὴ ἀγῶν διαθέσεων παροργίζεται καὶ παραλογίζεται. Καὶ ὅταν τοῦ προτείνεται ἢ πίστις καὶ ἢ Ὁρθόδοξος χριστιανικὴ διδασκαλία, ἀντιτάσσει τὸν σκεπτικισμόν του καὶ τὰς ἐπιφυλάξεις του ἢ τὸ αἰρετικόν του φρόνημα. Ὁ ἄδολος ἀποδέχεται ἀνεπιφυλάκτως τὰ ὀρθόδοξα χριστιανικὰ δόγματα καὶ δὲν δυσκολεύεται νὰ παρουσιάζεται ὡς ἄνθρωπος εὐσεβῆς καὶ πιστός. Μὲ πηγαίαν ἀπλότητα ἀκολουθεῖ ὡς ὁδηγόν του τὴν πίστιν. Καὶ καθὼς τὸ ἠλιότροπιον στρέφεται φυσικώτατα πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὸ φῶς, ἔτσι ἡ ἄδολος καρδιά στρέφεται πρὸς τὸν Χριστόν, διὰ νὰ «λάβῃ ἔλεον καὶ χάριν εὐρηεῖς εὐκαίρον ὁ ἢ θείαν» (Ἐφρ. 4,16), ὅσον καὶ ἂν ἔχουν μεσολαβήσει πτώσεις καὶ ἁμαρτίαι καὶ σφάλματα εἰς τὴν ζωὴν του.

Ὁ ἄνθρωπος δὲ ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ τακτοποιῆται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπέναντι τῶν συνανθρώπων του θεωρεῖται πρόσωπον ἐμπιστοσύνης. Διότι ἡ εἰλικρινεία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι φευδής, «ἐν τῇ κυθείᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν τῆς πλάνης» (Ἐφ. 4,14), ὅπως λέγει καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἀλλὰ γνωρίζει «τὸ νὰί, νὰί καὶ τὸ οὐ, οὐ» (Ματθ. 5,37), καὶ εἰς τὰς συναλλαγὰς, ὁ λόγος του εἶναι συμβόλαιον ἔφ' ὅσον εἶπε κάτι, θὰ τὸ τηρήσῃ, καὶ ὅ,τι λέγει εἶναι ἀληθές καὶ βέβαιον. Τί εὐχάριστον θὰ ἦτο ἂν πολλοὶ τέτοιοι χαρακτήρες ὑπῆρχαν στὴν κοινωνίαν! Καὶ πόσον θὰ διηκολύοντο αἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν θὰ εὕρισκε θέσιν ὁ δῆλος καὶ ἡ ἀπάτη, ὥστε νὰ μὴ ξέρῃ κανεὶς ἀπὸ ποῦ νὰ φυλαχθῇ, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐξαπατήσῃ ὁ ἄλλος! Ὁ εἰλικρινὴς ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ ἠθικοῦ του ὕψους καὶ ἔχει ἐγκαύχησιν ἐν Χριστῷ διὰ τὴν τακτικὴν του αὐτήν. Καὶ ἀπολαμβάνει ὑπολήψεως ἐκ μέρους τῶν ἄλλων. Καί, ἀπὸ ἀπόψεως συμφέροντος ἀκόμη, ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς κοινωνίας δημιουργεῖ τὴν

ἀγαθὴν φήμην, ὥστε ὁποῖος θέλει νὰ εἶναι αἰγούρος στὰς συναλλαγὰς του νὰ τρέχῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐγνωσμένης εἰλικρινείας.

3. Μένει ἐν τούτοις ἓνα ἐρώτημα: Τί γίνεται ὅταν ὁ χριστιανὸς εὕρισκεται ἐν μέσῳ ἄλλων ἀνελικρινῶν; Μήπως μὲ τὴν εἰλικρινείαν του θὰ γίνεται τὸ θῆμα τῶν ἄλλων;

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει σχετικῶς «ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι» (Κολ. 4,5). Δὲν θὰ γίνεται ὁ χριστιανὸς τὸ εὐκολον θῆμα. Δὲν θὰ ἐπιτρέπη νὰ τὸν ἐκμεταλλεύωνται. Δὲν θὰ εἶναι ἢ εὐκολος λεία, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ τὸν ἐξαπατοῦν. Ὅχι. Ἀλλὰ μὲ φρόνησιν θὰ ἀντιμετωπίσῃ πρόσωπα καὶ περιστάσεις. Θὰ προφυλάσσεται καὶ θὰ ἀκολουθῇ τὴν συμβουλήν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ «μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶ, ἀλλὰ τῇ καρδίᾳ νηπιάζετε» (Α' Κορ. 14,20). Νὰ μὴ γινώμεθα παιδιὰ ἄμυαλα, ποῦ νὰ μὴ μποροῦμε νὰ προστατεύσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ νὰ εἴμεθα ὄριμοι εἰς τὴν κρίσιν καὶ σταθεροὶ εἰς τὰς ἀρχὰς μας. Καὶ μὲ τὴν εἰλικρινείαν καὶ τὴν ἐντιμότητα νὰ στεκώμεθα εἰς ἀνώτερα ἐπίπεδα ἀρετῆς καὶ συνέσεως, ὥστε καὶ ἄλλους νὰ ἐπηρεάζωμεν «ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει» (Ἐφεσ. 1,8). Καὶ ἂν παγιωθῇ καὶ γενικευθῇ ἡ τοιαύτη χριστιανικὴ τακτικὴ εἰς τὴν κοινωνίαν, τότε ὅλα τὰ ζητήματά μας θὰ διευθετῶνται κατὰ τὸν καλλίτερον τρόπον.

Αὕτη ἂς εἶναι πάντοτε δι' ἡμᾶς ἢ σταθερὰ γραμμὴ καὶ κατεύθυνσις ἢ τῆς εἰλικρινείας τῶν διαθέσεων καὶ τοῦ ἀδόλου τῆς ψυχῆς — ὥστε ὁ Κύριος νὰ διαπιστώγῃ, καὶ δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, τό «ἐν ᾧ ὁ ὅλος οὐκ ἔστι». Ἀμήν.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ Ι.Σ.Κ.Ε.

Κατὰ τὸ Καταστατικὸ τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε., τὴν 23ην τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου 1989, ἡμέραν Πέμπτην, θὰ διεξαχθοῦν αἱ ἀρχαιρεσίαι πρὸς ἀνάδειξιν νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Ὅσοι ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε. ἐπιθυμοῦν νὰ συμμετάσχουν εἰς τὸ νέον Διοικητικὸν Συμβούλιον ἢ εἰς τὴν Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπὴν, παρακαλοῦνται ὅπως ἐγκαίρως ὑποβάλλουν σχετικὴν περὶ τούτου αἴτησιν (μέχρι 10.10.1989).

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31.8.1989

Ἐκ τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου
καὶ Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἡ διάνοια τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀδρανῆς ὡς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν αἰωνιότητα καὶ σκότος παχυλὸν καλύπτει τὸν πνευματικὸν του ὀρίζοντα, ἡ βούλησίς του δὲν ἀναγνωρίζει τὴν κυριαρχίαν τῆς θείας Βουλῆσεως καὶ δὲν ὑποτάσσεται εἰς Αὐτήν, ἡ καρδιά του σκληρὰ δὲν συγκινεῖται, οὔτε εὐχαριστεῖται εἰς τὰ Θεῖα πράγματα, ἀλλὰ μᾶλλον δυσαρεστεῖται καὶ ταρασσεται. Ὁ Νόμος τοῦ Ἁγίου Θεοῦ, ἡ ἀποκάλυψις τοῦ θείου Θελήματος, ἡ περὶ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἡ προτροπὴ πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ ἀκρόασιν τοῦ θείου Νόμου καὶ πρὸς «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»⁴³ προσκύνησιν καὶ προσευχὴν θερμὴν καὶ ἀνυπόκριτον, ἀποφεύγονται συστηματικῶς ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν ὡς δῆθεν προκαλούντων ἀισχύνην. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαρτίας ὑπὸ ἠθικὴν ἔσποψιν εἶναι θάνατος.

Τὸν ἠθικῶς θανόντα ἄνθρωπον οὐδὲ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ ἀναστήσῃ εἰς πνευματικὴν ζωὴν καὶ ἀναμορφώσῃ. Τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἠθικῶς νεκροῦ ἀνθρώπου ἀπεργάζεται αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ Ὅποσον τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου καθιστᾷ ἀποτελεσματικὸν καὶ καρποφόρον. Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατὰ μυστηριώδη τρόπον ἐξεγείρει τὴν συνείδησιν τοῦ ἠθικῶς νεκρωμένου ἀνθρώπου, δίδει ζωὴν εἰς ἠθικῶς νεκρωθεῖσαν βούλησιν, ἐνισχύει τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον εἰς ἀποδοχὴν ἐγκάρδιον τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν, καὶ οὕτω διενεργεῖ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην μεταβολήν, ἡ ὁποία ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ὡς διδάσκει ὁ Θεάνθρωπος Σωτὴρ, καλεῖται ἀνάστασις τῶν νεκρῶν: «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται»⁴⁴. Διὰ τῶν βαρυσημάντων τούτων λόγων ὁ Κύριος διδάσκει σαφέστατα καὶ προκηρύσσει τὴν πνευματικὴν ἀνάστασιν τῆς ἀνθρωπότητος, διατελούσης νεκρᾶς ὑπὸ τὰς ἀμαρτίας αὐτῆς, καὶ ἡ ὁποία ἀνάστασις ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσῃ, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Κύριος ἐλάλει καὶ νὰ συντελεσθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ Κύριος ὁμιλῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, λέγει: Ἀληθῶς, ἀληθῶς σᾶς λέγω ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ ἡ ὥρα αὕτη ἦλθε τώρα, ὁπότε οἱ ἕνεκα τῆς ἀμαρτίας νεκροὶ πνευματικῶς ἄνθρωποι θὰ ἀκούσουν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ

Θεοῦ, ἡ ὁποία ὡς ἄλλη φωνὴ προσκλήσεως θὰ ἀπειθυνθῇ πρὸς αὐτούς, καὶ ὅσοι θὰ ἀκούσουν μὲ πρόθυμα τὰ αὐτὰ τῆς ψυχῆς των τὴν φωνὴν αὐτὴν, καὶ θὰ ἐγκολπωθοῦν τὰ ὅσα αὕτη διδάσκει καὶ παραγγέλλει θὰ ζήσουν τὴν αἰωνίαν ζωὴν⁴⁵. Καὶ ἀληθῶς, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ἐὰν ἡ δύναμις αὕτη ἡ δημιουργικὴ δὲν ἐνήργει ἐπὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀναβίωσιν αὐτῆς καὶ ἀναζωπύρησιν καὶ πρὸς διόρθωσιν τῆς διεστραμμένης βουλῆσεως καὶ διέγερσιν ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς ἀγιασμόν, ἀσφαλῶς οὐδεμία ἐλπίς θὰ ὑπῆρχε πρὸς ριζικὴν διόρθωσιν καὶ ἀναμόρφωσιν τοῦ ἠθικῶς τεθνεότος ἀνθρώπου.

Τὸ ἄκρως δυσάρεστον εἶναι ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ ἠθικοῦ θανάτου ἐξακολουθεῖ αἰωνίως, ἐφ' ὅσον βεβαίως δὲν ἤθελεν ἐπέλθῃ ἠθικὴ ἀναβίωσις καὶ πνευματικὴ ἀναγέννησις δυνατὴ καὶ ἐπιτευκτὴ μόνον ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς. Οὐδεμία πρόοδος μετὰ τὴν τοῦ βίου τελευτὴν εἶναι δυνατὴ εἴτε ἐπὶ τὸ καλὸν εἴτε ἐπὶ τὸ κακὸν τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων κατὰ ρητὴν καὶ κατηγορηματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς⁴⁶ καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Ὁ Ἅγιος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολήν⁴⁷ παρέχων μερικὰς ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς πρὸς τοὺς πιστοὺς, ὅπως πράττουν τὸ καλὸν πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐν συμπεράσματι παρατηρεῖ: «Ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκειοὺς τῆς πίστεως»⁴⁸. Συνεπῶς, λέγει, ἕως ὅτου εὕρισκόμεθα εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ποῦ μόνον εἰς αὐτὴν ἔχομεν καιρὸν πρὸς ἀγαθοεργίαν, ἅς ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς ὅλους μάλιστα δὲ πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἡ πίστις ἔχει καταστήσει οἰκειοὺς καὶ ἀδελφοὺς. Καὶ ὁ Ἅγιος Θεὸς ἀγαθοποιεῖ ὅλους καὶ δεικνύει τὴν χρηστότητα αὐτοῦ πρὸς ὅλους. Ἐν τούτοις ἰδιαιτέρως μεριμνᾷ καὶ προνοεῖ περὶ τοῦ λαοῦ του καὶ περὶ τῶν δούλων του. Διὰ τοῦτο καὶ λέγεται «Σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν»⁴⁹. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, διδά-

45. Βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ἐπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, σελ. 189-190, Ἐκδόσεις τρίτη, Ἀθήναι 1979.

46. Βλ. Γραφικὰ χωρία: Σοφία Σεράχ, 11,28. Φιλιπησίους, 1,23. Σοφία Σολομώντος, 4,10 ἔξ.

47. Γαλάτας, 6, 6-10.

48. Γαλάτας, 6,10.

49. Α' Τιμοθέου, 4,10.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 235 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους

43. Ἰωάννου, 4,23.

44. Ἰωάννου, 5,25. Πρὸς Ρωμαίους, 64. Ἐφεσσίους, 1,5.

σκουν ότι ή χάρις και ή μετάνοια είναι μόνον δυνατή εν τή παρούση ζωή, πέραν δέ του τάφου αποκλείεται τὸ δυνατόν τῆς ἀμαρτίας και τῆς μετανοίας. Περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς μετανοίας μετὰ θάνατον ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος διδάσκει: «Ἔως μὲν ἂν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ὦμεν τῷ παρόντι, δυνατόν διαφυγεῖν τὴν τιμωρίαν μεταβαλλομένους· ἐκεῖ δὲ ἀπελθόντες, ἀνήγνυτα οὐκ ἐπιμένοντες»⁵⁰. Ἐὰν αὐτὰ διδάσκει και ὁ Ἐπίσκοπος Ἡρακλείας Θεόδωρος (Δ' μ.Χ. αἰών): «Μετὰ θάνατον ἡ μετάνοια καιρὸν οὐκ ἔχει»⁵¹.

Καὶ ἐὰν περιέρχονται εἰς τελείαν ἀπόγνωσην πολλοί, οἱ ὁποῖοι πάσχουν ἐκ τινος ἀγιάτου νοσήματος, τὸ ὁποῖον θάπτει ἢ θράδιον θά ὀδηγήσῃ τούτους εἰς τὸν φυσικὸν θάνατον, ὁποῖα θὰ εἶναι ἡ δυστυχία και ἀθλιότης ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν αἰωνίως τὸν πνευματικὸν θάνατον, τὴν ἠθικὴν ἐξαχρείωσην και κατὰπτωσην, οὐδέποτε δὲ θὰ δύνανται νὰ καθαρισθῶσι ἀπὸ τοῦ ρύπου τῆς ἀμαρτίας. Μόνον ἐν τῷ παρόντι βίῳ διὰ τῆς πνευματικῆς συντριβῆς και τῶν δακρύων τῆς ἀληθοῦς και εὐκρινοῦς μετανοίας εἶναι δυνατὴ ἡ κάθαρσις τῆς ψυχῆς τοῦ θανασίμως ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐὰν δὲν τακτοποιηθῇ ἐγκαίρως ἐφ' ὅσον ζῆ, θὰ ἀπολέσῃ αἰωνίως τὸ τιμωρότερον και πολυτιμώτερον στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ ἀνθρώπος, τὴν πνευματικὴν και ἀθάνατον ψυχὴν. Εἶναι γεγονός ὅτι ἐν τῷ παρόντι βίῳ τὴν ἀμαρτίαν παρακολουθεῖ πρόσκαιρος και παροδικὴ ἡδονή, ἡ ὁποῖα ἀποτελεῖ και τὸ δέλεαρ διὰ τοῦ ὁποῖου δελεαζόμενοι οἱ ἀνθρώποι παγιδεύονται εἰς τὰ δίκτυα τῆς ψυχοκτόνου ἀμαρτίας, ἕνεκα κυρίως τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν, πρὸς τὰς ὁποίας συνδέεται τὸ ὑλικὸν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅταν αἱ συνθήκαι αὐταὶ ἐκλίπωσι, θὰ ἀπογυμνωθῇ ἡ πολυσηχημάτιστος ἀμαρτία τοῦ δελεαστικοῦ τῆς περιβλήματος και τὴν πρόσκαιρον ἡδονὴν θὰ ἀντικαταστήσῃ ἀτελεῦτητος ὀδύνη. «Ἐὰν γὰρ ὀφύνηται τῆς ἀμαρτίας θάνατος»⁵² διδάσκει ὁ Θεὸς Παῦλος.

Καρπὸς τῆς ἀμαρτίας ὑπῆρξε και ὁ φυσικὸς θάνατος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἀνθρώπος, τὸ τελειότερον και εὐγενέστερον δημιούργημα, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς δὲν ἐπλάσθη διὰ μόνου τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὡς τὰ λοιπὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ κατ' ἰδιαιτέρον ὄλως τρόπον. Ἡ Ἁγία Τριάς, ὡς εἰπεῖν, συσκέπτεται περὶ τοῦ ἀνθρώπου και φαίνεται συμβουλευομένη ἑαυτήν. «Ποιήσωμεν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν και κατ'

50. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς τὸν Φαλμὸν Θ', δ', MPG., 55, 127.

51. Θεοδώρου Ἡρακλείας. Βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ἑπίτομον εἰς τὰς Ἐπιστολάς τῆς Καινῆς Διαθήκης, τόμος Β', σελ. 75, Ἀθήναι, 1979.

52. Ρωμαίους, 6,23.

ὁμοίωσι»⁵³. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, «σκεῦος θεόπλαστον» και «γάδος τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος»⁵⁴ κατὰ τὸν Μακάριον Παῦλον, δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ χοῦ, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ μετὰ τὸ ἐμφύσημά Του: «και ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, και ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, και ἐγένετο ὁ ἀνθρώπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν»⁵⁵. Ἡ συνένωσις τοῦ ὄρατου και ἀοράτου κόσμου τοῦ ὑλικοῦ και πνευματικοῦ ἀποτελεῖ τὸν ἀνθρώπον, τὸν βασιλέα τῆς κτίσεως, τὸν μικρόθεον ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸν φιλόσοφον Ἐπίσκοπον Νύσσης Γρηγόριον (331 ἔτος γεννήσεως. Ἀπέθανε περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ' μ.Χ. αἰῶνος), τὸν «βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον»⁵⁶ κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ὁ ἀνθρώπος εἶναι διφυῆς εἰς τὰ στοιχεῖά του. Ἀποτελεῖται ἐκ σώματος ὑλικοῦ και ἐπικλήρου και φθαρτοῦ και ψυχῆς ἀύλου και θείας και ἀθάνατου. Τὸ σῶμα τοῦτο τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων δὲν ὑπέκειτο εἰς τὸν θάνατον, ἀλλ' ὡς πᾶν τὸ ὑλικὸν εἶναι και φθαρτὸν, ἐπομένως και τὸ θεότευκτον ἀνθρώπινον σῶμα συνεχῶς φθειρόμενον θὰ ἐγήρασκε και θὰ ἐφθάνει ἐπὶ τέλους εἰς κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ παρεκωλύοντο αἱ λειτουργίαι τῶν διαφόρων αὐτοῦ ὀργάνων και θὰ ἐπέκειτο ἡ διάλυσις αὐτοῦ, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐν τῇ αὐτῇ ἐποχῇ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ ἡ μεταβολὴ ἐκείνη εἰς τὸ σῶμα, ἡ ὁποῖα θὰ ἐπέλθῃ κατὰ «τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην και ἐπιφανῆ»⁵⁷ τῆς γενικῆς Ἀναστάσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ὑλικὸν και φθαρτὸν τοῦτο σῶμα θὰ ἀναστῇ πνευματικὸν και ἀφθαρτὸν κατὰ τὴν ρητὴν τῆς Ἁγίας Γραφῆς διαβεβαίωσις⁵⁸. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴν διὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν κατὰ τὴν Δευτέραν τοῦ Κυρίου Παρουσίαν, λέγει: «... οὕτω και ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ»⁵⁹. Δηλαδή σπείρεται τὸ σῶμα εἰς τὸν τάφον εἰς κατάστασιν φθορᾶς και ἐγείρεται εἰς κατάστασιν ἀφθαρσίας.

Τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ ὑπῆρχε θάνατος, ἀλλὰ μεταλλαγὴ ἢ μεταμόρφωσις. Ἀλλ' ἡ «εὐπερίστατος ἀμαρτία»⁶⁰ ἐπεδράδυνε και ἀνέβαλε τὴν προσδιορισθεῖσαν μεταμόρφωσιν ἢ μεταλλαγὴν ταύτην τοῦ σώματος, παρενέπεσε δὲ ὡς κατὰρα ὁ θάνατος, ὁ βασιλεὺς οὗτος τῶν τρόμων⁶¹, ὡς ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Βαλδὰδ ὁ Σαυχί-

53. Γενέσεως, 1,26.

54. Β' Κορινθίους, 6,19.

55. Γενέσεως, 2,7.

56. Φαλμός, 8,6. Ἑβραίου, 2,7.

57. Πράξεων, 2,20.

58. Α' Κορινθίους, 15, 42-50.

59. Α' Κορινθίους, 15,42.

60. Ἑβραίου, 12,1.

61. Ἰωβ, 18,14.

της⁶². Διὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰργάσθη ὑπούλως καὶ καταχθονίως τὸ πονηρὸν καὶ ἀκάθαρτον πνεῦμα, ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος θανασίμως φθονεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τὸν ἄνθρωπον: «φθόνῳ δὲ διαδόλου ὁ θάνατος εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον»⁶³, διδάσκει ὁ σοφὸς Σολομῶν (970-932 π.Χ.) εἰς τὴν Σοφίαν του. Ὁ θάνατος ὁ φυσικὸς καὶ ὁ αἰώνιος ἦτο τιμωρία τῆς παρακοῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ φυσικὸς θάνατος, δηλαδή ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος δὲν θά ὑπῆρχεν ἐὰν δὲν ἡμάρτανον οἱ πρωτόπλαστοι καὶ Γενάρχαι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ πνευματικὸς θάνατος, ἡ ἀποκοπὴ τοῦ συνδέσμου τοῦ συνδέοντος τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἡ ἠθικὴ καθ' ἑλοῦ ἀθλιότης ἀποτελεῖ ὄχι ἀκολουθίαν ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ὑλικὸν μέρος τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας. Ὁ αἰώνιος θάνατος, ἦτοι ὁ αἰώνιος χωρισμὸς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, εἶναι ποινή καὶ ἀκολουθία τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, ὡς διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή: «τὸ κρίμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα»⁶⁴, ἦτοι τὸ προπατορικὸν παράπτωμα ἐπάγεται καταδίκη, ἀπώλειαν τῆς εἰς οὐρανὸν εἰσόδου τῆς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ χορηγημένης, καὶ «ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσι»⁶⁵.

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν παρέδαινε τὸν Νόμον τοῦ Ἁγίου Θεοῦ, ἡ μεταλλαγὴ τοῦ σώματος θά ἦτο εἰρηνικὴ, ἀδιάστος, εὐάρεστος. Ὁ ἄνθρωπος ἕμως διὰ τῆς πτώσεως ἀπώλεσε τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἀκεραιότητα, ὁ δὲ θάνατος ὑπὸ τὰς τρεῖς αὐτοῦ ὄψεις (πνευματικὸς, αἰώνιος, φυσικὸς) ἐδασίλευσεν ἐπὶ πάντας καὶ ἀνέκοψε τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἁμαρτωλοὶ οἱ μὴ μετανοήσαντες συναίσθάνονται θαυμάσια τὴν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐνοχίαν των, ἡ συναίσθησις δὲ αὕτη οὕσα ἀποτελέσμα τῆς ἁμαρτίας καὶ δὴ τῆς ἐμμονῆς ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ προκαλεῖ εἰς τὸν δούλον τῶν παθῶν μεγίστην ὀδύνην καὶ ἀγωνίαν ὅταν ἐπίκειται ὁ θάνατος, διότι, ὡς διδάσκει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «τὸ κέντρον τοῦ θανάτου»⁶⁶ εἶναι «ἡ ἁμαρτία»⁶⁷. Μήτηρ, ἡ ὁποία ἐγέννησε τὸν θάνατον εἶναι ἡ ἁμαρτία. Τοῦ ὀδυνηροῦ τούτου «κέντρον τοῦ θανάτου» ἀπαλλάσσονται μόνον οἱ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συγκεχωρημένοι.

Ἀναμφισβητήτως ὁ θάνατος τοῦ σώματος εἶναι τὸ

μέγιστον τῶν φυσικῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ δὲν εἶναι μικρὸν καὶ ἀσήμαντον, τὸ ἄλλο πλῆθος τῶν φυσικῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα ἐπίσης ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἐπήγασαν ἢ δι' αὐτὴν ἐπλεόνασαν. Τοιουτοτρόπως τὸν ἄνθρωπον, ἐκτὸς τοῦ θανάτου, κατέστησαν δυστυχῆ καὶ ταλαιπώρον αἱ πολυάριθμοι νόσοι, αἱ πλείεσαι τῶν ὁποίων προέρχονται καὶ τροφοδοτοῦνται ἐκ τῆς ἁμαρτίας εἴτε αὐτοῦ τοῦ πάσχοντος, εἴτε τῶν γεννητόρων αὐτοῦ καὶ προγόνων. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν πτώσιν περιέβαλε θαυμάσιον σμῆνος νόσων, αἱ ὁποῖαι καὶ τὴν ρώμην αὐτοῦ καταβάλλουσι καὶ τὸ κάλλος μαραινοῦσι⁶⁸ καὶ τάφους πολλὰκις προώρους ἀνοίγουσιν. Ἐκτὸς τῶν ἀσθενειῶν, τὰ ποικίλα πάθη, αἱ ἀκόρεστοι ὀρέξεις καὶ αἱ ἄκρως κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους αὐξηθεῖσαι ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς, ἐπολλαπλασίασαν τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος καὶ κατέστησαν τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου συνεχῆ δουλείαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ μετὰ κόπου καὶ μόχθου παρασκευάζει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ ἡδυπάθεια ἐπιβάλλουσι καὶ ἐπιμόνως ἀπαιτοῦσιν, ὥστε ἀντὶ τῆς ὑπερηφάνου τοῦ σώματος εἰς τὸ πνεῦμα, τοῦναντίον δουλεύει τὸ πνεῦμα εἰς τὸ σῶμα. Ἔνεκα τῶν παθῶν καὶ τῆς ματαιοφροσύνης καὶ πλεονεξίας ἡ μεγάλη ἀνθρωπίνη οἰκογένεια διηρέθη εἰς φυλάς καὶ ἔθνη ἀντιμαχόμενα πρὸς ἀλλήλα καὶ διὰ παντός τρόπου ἐπιζητοῦντα τὴν καταστροφὴν ἀλλήλων καὶ τὸν ὄλεθρον. Αἱ ἔριδες καὶ αἱ διαμάχαι ἐδημιούργουν πολέμους φοβεροὺς καὶ αἱμοχαρεῖς, οἱ ὁποῖοι κατέστρεφον καὶ ἠρήμουν χώρας εὐδαίμονας καὶ διέσπειρον πανταχοῦ τὸν τρόμον καὶ τὴν ἀπελπισίαν. Τὰ κακὰ τοῦ μίσους, τοῦ φθόνου καὶ τῆς διαμάχης μαστιζοῦν καὶ καταστρέφουν καὶ τὰς κοινωνίας καὶ τὰς οἰκογενεῖας. Αἱ ἔριδες, αἱ μάχαι, αἱ ἀκαταστασίαι, οἱ φθόνοι, τὰ μίσση, αἱ καταλαλαίαι, αἱ συκοφαντίαι, αἱ κλοπαὶ καὶ παντοῖα ἄλλα κακὰ καθιστοῦν τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου πικρὸν καὶ δυστυχῆ. Καὶ καθὼς πλοῖον ἄνευ πηδαλίου καὶ κυβερνήτου ἢ ὀδηγούμενον ὑπὸ παράφρονος κυβερνήτου πλανᾶται καὶ φέρεται τῆδε κακείσε μέχρις ὅτου ριφθῆ εἰς τοὺς σκοπέλους καὶ ὑφάλους καὶ συντριβῆ τελείως, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἀνθρώπινος βίος ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἠθικῶς παράφρονος καὶ πεπτωκότος ἀνθρώπου φέρεται ἀσκόπως καὶ ματαίως ἐν τῷ πελάγει τῶν παθῶν, ἕως ὅτου συντριβῆ ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς ἀπωλείας. Διὰ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον δὲν ὑπάρχει ἀσφάλεια, εἰρήνη, εὐτυχία, χαρὰ, ἐν ὅσῳ ἐμμένει ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας δυστυχῆς θά διέλθῃ τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ ἐν θλίψει θά ἀποθάνῃ. Πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ Μακά-

62. Οὗτος ἦτο εἰς ἕκ τῶν τριῶν φίλων τοῦ Πατριάρχου Ἰωβ, ο ὁποῖοι ἦλθον πρὸς παρηγορίαν αὐτοῦ. Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μεταφράσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τῶν Ο' χαρακτηρίζεται ὡς Σαυχέων τύραννος. (Ἰωβ, 2,11: «Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος»).

63. Σοφία Σολομῶντος, 2,24.

64. Ρωμαίους, 5,16.

65. Α' Κορινθίους, 15,22.

66. Α' Κορινθίους, 15,56.

67. Αδτθθ.

68. Πρβλ. Ἰσοκράτους Πρὸς Δημόνιον Β', 6: «Κάλλος μὲν γὰρ ἢ χρόνος ἀνήλωσεν ἢ νόσος ἐμάραναν».

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ**
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

485. Κατὰ τὸν ἑσπερινὸ τῆς γο-
νυκλισίας τῆς Πεντηκοστῆς ἡ εἴσο-
δος γίνεται μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου,
ὅπως στὸν ἑσπερινὸ τῆς Κυριακῆς
τοῦ Πάσχα, ἢ μετὰ θυμιατοῦ;
(Ἐρώτησις αἰδεσιμ. Σ. Τ.).

Τὸ Τυπικὸ σαφῶς προβλέπει κατὰ μὲν τὸν ἑσπερινὸ τῆς Πεντηκοστῆς εἴσοδο «μετὰ θυμιατοῦ», κατὰ δὲ τὸν ἑσπερινὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα εἴσοδο «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου». Ὁ λόγος εἶναι φανερός: Κατὰ τὸν ἑσπερινὸ τῆς Πεντηκοστῆς δὲν πρόκειται νὰ ἀναγνωσθῇ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα· ἀντιθέτως κατὰ τὸν ἑσπερινὸ τοῦ Πάσχα ἀναγιώσκεται ἡ περικοπὴ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀναστάντος στοὺς ἀποστόλους, ποὺ ἐγίνε ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς ἐκείνης, «οὔσης ὀψίας τῆ ἡμέρα ἐκείνη τῆ μιᾶ τῶν Σαββάτων» (Ἰωάν. κ' 19-25).

Ἡ εἴσοδος τοῦ ἑσπερινοῦ, ἀντίστοιχη μὲ τὴ λεγομένη «μικρὰ εἴσοδος» τῆς θείας λειτουργίας καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα ὅμοια μὲ αὐτή, ἐξυπηρετεῖ ἕνα σαφῶς καθορισμένο πρακτικὸ σκοπὸ, ποὺ λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἐξελίξεως τῆς λειτουργικῆς πράξεως δὲν εἶναι σήμερα τόσο ἐμφανῆς. Ἰσχύει καὶ γι' αὐτήν, ὅπως καὶ γιὰ τὴ μικρὰ εἴσοδος τῆς θείας λειτουργίας, ἐκεῖνο ποὺ διαπιστώνει ὁ ἱερός Νικόλαος Κεράσιλας. Δηλαδή «γίνεται... τῆς χρείας ἕνεκα τῆς ἐνισταμένης...

οἶον ἐστὶν ἡ εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσαγωγή τοῦ Εὐαγγελίου» (Εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν 17,5). Ἡ «χρεία» αὐτὴ συνίσταται στὸν μὲν κοινὸ —χωρὶς εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα— ἑσπερινὸ στὴν προσφορά τοῦ θυμιάματος στὸ θυσιαστήριον, γιὰ τὴν ὁποία ὑπάρχει καὶ σαφῆς ὑπαιγιμὸς στὴν εὐχή τῆς εἰσόδου («κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου»). Γιὰ τοὺς ἑσπερινοὺς δὲ κατὰ τοὺς ὁποίους προβλέπεται ἀνάγνωσις Εὐαγγελίου (Μεγάλῃ Παρασκευῇ, Πάσχα, παραμονῇ Χριστουγέννων καὶ Θεοφανείων, ὅταν ἡ ἑορτὴ συμπίπτει πρὸς Κυριακὴ ἢ Δευτέρα) ἢ εἴσοδος γίνεται «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου». Τὸ δεύτερο αὐτό, γιὰ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς λόγῳ, ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς ἑσπερινοὺς ποὺ εἶναι συνδεδεμένοι μὲ τὴ θεία λειτουργία, ὅποτε ἡ εἴσοδος τοῦ ἑσπερινοῦ ταυτίζεται μὲ τὴ μικρὰ εἴσοδος τῆς θείας λειτουργίας, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ἀναγνωσθῇ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα (Μεγάλῃ Πέμπτῃ, Μέγα Σάββατο, παραμονῇ Χριστουγέννων καὶ Θεοφανείων). Κατ' ἐπέκτασιν τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν Προηγιασμένη, κατὰ τὴν εἴσοδος τῆς ὁποίας ἂν μὲν προβλέπεται ἀνάγνωσις εὐαγγελικῆς περικοπῆς γίνεται «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου» (μνήμες ἁγίων, τρεῖς πρῶτες ἡμέρες τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδος) ἢ μόνον «μετὰ θυμιατοῦ» τὶς ὑπόλοιπες καὶ συνηθέστερες. Ἡ ἀνάγνωσις περικοπῶν ἀπὸ τὴν Παλαιὰ ἢ τὴν Καινὴ Διαθήκη κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς (ἑορτές, μνήμες ἑορ-

ριος Παῦλος γράφων εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολήν: «τὰ γὰρ ὀφώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος»⁶⁹.

Ὁμολογουμένως τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων δι' ὀλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἦσαν φοβερά. Ὁ μεταπτωτικὸς ἄνθρωπος ἀντὶ νὰ κλίνη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἔκλινε πρὸς τὸν μισόκαλον διάβολον καὶ τὸ κακόν. Ἡ ἁμαρτία τῶν Γεναρχῶν ἐμόλυνε καὶ ἐμίανε ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, πρὸς ἄρσιν δὲ ταύτης ὑπῆρξεν ἀνάγκη νὰ ἐκχυθῇ τὸ τίμιον καὶ πανάγιον αἷμα τοῦ Θεανθρώπου Σωτήρος. Ἡ σωτηρία τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου ἀξίζει μίαν ζωὴν καὶ τὸ αἷμα ἐνὸς Θεανθρώπου, διότι οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἀρχάγγελος ἠδύνατο νὰ ἐξαγοράσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ σῶσῃ αὐτόν. Διὰ τοῦτο ἡ θεόπνευστος Ἁγία Γραφὴ διδάσκει διὰ μὲν «τοῦ στόματος τοῦ Χριστοῦ» Ἀποστόλου Παύλου: «Τιμῆς ἠγοράσθητε»⁷⁰, ἢτοι ἐξηγορά-

σθητε μὲ τὸ ἀτίμητον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ δὲ «τοῦ στόματος τῶν Ἀποστόλων ἀπάντων» Ἀποστόλου Πέτρου: «Οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαράδοτου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ»⁷¹, ἢτοι ἐξηγοράσθητε, «ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαράδοτου», μὲ τὸ πολύτιμον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον προσεφέρθη θυσία σὰν αἷμα μικροῦ ἀμνοῦ τελείως ἀμολύντου καὶ καθαροῦ ἀπὸ κάθε ἠθικῆν κηλίδα.

Διὰ τοῦτο ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος ὀφείλει ὅπως θυσιάσῃ τὰ μάταια καὶ παροδικὰ τῆς προσκαιροῦ ταύτης ζωῆς ἀγαθὰ, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ αἰώνια καὶ ἀφθαρτα, τὴν αἰώνιον εὐτυχίαν καὶ μακαριότητα, ἐὰν ἀληθῶς ἐπιθυμῇ τὴν σωτηρίαν τῆς πνευματικῆς καὶ ἀθανάτου ψυχῆς του «δι' ἣν Χριστὸς ἀπέθανεν»⁷². (Τέλος)

69. Ρωμαίους, 6,23.

70. Α' Κορινθίους, 6,20.

71. Α' Πέτρου, 1, 18-19.

72. Α' Κορινθίους, 8,11.

ΥΠΟΜΝΗΣΗ ΙΕΡΑΤΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ*

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΥ
Ἱεροκήρυκος

2. Ἡ τιμή.

Καὶ κατ' ἀρχὰς θὰ ὑποδανύσουμε τὸ χάρισμά μας, ἐὰν μέσα στὰ πολλαπλὰ καθημερινά μας καθήκοντα βρίσκουμε χρόνο καὶ σκεπτόμαστε ἐπάνω στὸ ἔργο καὶ τὴν ἀποστολή μας. Ἰδίως ὅταν βρισκόμαστε μπροστὰ στὸ Θυσιαστήριο ἢ τελοῦμε κάποιο Μυστήριο, ἐὰν γιὰ μία στιγμή ἀφήσουμε νὰ περάσῃ ἀπ' τὸ νοῦ μας ἡ σκέψη: ποιὸς εἶμαι ἐγὼ ποῦ λειτουργῶ σ' αὐτὰ τὰ φοβερά Μυστήρια; Μὲ τόση, λοιπόν, πνευματικὴ ἀξία μὲ τίμησε ὁ Θεός;

Σίγουρα, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἐφόσον τὰ καθ' ἡμᾶς δὲν εἶναι «σκηνὴ καὶ ὑπόκρισις» δηλ. θέατρο καὶ ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι «παίγνια», πὼς ἀκριβῶς ἔτσι συμβαίνει. Ὁ ἄνθρωπος - ἱερεὺς, παρὰ τὴν ἀδυναμίες του, ἔχει ἀξιωθῆ τόσο μεγάλῃ τιμῇ. «Εἰ γάρ τις ἐννοήσειεν, παρατηρεῖ ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ὅσον ἔστιν ἄνθρωπον ὄντα καὶ σαρκὶ καὶ αἵματι περιπεπλεγμένον, τῆς μακαρίας καὶ ἀκηράτου φύσεως ἐκείνης ἐγγύς δυ-

νηθῆναι γενέσθαι, τότε ὄψεται καλῶς ὄσης τοὺς ἱερεῖς τιμῆς ἢ τοῦ Πνεύματος ἡξίωσε χάρις»³.

Μόνο μὲ ὁδηγὸ τὴν ἔννοια τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Δημιουργοῦ τοῦ παντός καὶ Σωτήρα τοῦ κόσμου μπορεῖ ὁ ἱερεὺς νὰ προσεγγίση κάπως τὸ ἀνυπέροβλο μεγαλεῖο τῆς ἀποστολῆς του, τὴ στιγμή ποῦ «ὦν οὐκ ἐτόλμησεν ἄψασθαι τὰ Σεραφεῖμ, ταῦτα μετὰ ἀδείας» τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός⁴.

Ὁ ἱερεὺς, ὅπως τὸν στοχάσθησαν οἱ Μ. Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας μας «μέσος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ἔστηκεν... τὰς ἐκεῖθεν τιμὰς κατάγων πρὸς ἡμᾶς καὶ τὰς παρ' ἡμῶν ἱκετηρίας ἀνάγων ἐκεῖ... Ἡ Ἱερωσύνη τελεῖται μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, τάξιν δὲ ἐπουρανίων ἔχει ταγματῶν...»⁵.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ πνευματικὴ ἐξουσία τοῦ ἱερέως

3. Ἱ. Χρυσόστομος, Περὶ Ἱερωσύνης, Γ', 383 Β, ΑΑΠ 6.

4. Ἱ. Χρυσόστομος, Εἰς τὸν Ὀζιαν, ὁμ. Στ' 141 D, ΑΑΠ 34, 186.

5. Ἱ. Χρυσόστομος, Περὶ Ἱερωσύνης Γ', 382 Β, ΑΑΠ 6.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 229 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

ταζομένων ἁγίων, μνήμες ἀποστόλων, ἔσπερινοὶ τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς) δὲν ἐπηρεάζει τὴν εἴσοδο, γιὰ τὴν ἡ λειτουργικὴ παράδοσις δὲν γνωρίζει «εἴσοδο μετὰ τῶν ἁγίων γραφῶν» — Παλαιᾶς Διαθήκης ἢ Ἀποστόλου — ὅπως κατὰ παρανόησι τῶν σχετικῶν διατάξεων ἔχει εἰσαχθῆ στὴ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Ἡ εἴσοδος στὴ θεία λειτουργία ἢ στὸν ἔσπερινὸ γίνεται πάντοτε καὶ μόνο «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου» ἢ «μετὰ (τοῦ) θυμιατοῦ», ὅπως ἡ «χρεία» τὸ ἐπιβάλλει. Ἄς σημειώσουμε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅτι ἡ ἁμαρτικὴ λειτουργικὴ τάξις γινώριζε καὶ εἴσοδο «ἄνευ φῶτων καὶ θυμιατοῦ» — φυσικὰ καὶ «ἄνευ τοῦ Εὐαγγελίου» — κατὰ τὴν ἀκολουθία τῆς «τριθέκτης» ἢ «τριτοέκτης», ποτὲ ὅμως εἴσοδο μὲ ἄλλο λειτουργικὸ θιβλίον πλὴν τοῦ Εὐαγγελίου (στὴν «τριθέκτη» διαβαζόταν περικοπὲς ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα καὶ τὸν Ἰεζεκιήλ).

Εἰδικὰ γιὰ τὸν ἔσπερινὸ τῆς γονυκλισίας τῆς Πεντηκοστῆς εἶδα προσωπικὰ ὁ ἴδιος νὰ γίνεται ἡ εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου, παρὰ τὴ σαφῆ διάταξι τοῦ Τυπικοῦ. Ἄν κρίνουμε δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἐρώτησι, φαίνεται πὼς ἡ περίπτωσις ἐκείνη δὲν ἦταν μοναδική. Οἱ ἱερεῖς τὸ ἐδικαιολόγησαν, ὅτι «ἔτσι τὸ παρέλασαν». Προφανῶς πρόκειται γιὰ μίμησι τῆς πράξεως τοῦ ἔσπερινοῦ τοῦ Πάσχα ἢ γιὰ ἐπίδρασι τοῦ προκειμένου «Τὶς Θεὸς μέγας...», ποῦ καὶ στίς δύο αὐτὲς περιπτώσεις ψάλλεται, ἢ γιὰ τὸ ὅτι οἱ εὐχές τῆς γονυκλισίας θεωρήθηκαν ὡς κάτι τὸ παράλληλο πρὸς τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα ἢ τέλος γιὰ νὰ δοθῆ μεγαλύτερα

ἐπισημότητα στὴν εἴσοδο. Ἄς μὴν ἐπικαλεσθῶ καὶ μιὰ πρόσφατη ἐμπειρία, τὴν εἴσοδο δηλαδὴ κατὰ τὸν ἔσπερινὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ποῦ συνέπιπτε μὲ τὴν ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου (1989), πάλι μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, πιθανὸν γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους. Ἀσφαλῶς ἡ πράξις αὐτὴ ἔχει τὴν αἰτία τῆς σὲ ἀγνοια ἢ σὲ παρανόησι τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ Τυπικοῦ, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει μὲ μὴ σωστὴ ἐκτίμησι τῆς πρακτικῆς λειτουργικῆς σκοπιμότητος τῆς εἰσόδου. Ἡ εἴσοδος, καὶ στὴ σημερινή τῆς ἀκόμα μορφή, δὲν εἶναι «εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου» ἢ, κατ' ἀναλογία, «εἴσοδος τοῦ θυμιατοῦ», ἀλλὰ εἴσοδος τοῦ ἱερέως (ἢ τῶν λειτουργῶν) στὸ θυσιαστήριο (πρὸβλ. καὶ «ποίησον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν» τῆς εὐχῆς τῆς εἰσόδου τῆς λειτουργίας). Εἴσοδος, γιὰ νὰ διαβασθῆ τὸ Εὐαγγέλιο ἢ γιὰ νὰ προσφερθῆ τὸ θυμίαμα, κατὰ περίπτωσιν. Ἡ λειτουργικὴ ἐξέλιξις (ὁ ἱερεὺς θρίσκειται ἤδη καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου στὸ θυσιαστήριο, τὸ Εὐαγγέλιο ἀπόκειται μονίμως στὴν ἁγία τράπεζα, ἢ συνύπαρξις σκευοφυλακίου καὶ ἱεροῦ θήματος) καὶ οἱ ποικίλοι συμβολισμοὶ (εἴσοδος τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον κ.λπ.), ἐπεσκίασαν κάπως τὸ «κατὰ τὴν χρείαν» τῆς εἰσόδου καὶ τὴν μετέβαλαν σὲ ἕνα εἶδος λιτανείας. Παρὰ ταῦτα ἡ λειτουργικὴ σκοπιμότης, ὅπως εἶδαμε, ὑποκρύπτεται στίς τυπικὲς διατάξεις, ποῦ πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ αὐτὴ παράδοσι καὶ τάξι.

(Συνεχίζεται)

θεωρείται ανώτερη και αυτής τῆς πολιτικῆς. «Ἰερωσύνη γὰρ και αυτής τῆς βασιλείας σεμνοτέρα και μείζων ἐστὶν ἀρχή»⁶. Ἀκόμη, ἀπὸ τὴν ἄποψη ὄχι μόνο τῆς θεϊκῆς τιμῆς ἀλλὰ και τοῦ μεγάλου χρέους, ὁ ἱερεὺς στέκει ψηλότερα και ἀπὸ αὐτὸν τὸν μοναχόν.

— «Μέγας ὁ τῶν μοναχῶν ἀγὼν και πολὺς ὁ μόχθος· ἀλλ' εἴ τις τῆ καλῶς διοικουμένη ἱερωσύνη τοὺς ἐκεῖθεν ἰδρωτάς παραβάλῃ, τοσοῦτον εὐρήσει τὸ διάφορον, ὅσον ἰδιώτου και βασιλέως τὸ μέσον. Ὁ μὲν γὰρ εἰσω λυμένων ἐπὶ τῶν οἰάκων καθήμενος, οὕτω τῆς τέχνης ἀκριβῆ δίδωσι βάσανον· τὸν δὲ ἐν μέσῳ τῷ πελάγει και τῷ χεμιῶνι δυνηθέντα διασῶσαι τὸ σκάφος, οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν εἶναι φαίη κυβερνήτην ἀριστον»⁷.

Αὐτὲς εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς ὑψηλὲς πνευματικὲς θεωρήσεις τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὸ ἱερατικὸ ὑπόργημα, τὶς ὁποῖες χρήσιμο εἶναι νὰ ἀναλογίζεται κάποτε ὁ κάθε ἱερεὺς. Νὰ σκέπτεται δηλ. τὴν τιμὴ πὸν δέχθηκε ἀπὸ τὸ Θεό, τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀξιώματός του ἀκόμη και ἂν τὸ συγκρίνει μὲ κοσμικὰ ἀξιώματα. Και τοῦτο ὄχι γιὰ νὰ κυριεύεται ἀπὸ ἀλαζονεία και ἔπαρση, ἀπὸ αἰσθήματα ὑπερηφανείας κατὰ κόσμον και ἀπὸ ὑπεροφία. Ὁχι! Ἀλλὰ «καυχώμενος ἐν Κυρίῳ» νὰ ἐνισχύεται ἠθικὰ καθὼς συναντᾷ τὴν ὑποτίμηση ἢ και φανερά τὴν περιφρόνηση ἀπὸ ἕνα κόσμον, πὸν ἀπὸ καιρὸ ἔπαρνε νὰ ἐκτιμᾷ τὶς πνευματικὲς και ἠθικὲς ἀξίες.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θεωρῶ ὄχι ἄσκοπο νὰ ἀναφέρω στὴν ἀγάπη σας ἕνα ἀνέκδοτο σχετικὸ μὲ τὴν ἱερατικὴ ἀξία ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πῶ ἀξιους ἱερεῖς τῆς ἐποχῆς μας, τοῦ σοφοῦ Ἀγιορείτη Γέροντα, ἀειμνήστου Γαβριὴλ Διονυσιάτη. Εἶχε δημοσιευθῆ πρὶν μερικὰ χρόνια στὸ περιοδικὸ «Ἐφημέριος».

«Κάποτε, σὲ μία κοινοβιακὴ Μονή, ζοῦσε ἕνας Ἱερομόναχος μὲ πολὺ λίγες γραμματικὲς γνώσεις, ἴσως νὰ ἦταν και τελείως ἀγράμματος. Ὅσοσο ὁμως ἦταν πολὺ ἔξυπνος μὲ μεγάλη μνήμη ν' ἀποστηθίζει και πάνω ἀπ' ὄλα ἦταν κληρικὸς πίστεως και ἀρετῆς. Τόσον ἦταν τὸ ὕψος και τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς του, ὥστε ὡς ἄλλος Ἅγιος Σπυρίδωνας «ἀγγέλους ἔσχε συλλειτουργοῦντας», δηλαδὴ μέσα στὸ Ἱερὸν Βῆμα τὸν ὑπηρετοῦσε σὲ ὄλα ἕνας ἀγγελος σὲ κάθε Θεία Λειτουργία. Ἐκεῖνος τοῦ ἔφερνε τὸ θυμιατό, τὸ ζέον κ.λπ.

Ἐπειδὴ ὁμως ἦταν ἀγράμματος ἢ ὀλιγογράμματος, ὅταν ἔκανε τὴν προσκομιδὴ, δὲν ἔβαζε τὶς μερίδες τῆς Παναγίας και τῶν ἐννέα Ταγμάτων, ὅπως ἔπρεπε. Ἴσως δὲν εἶχε διδαχθεῖ σωστά, ἴσως ἀκόμη νὰ εἶχε λη-

σμονήσει ὁρισμένα ἀπὸ τὴν Τελετουργικὴ. Ὁ ἀγγελος παρακολουθοῦσε τακτικὰ τὴν παρατυπία αὐτῆ, ἀλλὰ ποτὲ δὲν τοῦ εἶπε τὸ λάθος και δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸν διορθώσει.

Ἐνα Σαββατοκύριακο ἐπισκέφθηκε τὴν ἱερὰ Μονὴ ὁ Ἐπίσκοπος, γιὰ νὰ κάμει και μιὰ χειροτονία Διάκονου ἢ Πρεσβυτέρου. Στὴ Θ. Λειτουργία, λοιπόν, και ἰδιαίτερα στὴν Προσκομιδὴ ὁ Ἐπίσκοπος εἶδε ὅτι ὁ Ἱερομόναχος δὲν τὴν ἔκανε σωστά. Τότε τοῦ λέγει: «Πάτερ μου, δὲν ἔβαλες καλὰ τὶς μερίδες. Ἐδῶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ Παναγία και ἐκεῖ τὰ Τάγματα», τοῦ εἶπε δείχνοντάς του και συνέχισε: «Δὲν σοῦ τὸ εἶπε κανένας αὐτό; δὲν σὲ εἶδε κανένας πὼς κάνεις τὴν Προσκομιδὴ;». «Ναί, Σεβασμιώτατε», τοῦ ἀπαντᾷ «κάθε μέρα μὲ βλέπει ὁ Ἅγγελος - ὑπηρετῆς μου και ποτὲ δὲν μοῦ εἶπε τίποτε. Συγγνώμη, πὸν σὰν ἀγράμματος κάνω τέτοια λάθη. Τώρα θὰ προσέχω».

— «Πὼς εἶπες; Ποιὸς σὲ ὑπηρετεῖ;».

— Σὲ κάθε Λειτουργία, Σεβασμιώτατε, κατεβαίνει ἕνας Ἅγγελος, ἀπὸ τὸν οὐρανὸ και μὲ ὑπηρετεῖ μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα, ἀλλὰ ποτὲ δὲ μὲ διόρθωσε».

Ὁ Ἐπίσκοπος ἔμεινε κατάπληκτος ἀπὸ ὅσα ἄκουσε ἀπὸ τὸν γέροντα και κατάλαβε πὼς ἔχει μπροστά του ἕνα ἅγιο Κληρικό.

Τὸ μεσημέρι μετὰ τὴν Τράπεζα, ὁ Σεβασμιώτατος, ἀφοῦ ἀποχαιρέτησε τὸν Ἠγούμενον και τοὺς ἄλλους πατέρες ἀναχώρησε, ἐνῶ τὰ σήμαντρα και οἱ καμπάνες τὸν προβοδοῦσαν.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Ἱερομόναχος νύχτα, ὅπως πάντα, ἐμπῆκε στὸ Ἅγιο Βῆμα γιὰ τὴ Θ. Λειτουργία. Νὰ και ὁ Ἅγγελος κατεβαίνει. Ὅταν ἔκαμε τὴν Προσκομιδὴ παρατήρησε πὼς τὴ φορὰ αὐτῆ ὁ γέροντας ἔκαμε ὅπως ἔπρεπε. «Ὁραῖα Πάτερ», τοῦ λέγει. «Ναί» ἀπαντᾷ ὁ γέροντας, «ἤξερες τὸ λάθος μου και δὲν μοῦ τὸ ἔλεγες;». «Ναί, τὸ ἤξερα, τὸ ἔβλεπα, ἀλλὰ δὲν εἶχα ἐγὼ, οὔτε ἔχω τέτοια δικαιώματα, νὰ διορθῶνω τοὺς ἱερεῖς, μόνο νὰ τοὺς ὑπηρετῶ. Ὁ Ἐπίσκοπος ἔχει τέτοια δικαιώματα».

Ἴδου τὸ ὕψος τῆς Ἱερωσύνης, καταλήγει ὁ γέροντας Γαβριὴλ, ὁ ἱερεὺς εἶναι πάνω ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς και τοὺς ἀγγέλους, διότι οὔτε ὁ βασιλεὺς, οὔτε οἱ ἀγγελοι μποροῦν νὰ τελέσουν Θεία Λειτουργία»⁸.

3. Τὸ χ ρ ε ὶ σ .

Ἀκριβῶς ἔτσι ἅγιοι Κληρικοί τοῦ παρελθόντος συναισθάνθηκαν και ἐβίωσαν τὸ ὑπόργημα τῆς Ἱερωσύνης. Και ἔτσι μᾶς τὸ περιέγραψαν και μᾶς τὸ παρέ-

6. Ἱ. Χ ρ υ σ σ ο σ τ ὶ μ ο υ, Εἰς τὸν Ὁσίαν ὁμ. Β', 132 C, ΑΑΠ 34, 171.

7. Ἱ. Χ ρ υ σ σ ο σ τ ὶ μ ο υ, Περὶ Ἱερωσύνης Στ', 425 C, 426 B, ΑΑΠ 6.

8. «Ἐ φ η μ ε ρ ι ο ς», 15 Μαρτίου 1986, ἀριθμ. 6, σ. 106.

δωσαν, ἐννοεῖται πάντοτε συνυφασμένο με τὴν εὐθύνῃ. Ἡ Ἱερωσύνη συνδέεται με χρέος βαρύτατο.

Κατὰ τὸν Ἁγ. Γρηγόριο τὸ Θεολόγο ἔργο ἐκείνου, πού τιμήθηκε με τὴν ἱερατικὴ τιμὴ εἶναι «πετρῶσαι ψυχὴν, ἀρπάσαι κόσμον καὶ δοῦναι Θεῷ, καὶ τὸ κατ' εἰκόνα ἢ μένον τηρεῖσαι ἢ κινδυνεῦον χειραγωγῆσαι ἢ διαρρῦν ἀνασώσασθαι, εἰσοικίσαι τε τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις διὰ τοῦ Πνεύματος καὶ τὸ κεφάλαιον Θεὸν ποιῆσαι, καὶ τῆς ἄνω μακαριότητος τὸν τῆς ἄνω συντάξεως»⁹.

Ἄλλὰ με αὐτὴ τὴν ἐννοια, δηλαδή νὰ μεταμορφώσῃ ἠθικὰ τὸν ἄνθρωπο σὲ Θεό, ἡ Ἱερωσύνη «φαίνεται τέχνη τις εἶναι τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν ἀνθρώπων ἄγειν, τὸ πολυτροπώτατον ζῶον καὶ ποικιλώτατον»¹⁰.

Ἡ εὐθύνῃ τοῦ ἱερέως γιὰ τὸν πνευματικὸν καταρτισμὸ τοῦ ποιμνίου του εἶναι τεράστια. Ἡ ἀκατάπαυστη δραστηριότητά του πρὸς ὄλες τις κατευθύνσεις καὶ στοὺς πῖδ μικροὺς καὶ ἄσημους κατὰ κόσμον ἀπὸ τὸ ποιμνίό του, εἶναι κάτι τὸ αὐτονόητο. Ἐνας ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος μέχρι τὴν τελευταία στιγμή τῆς ζωῆς του φλεγόταν ἀπὸ τὸν πόθο τῆς σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν του, ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Κὰν διακονεῖσθαι δέη, κὰν μικρὸς ἦ, κὰν εὐτελής ὑπὲρ οὗ τοῦτο γίνεται, κὰν ἐπίπονον τὸ πρᾶγμα ἦ, κὰν ὄρη καὶ κρημνοὺς διαβαίνειν χρή, πάντα ἔστω φορητὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀδελφοῦ. Οὕτω γὰρ περισπούδαστον ψυχὴ Θεῷ, ὡς μηδὲ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ φείσασθαι»¹¹.

Γενικὰ ἡ εὐθύνῃ τοῦ ἱερέως, πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀνυπολόγιστη δωρεὰ τῆς ἱερατικῆς του τιμῆς, εἶναι εὐθύνῃ πνευματικοῦ πατρὸς καὶ διδασκάλου. Σχετικὰ με τὸ θέμα αὐτὸ ὁ Μ. Βασίλειος μᾶς διδάσκει τὰ ἑξῆς:

Ἄ Θεὸς ὥρισε τοὺς ἱερεῖς νὰ εἶναι πατέρες σὲ δευτέρῃ μοῖρα τῶν χριστιανῶν, με προορισμὸ νὰ τοὺς διαπαιδαγωγήσουν καὶ νὰ τοὺς μορφώσουν πνευματικῶς. «Ἐν δευτέρῃ τάξει πατέρων ἔθετο ἡμᾶς ὁ Κύ-

ριος τοῖς χριστιανοῖς, τῶν παιδῶν ἡμῖν τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων τὴν διὰ τῆς εὐσεβείας μόρφωσιν ἐπιτρέψας»¹².

Τὸ πόσο δὲ ἐκτιμοῦσε τὸ ἔργο τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἱερέως σὰν καθοδηγητοῦ τῶν ἀνθρώπων φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐκφραστῆσα κάποτε ἐπιθυμία του νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ὁ ἴδιος ἓνα παρόμοιο πνευματικὸ ἔμπειρο διδάσκαλο, γιὰ νὰ τὸν καθοδηγῇ. Ὅσο καὶ ἂν φαίνεται ὑπερβολικὸ, ἓνας Μ. Βασίλειος νὰ ἐπιζητῇ πνευματικὸν πατέρα καὶ διδάσκαλο, ὅμως ἐκεῖνος δὲν δίστασε νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐπιθυμία του αὐτῇ σὲ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν φίλο του Ἀμφιλόχιο, σημειώνοντας με θαυμαστὴ ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν αἰτία τοῦ παραδόξου πόθου του, ὅτι δηλαδή βλέπει στὰ βάθη τῆς ψυχῆς του σὰν φίδια ἀπειλητικὰ νὰ ἀναδεύουν τὰ πάθη τῆς φιλοδοξίας καὶ τοῦ ἐγωῖσμοῦ. «Ἐττήμεθα δὲ καὶ τιμῆς καὶ τὸ ἐφ' ἑαυτοῖς τι φρονεῖν οὐ ραδίως ἀποτιθέμεθα. Πρὸς ταῦτα μεγάλου μοι δεῖν καὶ ἐμπείρου λογίζομαι διδασκάλου»¹³.

Ἀκόμη ἡ ἀνυπολόγιστη σημασία τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς στὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν τονίζεται, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειο, ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴν δράση τῶν αἰρετικῶν σὲ κάθε ἐποχῇ. Οἱ αἰρετικοὶ γιὰ νὰ ἐπιτύχουν στὴ σατανικὴ ἀποστολῇ τους, ὑποκρίνονται τὸν πνευματικὸν πατέρα, δείχνουν ποικιλοτρόπως τὸ ἐνδιαφέρον τους, κινούμενοι ὄχι ἀπὸ ἀγὰ ἐλατήρια πατρικῆς ἀγάπης, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπιτύχουν με τίς σατανικῆς τους ἐνέργειες δολίους σκοπούς. Με πόνο ψυχῆς καὶ δίκαιη ἀγανάκτηση περιγράφει ὁ Μ. Βασίλειος σὲ ἐπιστολῇ του πρὸς Ἰταλοὺς καὶ Γάλλους ἐπισκόπους τὴν καταπληκτικὴν δράση τῶν Ἀρειανῶν «πατέρων» τῆς ἐποχῆς του, δράση πού ἐπεκτεινόταν σὲ ὄλες τις ἡλικίας τῶν χριστιανῶν, πού ἄρχιζε ἀπὸ τὰ νήπια καὶ ἔφθανε μέχρι τοὺς ψυχορραγοῦντας χριστιανούς. Ἐβάπτιζαν, τελοῦσαν νεκρώσιμες Ἀκολουθίες, ἐπισκέπτονταν τοὺς ἀρρώστους, συμπαραστέκονταν στοὺς δοκιμαζομένους χριστιανούς, βοηθοῦσαν τοὺς ἀδυνάτους, με ἀπώτερο σκοπὸ νὰ συνδεθοῦν με τὸ λαὸ καὶ νὰ κερδίσουν τὴν ἐκτίμησή του. Κατηλεύονταν με δολιότητα τὴν πνευματικὴν πατρότητα οἱ ἀντίχριστοι Ἀρειανοὶ γιὰ νὰ κερδίσουν τὰ ἀναγκαῖα ἐρείσματα στὸ λαό¹⁴.

Δυστυχῶς παρόμοιοι πνευματικοὶ «πατέρες», ἐκμεταλλεύομενοι κάποτε τὴν ἀδιαφορία τῶν νόμιμων πνευματικῶν πατέρων, ἐμφανίζονται στὶς μέρες μας οἱ πνευ-

9. Γρ. Θεολόγου, Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς, 22 ΕΠΕ 1,102.

10. Ἐνθ' ἀν. 1,94.

11. MIGNE 57, 589.

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικῶς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώνουν καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

12. Μ. Βασίλειου, Ἐπιστ. 300 Περὶ σχολαστικοῦ παραμυθητικῆς, ΕΠΕ 2, 358.

13. Μ. Βασίλειου, Ἐπιστ. 150 Ἀμφιλοχίῳ ΕΠΕ 1, 112.

14. Μ. Βασίλειου, Ἐπιστ. 243, Πρὸς Ἰταλοὺς καὶ Γάλλους ἐπισκόπους, ΕΠΕ 2,40.

ματικοί των απόγονοι, οί χιλιαστές, με τή μάσκα τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης προσφέροντας παντοδαπή βοήθεια στους ἐν ἀνάγκαις χριστιανούς και ὄχι σπανίως κερδίζοντας τους στίς αἰρετικές τάξεις των.

Ἐπίσης καρπὸς αὐτῆς τῆς βαθειᾶς συναίσθησης ἀπὸ τὸν ἱερέα τῆς τιμῆς πὸν ἀξιώθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ και τοῦ συναφοῦς χρέους του εἶναι νὰ γνωρίση με ἀκρίβεια τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τῆς ἐποχῆς του και νὰ ἐφαρμόση ἀνάλογες ποιμαντικές μεθόδους.

Διότι εἶναι γεγονός ὅτι λήγοντας ὁ εἰκοστὸς αἰώνας, ὕστερα ἀπὸ μερικά χρόνια, ἀφήνει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου με ἔκδηλα ὄρισμένα χαρακτηριστικά της: τὴν τεράστια ἀνάπτυξη τῆς τεχνολογικῆς Ἐπιστήμης, τὸν ἔντονο και ἔμπρακτο εὐδαιμονισμό, τὸν σοβαρὸ και ἐπικίνδυνο κλονισμό τῶν ἠθικῶν ἀξιών, τὴ φοβία και τὸ ἄγχος γιὰ τὸ μέλλον λόγω τῶν ὑπέρμετρων πυρηνικῶν ἐξοπλισμῶν και ἀνταγωνισμῶν, τὸ δράμα τῆς πείνας και ὕλικῆς γενικᾶ δυστυχίας τοῦ τρίτου λεγομένου κόσμου και ἄλλα μικρότερης σημασίας.

Αὐτὰ τὰ γενικὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα, πὸν συνιστοῦν στοῦ σύνολό τους τὴν ταυτότητα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νάχη ὑπόψη του ὁ ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας. Με αὐτὴ τὴ γνώση σὰν ὁδηγὸ και κανόνα θὰ χρησιμοποιήση ὁ ἱερεὺς τίς πῶ κατάλληλες ποιμαντικές μεθόδους γιὰ νὰ ἀνταποκριθῆ με ἐπιτυχίας στίς ἀνάγκες τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Ἐννοεῖται βέβαια ὅτι οἱ ποιμαντικές ἀρχές παραμένουν πάντα οἱ ἴδιες. Ἡ μεθοδολογικὴ δεοντολογία εἶναι μέσον και ὄχι σκοπός.

Δὲν ὑπάρχει ὁμως ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς ποιμένας σήμερα ἔχει ν' ἀντιμετώπιση κάποιες ἰδιαίτερες δυσκολίες στοῦ ἔργου του. Οἱ δυσκολίες αὐτές ἔχουν σχέση με τὰ ἐξῆς:

α) Με τὴν πνευματικὴ (διανοητικὴ) ἀνάπτυξη τοῦ λαοῦ μας. Οἱ νεώτερες γενιές τοῦ ποιμνίου του ἔχουν πάρει κατὰ τὸ πλεῖστον σχολικὴ μόρφωση ἀνώτερη τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Οἱ περισσότεροι ἔχουν φοιτήσῃ τουλάχιστον σὲ μερικές Γυμνασιακές τάξεις. Ἀκόμη μέγα μέρος τοῦ λαοῦ μας ἔχει ἐπισκεφθῆ ὡς μετανάστης χῶρες τοῦ ἐξωτερικοῦ με ἀποτέλεσμα ἢ ἐπαφῆ του με ξένους πολιτισμούς και κοσμοθεωρίες νὰ τοῦ πλουτίσῃ τίς γνώσεις και νὰ τοῦ δξύνῃ τὴ σκέψη. Ἐξῆλλον τὰ λεγόμενα μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης (Ρ/Φ, Τ/Υ) ἔχουν μπῆ στοῦ καθημερινὸ πρόγραμμα ὄλων σχεδόν, ἐπηρεάζοντας ὄχι μόνο τὸ συναισθηματικὸ ἢ ψυχικό τους κόσμο, ἀλλὰ και τὸν διανοητικό. Χάρις σ' αὐτὰ ἀποκοτοῦν καινούργιες ἐμπειρίες και ἀσυναίσθητα

ἴσως ἐπικοινωνοῦν με διαφορετικὸς πνευματικὸς κόσμους.

β) Οἱ σημερινές δυσκολίες τοῦ ποιμένα ἔχουν σχέση ἀκόμη και με τὴν οικονομικὴ πρόοδο τῆς χώρας. Εἶναι φανερό ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια (κυρίως μετὰ τὸ '60) ἡ οἰκονομία τῆς χώρας μας σημείωσε ἐξαιρετικὴ ἀνθιση. Τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τοῦ λαοῦ μας ἀνέβηκε σημαντικά. Ἡ εἰσροὴ ξένου συναλλάγματος ἀπὸ τοὺς μετανάστες μας, ἢ ἔνταξή μας στὴν ΕΟΚ, ἢ χρησιμοποίηση ὑψηλῆς τεχνολογίας στὴ γεωργία, ἢ δικαιότερη κοινωνικὴ πολιτικὴ με τὴν αὔξηση τῶν μισθῶν και τὴ χορήγηση συντάξεων, δανείων κ.λπ. συνέβαλαν ἀποτελεσματικά στὴν οικονομικὴ πρόοδο τοῦ λαοῦ μας.

Τίς δυσκολίες αὐτές, τίς πρόσθετες πὸν γέννησε ἢ πνευματικὴ και οικονομικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ποιμνίου του, ὀφείλει νάχη πάντοτε κατὰ νοῦν ὁ καλὸς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας, νὰ προβληματίζεται διαρκῶς και νὰ παρακαλῆ τὸ Θεὸ νὰ τὸν φωτίσῃ νὰ ἀνταποκριθῆ στίς πνευματικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ καιροῦ του, «εἰδέναι πῶς δεῖ ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι» (Κολ. 4,6). Δὲν πρέπει νὰ μένη ἀπαθής. Οἱ νέες κοινωνικὲς συνθήκες ἔφεραν πολλοὺς στοῦ κλίμα τῆς ὕλιστικῆς ζωῆς με ἀποτέλεσμα σιγὰ - σιγὰ ν' ἀρχίσουν νὰ ἀποκόπτουν τοὺς παραδοσιακοὺς δεσμούς των με τὴν Ἐκκλησία.

(Συνεχίζεται)

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

- ★ Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, ΑΘΩΟΣ (ἀπάντηση σὲ 56 ἐρείσματα τῆς ἀπιστίας).
- ★ Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.
- ★ Καθηγ. Βλασίου Φειδᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (1988 - 1988).
- ★ Ἐπικ. Καθηγ. Γ. Ἀντουράκη, Ο ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.

Ἐ π α ν ε κ δ ὀ σ ε ι ς

- ★ Ἀρχιμ. Ἐπιφ. Θεοδωροπούλου, ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ (με ἔρμηνεία, Ε' ἔκδοσις).
- ★ Καθηγ. Στυλ. Παπαδοπούλου, Η ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ: Βασίλειος Καισαρείας (Β' ἔκδοσις).
- ★ Ἀρχιμ. Ν. Πρωτοπαπᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΜΑΓΙΑ (Β' ἔκδοσις).

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Χαρά και εργασία

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Διακοπές, τέλος

Μιλούσαμε σε περασμένο άρθρο μας για τη δυσκολία που έχει ο νεοέλληνας να στρωθεί στη δουλειά¹. «Γεφυρώνοντας» μάλιστα τις άρχιες και επίσημα, όπως για παράδειγμα εκείνην της Δευτέρας 14ης Αυγούστου μεταξύ Κυριακής και Παναγίας, αιωρείται μεταξύ όκνηρίας και ραθυμίας ανταποκρινόμενος στο γενικότερο κλίμα που επικρατεί. Και να θέλει να εργασθεί, ή περιρρέουσα ατμόσφαιρα μή... εργασίας τον εμποδίζει. Το κακό είναι ότι τις περισσότερες φορές δεν θέλει και τώρα μάλιστα μετά την περίοδο των διακοπών δεν διακόπτει, δεν διακόπτει... Ο διακόπτης λειτούργησε άπαξ, για να διακόψει τη δουλειά όχι όμως και τις διακοπές.

Παρ' όλες τις εσωτερικές διαθέσεις ή φωνή της πραγματικότητας μας καλεί. Παρά τις παρατάσεις, τις υπεκφυγές ξαναμπάνουμε στην καθιερωμένη καθημερινή ρουτίνα: δουλειά, σπίτι, σπίτι, δουλειά. Το ώραριο όποιο κι αν είναι, θερινό, χειμερινό, πρωινό, απογευματινό, συνεχές, ελαστικό ή μή, μας υποδεικνύει ένα σύγολο ωρών που πρέπει πάντως να δουλευτούν με κάποια σχετική επίδοση εκ μέρους μας. Θα μας ζητηθεί κάποια αποδοτικότητα για να απολάβουμε τον μισθό μας. Είμαστε αναγκασμένοι να δουλεύουμε αφού δεν εφευρέθηκε ακόμα κατά τρόπο νόμιμο το σύστημα εκείνο με το οποίο «ό μη εργαζόμενος, έσθιέτω» (πρβλ. Β' Θεσσαλονικείς γ' 10).

Το ύφος εργασίας υποχρεώνει

Την ανάγκη, λοιπόν, φιλοτιμίας ποιούμενοι ως δείξουμε ένα άλλο ύφος για να ακολουθήσει και ένα άλλο ήθος εργασίας. Τα εξωτερικά όπως είναι γνωστό επηρεάζουν τα εσωτερικά και όχι μόνο τα εσωτερικά τα εξωτερικά. «Κλαίω γιατί είμαι λυπημένος ή είμαι λυπημένος γιατί κλαίω;» «Είμαι χαρούμενος γιατί γελάω ή γελάω γιατί είμαι χαρούμενος;» Τα γνωστά ερωτήματα που πρέπει να απαντήσει μία

Ψυχολογία των συναισθημάτων τίθενται και στο χώρο της εργασίας. «Εργάζομαι γιατί έχω κέφι να εργασθώ ή αποκτώ κέφι επειδή εργάζομαι;»

Αξίζει, με την έναρξη του φθινοπώρου να δοκιμάσουμε μία καινούρια τακτική. Στους ανθρώπους που ιαίως πλησιάζουν να δείχνουμε κεφάλτοι, ενεργητικοί, δραστήριοι, επίμονοι. Αυτό που μπορούμε να κάνουμε σήμερα να μη το αναβάλλουμε για αύριο πρόθυμοι να διεκπεραιώνουμε άμέσως τις δουλειές που εξαρτώνται από μας αλλά κι εκείνες που μας παραπέμπουν οι άλλοι λόγω άρμοδιότητάς μας. Το νέο σύνθημά μας ως είναι: «αναβάλλονται οι αναβολές».

Πόσες φορές δεν σεργόμαστε από το ένα στο άλλο, άβουλοι, αναβλητικοί και δεν τελειώνουμε τίποτα; Ταλαιπωρούμε τους συναλλασσόμενους με μας για πράγματα που μπορούμε να διεκπεραιώσουμε ταχέως. Πολλές φορές αυτό έχει καταστεί νοσοτροπία εργασίας (μη εργασίας, δηλαδή). Περάστε αύριο, μεθαύριο, μετά από τόσες ημέρες ή εβδομάδες. Κι όταν περάσει αυτό το χρονικό διάστημα πάλι τους λέμε να περάσουν πάλι και πάλι μέχρις ότου να εξαντληθεί ή υπομονή των «υπηκόων». Κι όλοι συνηθίζουμε ότι έτσι είναι τα πράγματα, έτσι πρέπει να κυλάνε οι υποθέσεις. «Όσα πάνε κιόσα έρθουν».

Έτσι είναι, αν έτσι νομίζετε

Γνωρίζετε, όμως, ότι δεν είναι υποχρεωτικό να είναι έτσι τα πράγματα. Μόνον τότε, αν «έτσι νομίζετε, είναι κι έτσι», για να θυμηθούμε και τον ιταλό θεατρικό συγγραφέα Πιραντέλλο. «Αν νομίζετε αλλιώς, τότε μπορεί να είναι κι αλλιώς. Σε πείσμα λοιπόν μας αντικειμενικής καταστάσεως που λειτουργεί έτσι, εμείς ως νομίσουμε αλλιώς. Έξάλλου κάθε νόμισμα... έχει δύο όψεις. Το πᾶν είναι ποιά όψη θα διαλέξεις κι όχι να περιμένεις στην τύχη ποιά θα σου τύχει όταν πετάξεις το νόμισμα και το περιμένεις να προσγειωθεί.

Διαλέγουμε λοιπόν και παίρνουμε την άλλη όψη, την άσυνήθη.

σ ἐ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

Ἐπιδεικνύουμε ἐνδιαφέρον, στὸ πρόσωπό μας διαγράφεται μία ἀποφασιστικότητα. Δὲν κλαίμε τὴ μοῖρα μας οὔτε κατηγοροῦμε τὴν κοινωνία σὰ νὰ φταίει γιὰ ὅλα. Φορᾶμε στὸ πρόσωπό μας ἕνα χαμόγελο. Δὲν καθόμαστε νωχελικὰ στὴν καρέκλα μας ἢ τὴν πολυθρόνα μας φοβούμενοι μὴ τυχὸν καὶ μᾶς τὴν πάρουν ἂν τυχὸν καὶ σηκωθοῦμε.

Καθὼς ἔχει διαπιστωθεῖ, οἱ καρέκλες καὶ οἱ πολυθρόνες στὴν Ἑλλάδα εἶναι προῖον ἐν ἐπαρκείᾳ κι ὁ καθένας μας χρησιμοποιοῦ μάλιστα περισσότερες τῆς μιᾶς γιὰ νὰ σιγουρευτεῖ. Μὴ ξεχνᾶμε πάντως ὅτι οἱ ἀνὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐπικράτεια πλανόδιοι γυρολόγοι φρόντισαν νὰ ἐξασφαλίσουν ὅλους μας μὲ φτηνὲς καρέκλες καὶ πολυθρόνες εἰσαγωγῆς — Ἑταλίας, ὅπως διαφήμιζε ἐκεῖνος πού περιόδευε στὸ μέρος πού παραθερίζαμε.

Θὰ πρέπει ὅμως νὰ καθόμαστε... ὅταν πρέπει, καὶ ὄχι πάσῃ θυσίᾳ. Αὐτὸ, βέβαια, εἶναι δύσκολο, ὅταν τὴ στιγμή πού πᾶς νὰ σηκωθεῖς γιὰ νὰ πᾶς κάπου νὰ κάνεις κάτι, ἀκοῦς ὡς ἐν χορῷ νὰ σοῦ λένε πραγματικὰ καὶ μεταφορικὰ: «πού πᾶς καυμένε, κάτσε κάτω». Τὸ κ α θ ι σ ι ὀ ἔχει γίνει, ὅπως ὑποστηρίζουμε, ἐθνικὸ σπῶρ! Πιθανόν, μαζὶ μὲ τὰ «πολιτιστικά» πού θὰ προτείνουμε νὰ συμπεριληφθοῦν γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ ἀρχαίου ὀλυμπιακοῦ πνεύματος στὴν Ὀλυμπιάδα τοῦ 1996, νὰ τὸ προτείνουμε κι αὐτὸ δίπλα στὸ ἄλμα εἰς μῆκος ἄνευ... φορᾶς!

Τὸ ἦθος ἐργασίας ἀκολουθεῖ

Εἴπαμε, ὅμως, νὰ κάνουμε ἄλλες προτάσεις πῶς δημιουργικές. Καὶ τὸ κέφι ἐργασίας μπορεῖ νὰ μεταδο-

θεῖ. Καὶ τὸ ἐργασιακὸ πρόβλημα νὰ γίνει ἕνα κεφαῖο περιβάλλον. Καὶ τὸ κέφι αὐτὸ καὶ τὸ νέο ὕψος νὰ ἀποδώσει ἕνα νέο ἦθος. Ξέρουμε ὅτι τὰ ἐξωτερικὰ ὑποχρεῶνουν νὰ ἀνταποκριθοῦμε καὶ ἐσωτερικὰ.

Πῶς ἔχοντας δεῖξει πρόθυμοι καὶ ἐργατικοὶ θὰ ἀρνηθοῦμε μιὰ ὑπηρεσία, μιὰ ἐκδούλευση; Δείχνοντας ὅτι δουλεύουμε καὶ συμμορφούμενοι ἐξωτερικὰ θ' ἀναγκαστοῦμε νὰ κάνουμε ἀναθεώρηση τῆς παλιᾶς μας νοοτροπίας, νὰ συνεξηγηθοῦμε μὲ τὴν διπροσωπία μας. Ἄλλοιῶς δειχνόμαστε, ἄλλοιῶς αἰσθανόμαστε, κάτι πρέπει νὰ κάνουμε ἐπιτέλους καὶ νὰ προσαρμόσουμε τὴν ἐσωτερικὴ πρὸς τὴν ἐξωτερικὴ μας στάση.

Μὰ εἶναι «παλαβὸ» ἐσὺ νὰ δουλεύεις ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι τεμπελιάζουν, ἐσὺ νὰ προθυμοποιεῖσαι ὅταν ὅλοι εἶναι ἀπρόθυμοι. Ἄς ποῦμε ὅτι αὐτὸ προσεγγίζει τὰ ὅρια τῆς σαλότητος, νὰ κάνεις δηλαδή κάτι πού προκαλεῖ τοὺς ἄλλους γιὰτι πηγαίνει ἀντίθετα στὸ ρεῦμα, ἀντίθετα στοὺς μέσους ὅρους, ἀντίθετα σ' αὐτὸ πού συνηθίζεται, σ' αὐτὸ πού γίνεται. Εἶναι πραγματικὰ τρελλὸ καὶ παλαβό. Μὲ συνέπεια νὰ σὲ κοιτᾶνε λοζά, νὰ σὲ ὑποβλέπουν καὶ νὰ στὸ λένε κατὰμουτρα. «Μὰ δὲν καταλαβαίνεις ὅτι εἶσαι τρελλός, καὶ μᾶς ἐκθέτεις ὅλους ἐργαζόμενος ἔτσι;» ἔλεγαν σὲ πρωτοδιορισθέντα σὲ κάποιο Ὑπουργεῖο συγγενῆ μου, ὁ ὁποῖος θεωροῦσε αὐτονόητο νὰ ἐπιδείξει ζῆλο μὲν εἶχε πιάσει δουλειὰ ὁ ἄνθρωπος. Ἐσὺ ὅμως «κάνεις» τὸν τρελλό. Δὲν δίνεις σημασία. Ἐξακολουθεῖς νὰ δουλεύεις.

Δὲν μπορεῖ, βέβαια, μιὰ τέτοια στάση κάπου θὰ βοηθήσει καὶ σένα καὶ τοὺς ἄλλους. Κἀτι καινούριο θὰ προβάλει στὸν ὀρίζοντα' καὶ θὰ ἐπακολουθήσει ἐσωτερικὴ χαρὰ γιὰ τὴ δημιουργία. Κἀθε ἐργασία ἔχει καὶ τὸ δημιουργικὸ καὶ δίνει χαρὰ ὅταν ξέρεις ὅτι δὲν γίνεται μόνο γιὰ τὸ μεροκάματο ἢ γιὰ τὸ κέρδος ἀλλὰ εἶναι καὶ ἄσκηση τῶν δυνατοτήτων σου καὶ προσφορά στὸ σύνολο.

Αὐτὸ τὸ κοινὸ καλὸ εἶναι ἕνα πολὺ θετικὸ κίνητρο καὶ ἕνα ὄραμα στὸ ὁποῖο ἀποβλέποντας δουλεύεις πῶς χαρούμενα. Μπορεῖς ἔτσι νὰ μετατρέψεις τὴ φορτικὴ ἀπαιτητικότητα τῶν ἄλλων — τοῦ κράτους, τοῦ ἐργοδότη, τῶν συναδέλφων — σὲ δική σου διαθέσιμότητα καὶ νὰ βρίσκεις χαρὰ στὴν ἐργασία πού κάνεις γι' αὐτούς².

Δουλειά, χαρὰ λοιπόν. Χαρὰ καὶ ἐργασία! Κι ἂς μᾶς δουλεύουν οἱ ἄλλοι ἀνεπαίσχυντα. Θὰ ἔλεγα, ὅτι

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΠΑΝΑΓΙΟΝ*

(Πάντες οί ἐν Ἀφρικῇ διαλάμψαντες Ἅγιοι)

Τοῦ ἀρχιμ. κ. Τίτου Κ. Χορτάτου

ΜΗΝ ΑΠΡΙΛΙΟΣ

1. ΜΑΡΙΑ ἡ Αἰγυπτία, ὅσια (6ος αἰ.).
2. ΑΙΔΕΣΙΟΣ καὶ ΑΜΦΙΑΝΟΣ αὐτάδελφοι μάρτυρες († 306).
4. ΑΜΜΟΥΝ ὅσιος ὁ Αἰγύπτιος καὶ 15/3 καὶ 29/2 (ἀγ. χρ.).
5. ΘΕΟΔΩΡΑ μετὰ ΔΙΔΥΜΟΥ μάρτυρες (3ος αἰ.).
6. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ὅσιος ὁ Σιναΐτης (1255 - 27.11.1347).
8. ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ μετὰ ΜΑΞΙΜΗΣ καὶ ΜΑΚΑΡΙΑΣ μάρτυρες (ἀγν. χρ.).
10. ΜΑΚΑΡΙΟΣ μετὰ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΖΗΝΩΝΟΣ, ΘΕΟΔΩΡΟΥ καὶ ἄλλων τεσσαράκοντα μάρτυρες ἐπὶ Δεκίου — ΘΕΟΔΩΡΟΣ μετὰ ΤΕΡΕΝΤΙΟΥ μάρτυρες (ἀγν. χρ.) — ΣΕΡΑΠΙΩΝ μάρτυς καὶ 13/9 (ἀγ. χρ.) — ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ, ΠΟΜΠΗΤΙΟΣ καὶ ΜΑΞΙΜΟΣ μάρτυρες.
14. ΘΩΜΑ·Ι·Σ μάρτυς (5ος αἰ.).
21. ΑΡΙΣΤΟΣ ἱερομάρτυς (ἀγ. χρ.). Συριακὸ Μαρτυρολόγιο — ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ὅσιος ὁ Σιναΐτης (7ος αἰ.).
25. ΜΑΡΚΟΣ ὁ Εὐαγγελιστῆς — ΓΕΩΡΓΙΟΣ μάρτυς (25.4.1752).
27. ΕΥΛΟΓΙΟΣ ὁ ξενοδόχος ὅσιος (ἀγ. χρ.).
28. Ἀνάμνησις Θαύματος ἐν Καρθαγένῃ (625).
30. ΜΑΡΙΑΝΟΣ μετὰ ΙΑΚΩΒΟΥ († 258).

ΜΗΝ ΜΑΪΟΣ

1. ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ μάρτυς (ἀγν. χρ.) — ΙΕΡΕΜΙΑΣ

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 247 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους

δλη ἢ ντροπὴ εἶναι δική τους. Αὐτοί, χωρὶς περίσκεψη, χωρὶς λύπη, χωρὶς αἰδῶ, τὸ μόνο ποῦ ξέρον νὰ κάγουν εἶναι νὰ χτίζου νύψηλὰ τριγύρω τους τείχη. Αὐτοαποκλείονται, δηλαδῆ. Ἐμεῖς ὅμως χρειάζεται νὰ προσέξουμε γιὰ νὰ μὴν ἔχει πᾶνω μας πέραση ὁ καθαφικὸς λόγος³. Ἄλλωστε, ἐμεῖς μετὰ τὴν ἐργασία μας μπαίνουμε μέσα στὸν κόσμον, ἐργαζόμαστε καὶ τὸν φυλάμε σύμφωνα μάλιστα μετὰ ἀρχαία ἐντολὴ (Γένεση 6' 15)!

1. Τὸ ἀντίθετον τῆς ἀγάπης, «Ὁ Ἐφημέριος» 1/15 Ἀπριλίου 1989, σ. 112 - 114.

- προφήτης (7ος π.Χ.) διήλθεν ἐξ Αἰγύπτου.
2. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ἀλεξανδρείας ὁ Μέγας (ἀνακομιδὴ τιμίων Λειψάνων).
3. ΤΙΜΟΘΕΟΣ μετὰ τῆς συζύγου του ΜΑΥΡΑΣ († 286).
6. ΜΑΜΑΣ, ΠΑΧΩΜΙΟΣ καὶ ΙΛΑΡΙΩΝ ὅσιοι (ἀγν. χρ.).
8. ΑΡΣΕΝΙΟΣ ὅσιος ὁ μέγας (354 - 445).
10. ΣΙΜΩΝ Ἀπόστολος ὁ ζηλωτής, ἐκήρυξεν ἐν Ἀφρικῇ.
14. ΑΜΠΕΛΙΟΣ ἐρημίτης ὅσιος ἐκ σιδηρουργῶν (ἀγ. χρ.) — ΙΣΙΔΩΡΟΣ μάρτυς ἐπὶ Δεκίου.
15. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ὁ Ἅγιασμένος ὁ Ταβεννισιώτης καὶ 16/5 (4ος αἰ.) — ΠΑΧΩΜΙΟΣ ὅσιος ὁ Μέγας (9.5.346) — ΒΑΡΒΑΡΟΣ ὅσιος μυροβλήτης (16ος αἰ.).
17. ΣΟΛΟΧΩΝ μετὰ ΠΑΜΦΑΜΗΡ καὶ ΠΑΜΦΥΛΩΝΟΣ (ΠΑΜΦΑΛΙΩΝΟΣ) ἐπὶ Μαξιμίου.
19. ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ μάρτυς (π. 286 - 305).
20. ΑΛΚΑΣ μάρτυς (π. 286 - 305) — ΑΣΚΛΑΣ μάρτυς ἐπὶ Διοκλ.
22. ΑΙΜΙΛΙΟΣ μάρτυς († 203).
24. ΣΕΡΑΠΙΩΝ μάρτυς ὁ Αἰγύπτιος (138 - 161).
27. ΕΙΡΗΝΗ μάρτυς (Μία τῶν 10 Αἰγυπτίων μαρτύρων).
29. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ἀλεξανδρείας (313 - 328).

ΜΗΝ ΙΟΥΝΙΟΣ

4. ΑΛΩΝΙΟΣ ὅσιος (ἀγ. χρ.) — ΚΥΠΡΙΑΛΛΑ μάρτυς ἐπὶ Διγνιανοῦ Λιδύης.
5. ΑΝΟΥΒ ἀναχωρητῆς (4ος αἰ.) — ΔΕΚΑ ΑΙ-

2. «Ἐδῶ κυρίως ἀποκαλύπτεται ἡ βαθεὴ φῶς τῆς ἐργασίας», ὅπως σχολιάζει ὁ OLIVIER CLÉMENT ὅταν ἀναπτύσσει ἀπόψεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Σολζενίτσιν γιὰ τὴν ἐργασία, ποῦ ἐκτίθενται στὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο. Ὁ Σολζενίτσιν ἐκθέτει τὴν πατροπαράδοτη χριστιανικὴ ἀποψη περὶ ἐργασίας. Πρόκειται γιὰ «γαληνευτικὴ ἀσκηση» καὶ «προσπέλαση τῆς συνειδήσεως μέσω τοῦ σώματος». Βλ. τὴν παράγραφο 4 ποῦ ἐπιγράφεται: «Ἡ δημιουργικὴ πράξη» (σ. 66-90) τοῦ δοκιμίου τοῦ Ο. CLÉMENT, Τ ὁ π ν ε ὤ μ α τ ο Ὡ Σ ο λ ζ ε ν ἰ τ σ ι ν, Ἀθήνα, Βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἐστίας, χ.χ. Ἡ φράση ποῦ παραθέσαμε εἶναι ἀπὸ τὴ σ. 70.

3. Βλ. τὸ ποίημά του «Τείχη».

ΓΥΠΤΙΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ: ΜΑΡΚΙΑΝΟΣ, ΝΙΚΑΝΔΡΟΣ, ΥΠΕΡΕΧΙΟΣ, ΑΠΟΛΛΩΝ, ΔΕΩΝΙΔΑΣ, ΑΡΕΙΟΣ, ΓΟΡΓΙΑΣ, ΠΑΜΒΩΝ, ΣΕΛΗΝΙΑΣ και ΕΙΡΗΝΗ.

6. ΑΝΟΥΒ άναχωρητής (4ος αϊ.).
7. ΠΟΤΑΜΙΑΙΝΗ (ΠΟΤΑΜΙΝΗ) μάρτυς (άγν. χρ.) — ΛΥΚΑΡΙΩΝ μάρτυς (άγν. χρ.).
8. ΝΑΥΚΡΑΤΙΟΣ ύσιος (άδελφός Μεγ. Βασιλείου 4ος αϊ.).
9. ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ Ἀλεξανδρείας, Οίκουμενικός Διδάσκαλος (412 - 444).
10. ΝΕΑΝΙΣΚΟΣ τῆ ἡλικία μάρτυς ἐπὶ Μαξίμου Αἰγύπτου.
11. ΒΑΡΝΑΒΑΣ άπόστολος (ἐκήρυξεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ).
12. ΟΝΟΥΦΡΙΟΣ ύσιος (4ος αϊ.).
15. ΑΥΤΟΥΣΤΙΝΟΣ Ἴππώνος († 430) — ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ύσιος μετὰ τῶν μαθητριῶν του ΠΑΥΛΑΣ και ΕΥΣΤΟΧΙΑΣ (4ος και 5ος αϊ.).
17. ΠΙΩΡ ύσιος (άγ. χρ.).
18. ΥΠΑΤΟΣ και ΘΕΟΔΟΥΛΟΣ μάρτυρες ἐπὶ Διοκλ. ἢ Δικινίου — ΛΕΟΝΤΙΟΣ μάρτυς (π. 70).
19. ΠΑΪΣΙΟΣ ύσιος (4ος αϊ.).
21. ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ μάρτυρος τοῦ Αἰγυπτίου (ἐπὶ Διοκλητ.) μετὰ τῶν συμμαρτυρησάντων ΑΝΤΩΝΙΟΥ πρεσβυτ., ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ τοῦ ἐκ νεκρῶν άναστάνας, ΚΕΛΣΙΟΥ, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ, ΕΙΚΟΣΙ δεσμοφυλάκων και ΕΠΤΑ άδελφῶν.
23. ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΣ μετὰ ΚΥΡΙΑΚΟΥ μάρτυρες (άγν. χρ.) (Ῥωμαιοκαθ. έορτολ.).
25. ΑΓΑΠΗΤΟΣ μάρτυς και 14/1 και 24/3.
27. ΛΟΥΚΑΣ ὁ έρημίτης (άγν. χρ.) — ΠΙΕΡΙΟΣ ιερομάρτυς μετὰ τοῦ άδελφοῦ του ΙΣΙΔΩΡΟΥ ἐπὶ Δεκίου.
28. ΔΟΝΑΤΟΣ Λιθύης (άγ. χρ.) — Εὔρεσις Λειψάνων ΚΥΡΟΥ και ΙΩΑΝΝΟΥ 31/1.
30. ΣΙΜΩΝ ὁ Ζηλωτής άπόστολος ἐκήρυξεν ἐν Ἀφρικῇ — ΜΑΤΘΙΑΣ άπόστολος ἐκήρυξεν ἐν Αἰθιοπία — ΜΑΡΚΟΣ ὁ Εὐαγγελιστής.

Μ Η Ν Ι Ο Υ Λ Ι Ο Σ

3. ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ Λαοδικείας ἐξ Ἀλεξανδρείας († 282) — ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ Κων πόλεως (449 - 458) ἐξ Ἀλεξανδρείας.
4. ΑΡΟΑ μετὰ ΛΟΥΚΙΑΣ και ΚΥΠΡΙΑΛΗΣ και ΘΕΟΔΩΡΟΥ ἐπισκόπου και ΛΥΚΙΟΥ μάρτυρες († 299) — ΔΟΝΑΤΟΣ Λιθύης (άγ. χρ.).
5. ΑΡΠΟΣ μάρτυς και ὁμολογητής (άγ. χρ.).
6. ΣΙΣΩΗΣ ύσιος (4ος αϊ.).
8. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ μεγαλομάρτυς (διῆλθεν ἐξ Αἰγύ-

πτου) (ἐπὶ Διοκλ.).

10. ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ μετὰ ΜΑΡΙΝΟΥ, ΝΑΒΩΡΟΥ και ΦΗΛΙΚΟΣ μάρτυρες (άγν. χρ.) — ΜΥΡΙΟΙ (δέκα χιλιάδες) ΜΑΡΤΥΡΕΣ ἐπὶ Πατριάρχου Θεοφίλου.
11. ΑΡΣΕΝΙΟΣ Ἀλεξανδρείας (1000 - 1010) ιερομάρτυς.
15. ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ μετὰ ΚΑΤΟΥΓΛΙΝΟΥ διακόνου, ΦΛΩΡΕΝΤΙΟΥ, ΙΟΥΛΙΑΣ και ΙΟΥΣΤΗΣ μάρτυρες (άγ. χρ.) — ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ μετὰ ΦΑΥΣΤΙΝΟΥ, ΔΕΥΚΙΟΥ (ΔΟΥΚΙΟΥ), ΚΑΝΔΙΔΟΥ, ΜΑΡΚΟΥ και ΦΟΥΡΤΟΥΝΑΤΟΥ μάρτυρες (άγ. χρ.).
17. ΒΕΣΤΙΑ μάρτυς († 180) — ΒΕΤΟΥΡΟΣ μάρτυς († 180).
18. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ μεγαλομάρτυς (άγν. χρ.) — ΠΑΜΒΩ ύσιος (4ος αϊ.) — ΠΑΥΛΟΣ μετὰ ΘΥΑΛΕΣΤΙΝΗΣ (ΟΥΑΛΗΣ) και ΘΕΗΣ (ΕΝΝΑΘΗΣ) ἐπὶ Φιρμιλιανού.
19. ΔΙΟΚΛΗΣ ύσιος (4ος αϊ.).
20. ΗΛΙΑΣ Ἱεροσολύμων (494 - 516) († 518) ἐκ μοναστῶν Νιτρίας (Ῥωμαιοκαθ. έορτ.).
23. ΕΠΤΑ μάρτυρες ἐν Καρθαγένῃ (άγ. χρ.).
25. ΕΥΠΡΑΞΙΑ ὁσία (άγ. χρ.).
27. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ὁ Βηθλεεμίτης διάκονος και μάρτυς († 27.7.852).
30. ΕΠΑΙΝΕΤΟΣ άπόστολος ἐκ τῶν Ο' Ἐπίσκοπος Καρθαγένης — ΚΡΗΣΚΗΣ άπόστολος ἐκ τῶν Ο' Ἐπίσκοπος Καρχηδόνας ἢ Χαλκηδόνας) — Ἀνωνόμου ΠΑΙΔΟΣ ἐκ Κρήτης († 810) (ἡμερομηνία άγνωστος).

(Συνεχίζεται)

Ἐπισκόπου
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Α. ΨΑΡΙΑΝΟΥ
Μητροπολίτου Σερβίων και Κοζάνης

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(Πενηταδύο ὁμιλίες γιὰ τῆ θεᾶ Λειτουργία.
Ἐπιμόνο γιὰ τὸ λαό, ἀλλὰ και γιὰ τοὺς ιερεῖς).

Ἐκδοση Ἀποστολικῆς Διακονίας, σελίδες 18' + 438, δρχ. 650.

Βιβλιοπωλεῖο Δραγατσανίου 2 — Πλατεία Κλαυθμῶνος.

Γράφατε Ἰασίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλέφ. 722.8008.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΝΑΟ Κ/ΠΟΛΕΩΣ (*)

Του Πρωτοπρ. κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ

Έκ μέρους του Συλλόγου Ίεροφαλτών αποχαιρέτησε ο Πρόεδρος αυτού Παναγιώτης Μαρούλης, ο οποίος ετόνισε ότι «ο Θρ. Στανίτσας ήταν όχι απλώς ένας μεγάλος Δάσκαλος, αλλά ήταν αυτή η ΄δνα προσωποποιημένη και ζωντανή ή Παράδοση, ή ζωντανή συνέχιση της μακρόχρονης Βυζαντινής Ιστορίας, ήταν ο άληθινός απόγονος και συνεχιστής της Παράδοσης των μεγάλων δασκάλων, ο φυσικός διάδοχος».

Έκ μέρους των Κων) πολιτών αποχαιρέτησε ή λογοτέχνις Ήω Λαμπίρη, ή οποία τον ώνόμασε «Μέγα, διακεκριμένο Πρωτοφάλη, μύστη, ίεροφάντη της Βυζ. Μουσικής και κορυφαίο χοράρχη, του οποίου ή φήμη έχει ξεπεράσει τὰ σύνορα της Πόλης και της Έλλάδος και έγινε γνωστή παντού όπου έχει ταξιδέψει».

Και τέλος ο Πρωτοπρ. Αθανάσιος Τσούμαρης διάβασε ποίημα πένθους όλης της Πόλης «σαν έμαθαν πως σβήστηκε ή δόξα ή παλιά της... κι όρφάνεψε ή φαλτική σαν έφυγεν της τέχνης ο μεγάλος».

Οί αιώνες λοιπόν θα μιλούν και θα τραγουδούν το όνομα του ΣΤΑΝΙΤΣΑ μαζί με τους μεγάλους Πρωτοφάτες της Ιστορίας της Βυζαντινής Μουσικής.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

(Άρχων Πρωτοφάλης
της Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας)

Ο Βασίλειος Νικολαΐδης, γνωστός με το χαϊδευτικό «Βασιλάκης» γεννήθηκε στις 8 Νοεμβρίου 1915 στο Βαλατά της Πόλης και ήταν υίός του Ιερέως Καλλινίκου Νικολαΐδη.

Τὰ πρώτα μαθήματα της Βυζαντινής Μουσικής τὰ πήρε από τον πατέρα του και σε ήλικία όκτώ χρονών διακρίθηκε σαν Α΄ Κανονάρχης στα Πατριαρχεία επί της εποχής του Ίακώβου Ναυπλιώτου όπου έφαλλε επτά χρόνια. Άργότερα διετέλεσε μαθητής του Κωνσταντίνου Πρίγγου. Ήταν απόφοιτος της Μεγάλης του Γένους Σχολής του έτους 1934 και του Κρατικού Τουρκικού Ώδείου του έτους 1957, από όπου απέφοίτησε άριστούχος, στην Κλασσική Τουρκική και Ευρωπαϊκή Μουσική. Ήταν Καθηγητής της Βυζαντινής Μουσικής στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης από το

έτος 1957 και της Ευρωπαϊκής στα Γυμνάσια της Πόλης, τη Μεγάλη του Γένους Σχολή και το Ζωγράφειο, όπου δίδαξε επί είκοσι επτά χρόνια.

Έφαλλε σε διάφορους Ναούς της Πόλης, στην Άγία Παρασκευή Χάσκιοϊ, στον Άγιο Κωνσταντίνο Πέραν, στον Άγιο Γεώργιο Έδιρνέκαπι, στον Άγιο Γεώργιο Τσεγκέλκιοϊ, στον Άγιο Ίωάννη των Χίων ως Άριστερός με δεξιό τον Πρίγγο, στον Άγιο Δημήτριο Κουρτουλούς, επίσης με δεξιό τον Πρίγγο και άργότερα ως δεξιός.

Μετά την γνωστή απέλαση¹³⁶ του Άρχοντα Πρωτοφάλη Θρασύβουλου Στανίτσα και τον αϊφνίδιο θάνατο του Άρχοντα Λαμπαδαρίου Νικόλαου Δανηλιδή, εκλήθη έξωθεν αναγκαστικώς το Μάρτιο του 1965 στον Πατριαρχικό Ναό, ως ο καταλληλότερος, ο καλύτερων και ο συντηρητικότερος για να αναλάβει τη θέση του Άρχοντα Πρωτοφάλη της Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας.

Άξιός διάδοχος των προκατόχων του διήυθνε σε πολλές έμφανίσεις τη Χορωδία των Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως. Συνέθεσε πολλά μαθήματα δικά του: Χερουδικά, Κοινωνικά, Λειτουργικά και Ψαλμούς που εξέδωκε πολυγραφημένα σε τόμους, όπως: Λειτουργικά, Αναστασιματάριο, Τὰ ένδεκα Έωθινά, Κατανυκτικός Έσπερινός, Το Μέγα Απόδειπνον, Η θεία Λειτουργία των Προηγιασμένων, Ο Άκάθιστος Ύμνος, Σύντομοι Καταδασίαι, Μεγάλη Έβδομάς, Κοινωνικά, Ο Έσπερινός και Ψαλμοί. Ύπάρχουν ακόμη και ανέκδοτα έργα του, όπως: Συγκριτική μελέτη Ευρωπαϊκής και Βυζαντινής Μουσικής, Τόμος για την Τουρκική Μουσική και Θεωρητικό της Βυζαντινής Μουσικής.

Ο Βασίλειος Νικολαΐδης ακούεται στους δίσκους «Τὰ Πάθη τὰ Σεπτά», το «Δωδεκάήμερον» και «Ο Άκάθιστος Ύμνος και ή Σταυροπροσκύνηση» που εξέδωκε το «Έλληνικό Πολιτιστικό Κέντρο Λονδίνου» από ζωντανή ήχογράφηση στον Πατριαρχικό Ναό της Μεγάλης Έβδομάδας του έτους 1981¹³⁷.

Ο Βασίλειος Νικολαΐδης, έκομήθη στις 4 Ία-

136. Δες σχετικά στη μελέτη αυτή στο βιογραφικό: Θρασύβουλος Στανίτσας.

137. Παραγωγή: «Έλληνικό Πολιτιστικό Κέντρο Λονδίνου» Άθηνών.

* Συνέχεια έκ της σελ. 218 του ύπ' άρ. 10 τεύχους.

νουαρίου του έτους 1985. Η Κηδεία του έψάλη στον Πατριαρχικό Ναό στις 7 Ιανουαρίου και ο ένταφιασμός του έγινε στο Νεκροταφείο του Αγίου Έλευθερίου στα Ταταύλα. Τόν επικήδειο εξέφωνησε ο Δευτερεύων των Πατριαρχείων Δημήτριος, ο οποίος μεταξὺ άλλων εἶπε τὰ ἐξῆς: «Εἰς τὴν κλίνην ἐνός κρατικοῦ νοσοκομείου, γιὰ λίγες μέρες μακρὰ ἀπὸ τὰς ἱεράς ἀκολουθίας τῆς Ἐκκλησίας, ἐντός των ὁποίων καὶ ὑπὸ τὴν ἱεράν ἐπίδρασιν των ὁποίων κατηγάλωσε σχεδὸν τὴν ζωὴν του, ἔκλεισε τὰ μάτια του ὁ ἀλήστου μνήμης Πρῶτος - Ψάλτης, ὁ «ἀγαθὸς καὶ πιστὸς» Νικολαΐδης... Ὁ μακαριστὸς ἔμαθε ἀπὸ πολὺ νεαρὰ ἡλικία, νὰ πιστεύῃ εἰς τὸν Θεόν, νὰ λατρεύῃ τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἀγαπᾷ θαθεῖα τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν ἄνθρωπο. Δι' αὐτὸ καὶ ἐξηγλήθη κυριολεκτικὰ, ὡς ἱεροψάλτης καὶ ἐκπαιδευτικὸς, ἐν τῇ πιστῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀνθρώπου... Τὸ ἀγαλόγιον ἀπετέλεσε τὴν πρώτη ἀπασχόληση τῆς ζωῆς του, ἡ δὲ Θεία Λειτουργία ἦτο ἡ ἴδια ἡ ζωὴ του. Ξεχωριστὴ ἰδιωτικὴ ζωὴ δὲν εἶχε, διότι ἡ κάθε ἡμέρα τοῦ κατ' οἶκον οἴου του ἦτο μία κατ' ἴδιαν μουσταγωγία, γεμάτη πάντοτε ἀπὸ μουσικὴ ἐμβάθυνσι καὶ προσφορά... Ὁ μακαριστὸς δὲν ἦτο ἀπλῶς ταπεινόφρων, ἦτο ταπεινὸς μὲ ὄλο τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν σημασία τοῦ χαρακτηρισμοῦ τούτου. Ταπεινὸς μέχρι σημείου πολλάκις νὰ παρεξηγεῖται, καὶ εὐθὺς ἀμέσως νὰ θαυμάζεται. Εἶναι κοινὸ πιστεῦω τὸ γεγονός ὅτι, ἄνθρωπος τῆς καταρτίσεως, τοῦ τίτλου καὶ τῆς μεγάλης φήμης τοῦ Νικολαΐδη, τόσον ταπεινός, δυσκόλως συναντᾶται εἰς τὴν κοινωνίαν. Ὁ Βασίλειος Νικολαΐδης ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους μουσικούς, τοὺς πραγματικὰ διακόνους τοῦ ἱεροῦ ἀναλογίου. Ὑπῆρξε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του πρῶτα «ὀπόδειγμα ἀνθρωπιᾶς» καὶ μετὰ, πολὺ μετὰ, μουσικὸς ὑψηλοῦ ἐπιπέδου καὶ χοράρχης καὶ καθηγῆτης καὶ πρωτοψάλτης. Μιὰ ἀπλή ἐρώτησις εἰς οἰονδήποτε ἀπὸ τοὺς πλείστους ὄσους μαθητὰς του, ἀλλὰ καὶ τοὺς συναδέλφους του, ἀπὸ τὴν Ἱεράν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης καὶ τὰ λοιπὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια τῆς Πόλεως, θὰ θεδαιώσῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τοῦ λόγου τὸ ἀληθές... Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, κατὰ τὰ ὁποῖα ἔκδηλα ἐταλαιπωρήθη ἀπὸ τὸ καταλαβὸν αὐτὸν καρδιακὸ νόσημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὑπέφερε προσήρχετο καὶ ἔφαλλε εἰς τὰς ἱεράς ἀκολουθίας ἐντός καὶ ἐκτός τοῦ Φαναρίου. Καὶ προσέφερον εἰς αὐτὰς ὄλον του τὸν ἑαυτὸν, δίχως τὴν παραμικρὰν παράλειψιν καὶ τὴν παραμικρὰν τάσιν ἐλαφρᾶς ἔστω ἀπλοποιήσεως τοῦ μαθήματος πού ἡρμήνευε μὲ μοναδικὸν σκοπὸν νὰ προκαλέσῃ κατάνυξιν καὶ συντριβὴν των καρδιῶν των ἐκκλησιαζομένων καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὴν προσωπικὴν λατρευτικὴν του διάθεσιν. Μὲ πολλὴν εὐλάβειαν

ἐδέχετο τὰς πρὸς ἀπλοποίησιν ἐνίων μαθημάτων εὐγενεῖς παρατηρήσεις των ὑπευθύνων, κάποτε δὲ καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ χοροστατοῦντος Πατριάρχου, ἀλλὰ συνέχιζε ἐκεῖνος τὴν παράδοσιν. Εἰς περιπτώσεις δὲ πού ἠσθάνετο ἀνησυχίαν τινὰ προτιμοῦσε νὰ λαμβάνῃ λίγο ἄγιασμα, τὸ ὁποῖον ἔφερε πάντοτε μαζί του, καὶ ἔπινε καὶ πάλιν συνέχιζε, ὡσὰν μὲ τὴν πιστὴ αὐτὴ προσήλωσιν του εἰς τὰ ἱερά του καθήκοντα νὰ ἔλεγε «ἀς πάθω ψάλλοντας». Καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἤκουσε. Ἐπαθε ψάλλοντας. Τὴν 20ὴν Μαΐου 1983, κατὰ τὸν πανηγυρικὸν ἑσπερινὸν τῆς ἑορτῆς των Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, καὶ ἐν τῇ ἐξασκήσει των καθηκόντων του ἐν τῷ φερωνύμῳ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Σταυροδρομίου, ἔπεσε. Ἐπεσε τὴν στιγμὴν πού ἔφαλε εἰς τὸν Πατριάρχην του, τὸ «Εἰς πολλὰ ἔτη...». Μεταφερόμενος δὲ πάραυτα εἰς νοσοκομεῖον ἔλεγε συνέχεια ἐντός τοῦ ἀσθενοφόρου εἰς τοὺς δύο συνοδοὺς μαθητὰς του, «Δόξα σοι ὁ Θεός». Ἡ ἐν πιστότητι εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰς ἀνεξερευνήτους βουλὰς Του ταλαιπωρία του αὐτὴ συνεχίσθη κατὰ διαστήματα μέχρι τοῦ θανάτου του»¹³⁸.

Ἐπίσης ὁ Τύπος τῆς Πόλης σὲ Νεκρολογία τὸν χαρακτηρίζει ὡς «μοναδικὴν μορφήν τῆς Ὀμογενείας τῆς Πόλεως, μεγάλην μορφήν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς καὶ εἰς τὴν ἀλυσίδα των μεγάλων πρωτοφαιτῶν πάγχρυσον κρίκον».

Καὶ ἡ ἐφημερίδα των Κωνσταντινουπολιτῶν στήν Ἑλλάδα «Ὁ Πολίτης», τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1985 ἔγραφε: «Ὁ Βασίλειος Νικολαΐδης ἦτο καὶ ἀνεγνωρίζετο ἀπὸ ὄλους ἄρχων στήν ψυχὴ καὶ στὸ ἦθος. Ἐτίμησε τὸ στασίδι του ὅσον ὀλίγοι. Εὐσεβὴς χριστιανός, εὐγενὴς καὶ ἄκακος ἄνθρωπος καὶ πιστὸς ἐκτελεστής τῆς πατρῴας Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Ἐφυγε ἀπὸ τὸν κόσμον ἐκτιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ἀπὸ ὄλους τοὺς συμπολίτας καὶ ἀφήνει μνήμην ἀγαθὴν»¹³⁹.

Ἀκόμη τὸ πρόγραμμα «Ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη καὶ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Παράδοση» τοῦ Λυκούργου Ἀγγελόπουλου τῆς Ἐκπομπῆς τῆς ΕΡΤ 1, τῆς 16ης Φεβρουαρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, ἦταν ἀφιερωμένο ὄλο (30 λεπτά) στὸν Βασίλειο Νικολαΐδη. Στὸ πρόγραμμα αὐτὸ ἔφαλε ὁ μαθητὴς του Παναγ. Κουτρᾶς ἔνα «Χερουβικὸ τοῦ Νικολαΐδη» σὲ ἦχο πλ. α', πού τοῦ ἄρεσε πολὺ, ὅπως εἶπε, καὶ στὴ συνέχεια ἀνέφερε μεταξὺ άλλων τὰ ἐξῆς: «Τὸν δάσκαλό μου τὸν γνώρισα ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ φοίτησα ὡς μαθητὴς τῆς Α' Γυμνασίου στὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ στὸ Φανάρι. Ἦταν ὁ δάσκαλος τῆς μουσικῆς τῆς Σχολῆς. Αὐτὸ προδίδει ὅτι σὰν δάσκαλος τῆς μουσικῆς ἦταν καὶ γνώ-

138. Δευτερεύωντος Δημητρίου (Κομματᾶ), Νεκρολογία εἰς Βασίλειον Νικολαΐδην, εἰς Ἐκκλησία 62 (1985) 138.

139. Ὁ Πολίτης, Ἀθήναι, Φεβρουάριος 1985.

στης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς... Ἡ μουσική του κατάρτιση καὶ γλυκύτητα μὲ ἐθελεξαν καὶ μοῦ κίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον νὰ συνεχίσω κοντὰ του πλέον τὶς σπουδές μου ἐπάνω στὴ Βυζαντινὴ Μουσική. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μουσική του κατάρτιση θέλω νὰ σταθῶ καὶ νὰ τονίσω τὴν ἐξαιρετικὴ ἀνθρωπιά του καὶ τὸ χαρακτήρα του, ποὺ πάντα μὲ τὴν καλοσύνη του καὶ τὸ ἦθος του πρῶτα αὐτὸς ἦταν παράδειγμα γιὰ τοὺς μαθητές του. Ἦξερε πάρα πολὺ καλά ποιὰ ἦταν ἡ μουσική τῆς Ἐκκλησίας παρ' ὅλο ποὺ ὡς βαθὺς γνώστης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς πίστευε καὶ διεκήρυσσε ὅτι ἡ μουσική τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Βυζαντινὴ. Ἐκτὸς ἀπὸ καθηγητὴς ἦταν καὶ τακτικὸς ἐπισκέπτης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ὅπου τοῦ ἤρρεσε νὰ συναναστρέφεται μὲ τοὺς φοιτητὲς τῆς Σχολῆς τοὺς ὁποίους προσπαθοῦσε εἴτε ἀστειευόμενος εἴτε σοβαρολογώντας νὰ τοὺς προσελκύει πρὸς τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ ἀναλόγιον»¹⁴⁰.

Στὴ συνέχεια τῆς Ἐκπομπῆς μίλησε καὶ ὁ δικηγόρος Ἀνδρέας Χρόνης ποὺ εἶναι μέλος τοῦ χοροῦ τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος εἶπε ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις του στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ γιὰ τὸν Νικολαΐδη τὰ ἐξῆς: «...ἦταν 14η Σεπτεμβρίου τοῦ 1981 ὅταν πῆγα στὸ Πατριαρχεῖο... ἦταν πρωτὶ... χοροστατοῦσε ὁ Πατριάρχης, πλησίασα μὲ δέος καὶ τράκ στὸ δεξιὸ ἀναλόγιον, διαβαζόταν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ὄρθρου. Μιὰ συμπαθητικὴ καὶ καλοσυνάτη φυσιογνωμία μὲ κάτι τὸ ἀπόκοσμον, τὸ ἐξαυλωμένο θάλεγα στεκόταν στὸ στασίδι βαστώντας στὸ χέρι τὸ καλπάκι του... Ἄν δὲν ἐγνώριζα τὸν Ἀ' Δομέστιχον, ἀπὸ παλαιότερό του ταξιῖδι στὴν Ἑλλάδα, ἴσως τοὺς μπερδεύα. Τὸν φανταζόμουν νεώτερον. Προσηγνῆς, ἀπλὸς καὶ φιλόξενος ἔσπασε πρῶτος αὐτὸς τὸν πάγον, μοῦδῶσε τὸ χέρι του καὶ μὲ κάλεσε κοντὰ του, παρήγγειλε νὰ μοῦ δώσουν ράσο καὶ φάλλαμε μαζί μέχρι τέλος τῆς Λειτουργίας... Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἡ ἄνεση καὶ ἡ ἀπλότητα μὲ τὴν ὁποία ἔφαλε καὶ διηύθυνε ὁ Νικολαΐδης... Τελειώνει ἡ θεία Λειτουργία, παίρνουμε τὸ βασιλικὸ καὶ τὶς εὐχές τοῦ Πατριάρχου καὶ πηγαίνουμε στὴν Πρωτοσυγκελλία γιὰ τὸν καθιερωμένον καφέ. Ἐκεῖ εἶχαμε τὴν εὐκαιρία γιὰ μιὰ καλλίτερη γνωριμία μὲ τὸν Ἄρχοντα... τοῦ ζητῶ νὰ μοῦ δώσει ταινίες ἢ κασσέτες του γιὰ νὰ μεταδοθοῦν ἀπὸ αὐτὴ τὴν Ἐκπομπή. — Δὲν ἔχουμε τέτοιες πολυτέλειες ἐδῶ, μοῦ εἶπε. Συζητᾶμε γιὰ διάφορα θέματα, γιὰ τὴ ζωὴ στὴν Πόλιν καὶ ἄλλα. Μὲ ρωτᾶει γιὰ πολ-

140. Ἐκπομπὴ τῆς ΕΡΤ 1, 16.2.1985, Ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη καὶ Ἀνατολικὴ Παράδοση, (Παρουσίαση: Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος).

λοὺς συναδέλφους ἐδῶ στὴν Ἀθήνα ἐπώνυμους καὶ ἀνώνυμους. Μὲ ρωτᾶει γιὰ τὰ προβλήματά τους. Μὲ ρωτᾶ γιὰ τὸν Πρωτοψάλτη τῆς Μητροπόλεως κ. Σπύρο Περσιτέρη, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχαν γνωρισθεῖ ὅταν αὐτὸς παλαιότερα ἐπὶ Ἀθηναγορά εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὸ Πατριαρχεῖο. Ἐπίσης γιὰ τὸν μαθητὴ του Παναγιώτη Κουτρά, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπόψε μαζί μας. Κανονίζουμε νὰ ξαναδρεθοῦμε γιὰ νὰ τὰ ποῦμε μὲ περισσότερη ἄνεση. Τοῦ ζητῶ τὸ τηλέφωνό του... Ὁ Ἄρχων Πρωτοψάλτης δὲν ἔχει οὔτε τηλέφωνο. Θυμᾶμαι ἀκόμη ὅτι μοῦ εἶπε τότε ὅτι ποτὲ δὲν εἶχε ταξιδεύσει ἐκτὸς Κωνσταντινουπόλεως. Βέβαια εἶχε ἐκμυστηρευτεῖ. Φοδῶταν καὶ τὰ ταξίδια μὲ τὸ ἀεροπλάνο. Μοῦ ἀφιερώνει τὸ βιβλιαράκι του μέσα στὸ ὁποῖο περιλαμβάνονται καὶ τὰ περίφημα Λειτουργικά του σὲ ἄ' ἴχρον... καὶ στὸ τέλος ὅταν ἔφευγα μὲ φωνάζει καὶ μοῦ δίνει μερικὲς χάρτινες τούρκικες λίρες σὰν συνδρομὴ γιὰ τὸ Σύλλογό μας «τὰ Ἱεροψαλτικά Νέα». Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη Βασιλείου Νικολαΐδη»¹⁴¹.

Ὁ Βασίλειος Νικολαΐδης τίμησε ἄριστα τὸ Πρωτοψαλτικὸ στασίδι μὲ τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἐμπειρία ποὺ τὸν διέκρινε.

(Συνεχίζεται)

141. Ἐκπομπὴ τῆς ΕΡΤ 1, 16.2.1985, Ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη καὶ Ἀνατολικὴ Παράδοση, (Παρουσίαση: Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος).

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχωφελεστάτου καὶ θαυμαστοῦ βιβλίου
ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικαῖς καὶ κατάνυξιν
εἰς κάθε κεφάλαιον

Ἡ «Μίμησις» αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ διαφέρει θεατικῶς ἀπὸ ὅλες τὶς μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστέρα, ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως.

Ἀνατύπωσις καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἑνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ εὐλογίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Σελίδες 532, ἐξώφυλλον εἰς τετραχρωμίαν, δρχ. 800 (πλέον ταχυδρομικά).

Κεντρικὴ διάθεσις: Ἄ π ο σ τ ο λ ι κ ῆ
Δ ι α κ ο ν ί α, Ἰακίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ.
722.8008.

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ*

Τοῦ αἰδ. Στεφάνου ΚΥΡΑ·Γ·ΛΙΔΗ

Δεύτερη ἐπίσκεψις στὸν Πανιέρο Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου πὸν πῆρε πολλὰ ὀνόματα κατὰ διάφορες ἐποχές, ὅπως «Μαρτύριον ἢ Ἀνάστασις, ἢ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἢ Ναὸς τοῦ Κυριακοῦ Τάφου». Πραγματοποιήθηκε ὁ διακαὴς πόθος μας καὶ συλλειτουργήσαμε προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Καστορίας κ. Γρηγορίου, Σάββατο 25.2.89 ἀπὸ 10 μ.μ. ἕως 4 π.μ. τῆς Κυριακῆς. Μεγάλῃ συγκίνησις διακρινόταν στὰ πρόσωπα ὄλων μας καθὼς διαπιστώναμε καὶ ἐγένετο φανερὸ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν πάντοτε οἱ ἀκοίμητοι φρουροὶ τοῦ Πανιέρου Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῶν ἄλλων προσκνημάτων. Ὑπάρχει ἀδιάψευστη μαρτυρία τῆς Ἑλληνικῆς παρουσίας καὶ κυριαρχίας τῶν Ἱερῶν προσκνημάτων.

Εἰσερχόμενοι τῆς Ἁγίας Αἰλῆς κεῖται τὸ Μοναστήριον τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ. Κάτωθεν τοῦ Μοναστηρίου τούτου εὐρίσκονται αἱ ἐκκλησίαι τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Ἀβουσιῶν καὶ τὸ Παρεκκλήσιον τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. Εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐρχόμεθα διὰ μᾶς καὶ μόνῃς Πύλης πὸν ἔχει ὕψος 5 μ. καὶ πλάτος 3 μ., καλουμένης αὐτῆς Ἁγία Πόρτα.

Ὁ εὐλαβὴς προσκνητὴς εἰσερχόμενος στὸν Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως τὸ πρῶτον προσκύνημα πὸν ἀπαντᾷ εἶναι ἡ Ἁγία Ἀποκαθήλωσις. Ἐτέθη τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ Σωτήρος ὑπὸ τοῦ ἀπὸ Ἀρμαθαίας Ἰωσήφ τοῦ Νικοδήμου. «Εἰλήσαντες αὐτῷ σινδόνι καθαρᾷ καὶ ἀρώμασι». Προχωροῦντες βήματά τινα πρὸς βορρᾶν καὶ προσερχόμενοι διὰ μεγάλων στύλων (πεσσῶν) εὐρισκόμεθα εἰς τὴν Ροτόντα (στρογγύλη Ἐκκλησία) ὑπὸ παμμεγέθους τροῦλλου. Εἰς τὸ μέσον ὑψοῦται τὸ Ἱερὸν Κουβούκλιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται αὐτὸς οὗτος ὁ Ζωήρρυτος Τάφος τοῦ Κυρίου. Ἐν ταῖς πλαγίαις αὐτοῦ πλευραῖς ὑπάρχουν δύο ὠσειδεῖς ὀπαί, αἵτινες χρησιμεύουν διὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ φωτὸς κατὰ τὴν μεσημβρίαν τοῦ Μ. Σαββάτου ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων. Πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Ἱεροῦ Κουβουκλίου καὶ κατέναντι κεῖται ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐκκλησία τῶν Ὁρθοδόξων. Θεωρεῖται ἐκ τῶν λαμπροτέρων καὶ μεγαλοπρεπεστέρων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Εἰκόνες, ἀψίδες, θόλοι, τροῦλλοι κ.ἄ. Εἶναι ὁ ὠραιότερος χώρος τοῦ Πανιέρου Ναοῦ. Ἀνατολικῶς τῆς Ἱερᾶς Ἀποκαθηλώσεως ὑψοῦ-

ται ὁ λόφος Γολγοθᾶ. Ρίγη συγκινήσεως καταλαμβάνουν τὸν ἀνερχόμενον εὐλαβῆ προσκνητὴν εἰς τὸν λοφίσκον ἐκεῖνον. Φοβερὰ ἡ μεγαλοπρέπεια, ἡ μυστικοπάθεια καὶ ἡ ἱερότης τοῦ περιπτώστου τούτου χώρου. Βορείως συναντῶμεν πύλην εὐρεία, κατερχόμεθα 29 βαθμίδας πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγ. Ἑλένης πὸν ἀνήκει εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Στὸ παρεκκλήσιον τοῦτο κατερχόμεθα 13 βαθμίδας, εἰς τὸ σπήλαιο εὐρέσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ εἰς ὃν ἔρριψαν τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου καὶ τοὺς σταυροὺς τῶν δύο ληστῶν. Ἐδῶ οἱ ὀρθόδοξοι ποιοῦσι τὴν ὑψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τὴν 14ην Σεπτεμβρίου.

Ἐπόμενη ἐπίσκεψις εἶναι ἡ πόλη τοῦ Δαυὶδ, ἡ βασιλικὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, τὸ Ἅγιο Σπήλαιο, οἱ τάφοι τῶν νηπίων, τὸ σπήλαιο τοῦ γάλακτος. Πάνω ἀπὸ τὸ χῶρον τῆς γέννησης τοῦ Χριστοῦ βρίσκεται ἡ Ἁγία Τράπεζα τῶν Ὁρθοδόξων. Ἐκεῖ συναντήσαμε τὸν ἀρχιδιάκονο Γρηγόριο τοῦ Πατριαρχείου νὰ συλλειτουργεῖ μὲ ἱερέα ἄλλης ἐθνικότητος ὀρθόδοξο, οἱ δὲ χοροὶ νὰ ψάλλουν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, αἱ δὲ εὐχαὶ εἰς τὴν ἀραβικὴν, οἱ ἐκκλησιαζόμενοι διαφόρων ἐθνικότητων ὀρθόδοξοι, καὶ πάλιν ἀκοίμητοι φρουροὶ. Ἕλληνας ὁ Ἀρχιμανδρίτης Μεθόδιος. Τὸ καθολικὸ μαζὶ καὶ τὸ κεντρικὸ ἀνήκουν στοὺς ὀρθοδόξους ἐνῶ στὸ βόρειο μέρος τοῦ ναοῦ, διατηροῦν δικαίωματα καὶ οἱ Ἀρμένιοι.

Ἐπίσκεψη γιὰ προσκύνημα ἐπίσης πραγματοποιήθηκε στὸ Ναὸ Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης πὸν βρίσκεται δυτικὰ τοῦ χώρου, ὑπάρχει δὲ ἔνδειξις 2 κίωνων δυτικὰ τοῦ ναοῦ καὶ πιστεύεται πὸς τὸ Ἱερὸ εὐρίσκειτο εἰς τὸ σημεῖο αὐτὸ ἀπὸ ἐτῶν, ὅπου ἔγινε δέησις. Ἐπίσκεψη στὴ Μονὴ Μπειτζαλὰ Ἁγίου Γεωργίου, Προφήτου Ἡλιοῦ, Ἁγίου Συμεῶν, στὴν Νέα Ἱερουσαλήμ. Στὸ τρισυπόστατον δένδρον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἡ ὀρεινὴ πλευρὰ κατοικεῖται ἀπὸ Μωαμεθανούς, Ἐβραίους καὶ Χριστιανούς. Ἐδῶ ἦτο ὁ οἶκος τοῦ Ζαχαρίου. Ἐγεννήθη ὁ Πρόδρομος. Ἐνταῦθα ἡ Θεοτόκος ἐκ τῆς πηγῆς ἔπιεν ὕδωρ.

27.2. Ἀναχώρησις γιὰ τὸ ὄρος Σινᾶ στὴν Αἴγυπτο. Παραλιακὰ διασχίσαμε τὸ δρόμον τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς πὸν εἶχε ὑψηλὴ θερμοκρασία τὴν ἡμέρα καὶ ἀπότομη δροσιὰ τὴν νύκτα καὶ κρύο. Γραφικὰ τοπία στὴν ἔρημο, στὰ βράχια, στὶς πέτρες, διάφορα χρώματα, ὅλα φανταστικά. Ἡ διασταύρωσις

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 248 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

δεικνύει Ταπάχ και Ἁγ. Αἰκατερίνη, εἶναι τὸ μόνο σημεῖο πού ἔχει ζωὴ καὶ χλόη μετὰ ἀπὸ ταξίδι ἀρκετῶν ὡρῶν καὶ χιλιομέτρων. Ἐκεῖ βρῖσκονται Ἑλλη- νες ἀδελφοὶ καὶ συμπατριῶτες μας Χριστιανοὶ μονα- χοί· ἀσπασμοί, συγκινήσεις διακατέχουν ὄλους μας, κατόπιν τέλεισις ἑσπερινοῦ καὶ ἀπόδειπνου, ξενάγησις στοὺς χώρους, βιβλιοθήκες, προσκύνημα στὴν Ἁγία Βάτο πού συνηθίζεται νὰ προσέρχονται οἱ πιστοὶ ἄνευ τῶν ὑποδημάτων των. Δεῖπνο καὶ φιλοξενία ἀπὸ τὸν ἡγούμενο τῆς Μονῆς Πατέρα Παῦλο, ἀναφέρθηκε στὶς ἀντίξοες συνθήκες διαβιώσεως τῆς Μονῆς πού εἶναι ἱκανοποιητικὰ ἐπανδρωμένο ἀπὸ νέους ἀνθρώπους. Ἄλλὰ πολὺ ἀπομακρυσμένη τοῦ κόσμου τούτου γιὰ τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωὴν. Εἶναι πραγματικὰ ἥρωες, πού διατηροῦν καὶ διαφυλάττουν τὰ Ἱερὰ Κεμιήλια τοῦ Ἔθνους, μέσα στὴν ἔρημο, σὲ μιὰ ξένη χώρα.

Τὴν ἐπομένη 28.2.89 ἐτελέσθη ἡ καθιερωμένη Θεία Λειτουργία στὸν Ναὸ Ἁγίας Αἰκατερίνης, προσκύνη- σις εἰς τὸ Ἱερὸ Λεῖψανο τῆς Ἁγίας, παίρνοντας μιὰ εὐλογία, ἓνα δακτυλίδι τῆς Ἁγ. Αἰκατερίνης.

Ἀφήνουμε πλέον τὸ μικρὸ κομμάτι πού φαίνεται νὰ εἶναι καὶ εἶναι καθαρὰ Ἑλληνικὸν κατευθυνόμενοι στὸ Ἰσραήλ. Πάντα μὲ ξεναγούς πού εἶναι ζωντανοὶ μαζί μας, δύο κληρικοὶ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύ- μων, πού τόσο πολὺ μᾶς περιβάλλουν μὲ τὴν ἀγάπη τους, ὁ διάκονος Κυριακός, καταγόμενος ἀπὸ τὸ Βόλο καὶ ὁ Ἀρχιδιάκονος Γρηγόριος, στὰ προηγούμενα δὲ πάντοτε μὲ ξεναγὸ τὸν Πατέρα Εὐσέβιο, πολὺ ἀξιό- λογο καὶ ξενομαθῆ κληρικό, μὲ ὅλα τὰ πατριωτικὰ καὶ θρησκευτικὰ αἰσθήματα πού τὸν διακατέχουν.

1.3.89. Μὲ μεγάλην ἐπισημότητα συνειροτάσαμε μὲ τοὺς Ἱεροσολυμίτες ἀδελφούς μας καὶ τῶν ἀπανταχοῦ εὐρισκομένων ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἐτελέσθη Θεία Λειτουργία μετὰ 15 Ἀρχιερέων, 30 Ἱερέων, 7 Διακό- νων, παρακολουθούτων Ἱερέων προσκνητῶν καὶ Χρι- στεπωνύμου λαοῦ πασῶν τῶν ἐθνικοτήτων, εἰς 4 γλώσ- σας ἀνάγνωσις Εὐαγγελίου, Ἑλληνικά, Ἀραβικά, Ρωσ- σικά, Λατινικά. Καθιερωμένη δοξολογία πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς ἐνθρο- νήσεώς του καὶ συμπληρώσεως 8 ἐτῶν. Κατόπιν μετὰ ποιμπῆς παρατεταγμένων μαθητῶν καὶ χριστιανῶν συν- ωδεύθη εἰς τὸ Πατριαρχεῖο. Στὴ διάρκεια ἀπένευμε στοὺς προσκνητὰς ἐνσφράγιστον Πατριαρχικὸν γράμ- μα.

Ἀποχωροῦντες, κατευθυνθήκαμε στὴν κοιλάδα Ἱωσαφάτ. Ἡ κοιλάς αὕτη κεῖται μετὰ τῆς Ἱερο- σαλήμ καὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Ἐνταῦθα οἱ μα- θηταὶ τοῦ Κυρίου ἐκήδευσαν τὴν Πάρθενον Μαρία, θανοῦσα παρὰ τὴν Σιών. Πρὸς τὰ δεξιὰ της εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ὑπάρχει κῆπος κατάφυτος ἀρχαιολογί- ας.

τῶν ἐλαιῶν. Ἐνταῦθα ἐλθὼν, παρέδωκε τὸν Κύριον ὁ Ἰούδας. Διὰ τοῦτο ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν «Τόπος προ- δοσίας». Πλησίον τοῦ κῆπου τούτου ὑπάρχει ναὸς πε- ρικαλλῆς, ἀνήκων εἰς τοὺς Λατίνους ἐντὸς σιδηροῦ κιγκλιδώματος εὐρίσκεται εἰς βράχος ἐφ' οὗ ἐκάθισεν ὁ Κύριος πρὸ τῆς ὥρας τῆς προδοσίας καὶ προση- χήθη. Ἀνατολικά τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ δείκνυ- ται ὁ τόπος πού ἐλιθοβολήθη ὁ Πρωτομάρτυς καὶ Ἀρ- χιδιάκονος Στέφανος. Βρίσκεται δυτικὰ τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἐπὶ τῆς Κοιλιάδος Ἱωσα- φάτ εὐρίσκεται τὸ χωρίον τοῦ Σιλωάμ, ὅπου ἀπέστει- λε ὁ Κύριος τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν. Πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς κολυμβήθρας τοῦ Σιλωάμ κεῖται ὁ ἀγρὸς τοῦ αἵματος, ἡ ἀγρὸς τοῦ Κεραμέως ὃν ἠγόρασαν μὲ τὰ ἐπιστραφέντα ἀργύρια πρὸς ταφήν τοῖς ξένοις. Ἐνθα ἐπρόνισαν τὸν Προφήτην Ἡσαΐαν, τὸ φρέαρ τοῦ Ἰὼβ καὶ τὸ Ταφέθ, τὸ πάλαι ποτὲ εἶδωλον τοῦ Μολώχ. Ἀκολούθησε ἐπίσκεψις στὸ τεῖχος τῶν θρη- νων.

Ἡ ἐπὶ Τίτου 70 μ.Χ. καταστροφή τῆς Ἱερουσα- λῆμ μετὰ τοῦ Ναοῦ ὑπῆρξεν ὀριστικὴ διὰ τοὺς Ἰου- δαίους οἱ δὲ πρῶν κυρίαρχοι αὐτῆς ἐγένοντο ὑποτε- λεῖς εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον προσέρχονται οἱ Ἰουδαῖοι, πίπτουν κατὰ πρόσωπον ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ θρηνοῦν, οὐχὶ σπανίως τύπτουν καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ τείχους.

Ὁλοκληρώνεται ἡ ξενάγησις τῆς ἡμέρας μὲ τὸ προσκύνημα στὴν Ἁγία Σιών τὸ ὄρος ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖο ἔκτισεν τὸ πρῶτον τὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἰσραη- λικικοῦ Βασιλείου. Κεῖται ἐδῶ Ἀρμενικὸν μονύδριον. Πιστεύεται δὲ ὅτι ἐγένετο ἔνθα καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ Πέ- τρου καὶ ἐφώνησεν ὁ ἀλέκτωρ. Διὰ τούτου τοῦ γεγο- νότος ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν τὸ μοναστήριον τοῦ ἀλέ- κτορος. Στὸ Νοτιοανατολικὸ μέρος τοῦ ὄρους τοῦ ὑ- πάρχουν ἄχρι τῆς σήμερον οἱ τάφοι τοῦ Δαυὶδ, τοῦ Σολομῶντος καὶ τῶν λοιπῶν βασιλέων. Εἰς τὸν τόπον τοῦτον εἶναι τὸ ἀναφερόμενο εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ἐστρω- μένον ἀνάγειον ἐν ᾧ ἐγένετο ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Ἐνταῦθα ἐνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν τοῦ ὁ Κύ- ριος, προεῖπεν τὰ μέλλοντα γενέσθαι Αὐτῷ. Ἐνταῦθα ἐγένετο ἡ ψηλάφησις τοῦ Θωμᾶ, ἐνταῦθα τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς κατῆλθε τὸ Πνεῦμα ἐπὶ τοὺς Ἀπο- στόλους ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν. Πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς ἐκκλησίας ἔκειτο ὁ οἶκος Ἰωάννου τοῦ Θεο- λόγου ἐνθα παρέμεινεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ ἡ Θεοτόκος ἥτις θανοῦσα μετηνέχθη ὑπὸ τῶν ἀποστό- λων καὶ ἐτάφη ἐν Γεθσημανῆ.

2.3.89. Τελευταία ἡμέρα στὸ Ἰσραήλ μᾶς ξενάγη- σε μὲ μεγαλύτερη ἐπισημότητα καὶ λαμπρότητα ὁ ἐκ- πρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Σεβ. Νεαπόλεως κ. Ἀμ-

βρόσιος με τη συνοδεία του, τὸν πατέρα Ἀρσένιο. Μὲ ὄλη μας τὴν ἀγάπη τὸν περιβάλαμε ὅπως κι ἐκεῖνος, πιστεύω πὼς ἦτο ἀμοιβαία, καθημερινὰ μᾶς ἐπισκέπτετο καὶ ἐνδιεφέρετο γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα μας εἰς τὴν ξένην. Ἐξ ἴσου καὶ ὁ Ἅγιος Καστορίας, ἦταν τόσο ἐυχάριστοι πού δὲν καταλάβαμε πότε διανύσαμε τὰ τόσα χιλιόμετρα μετὰ τὰς ψαλμοῦδιαις τοῦ Ἁγίου Νεαπόλεως καὶ ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις εἰς διάφορα θέματα. Βρισκόμαστε κοντὰ σὲ μιὰ μικρὴ ὁροσειρὰ στὴν πόλη Ναὶν, γνωστὴ χήρας. Ἀπέναντί μας φαίνεται τὸ ὄρος Θαβώρ. Ἀπέχει τῆς Ἱερουσαλὴμ πέντε περιπου ὥρας. Στους πρόποδας ἀφήνομε τὸ λεωφορεῖον καὶ παίρνομε ταξί, ἀκοῦμε τὶς κωδονοκρουσίαις τῆς ἀδελφότητος. «Ἐν Θαβωρίῳ παρέλαβεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς» (Ματθ. 7, 1-8).

Κατευθυνόμεστε πλέον πρὸς τὴν Ναζαρετ ἔνθα ἐγένετο τὸ πρῶτον ἢ τοῦ ἀπ' αἰῶνος μυστηρίου φανέρωσις. Ἄξια λόγου ἢ περικαλλῆς ἐκκλησίαι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Στὸ βορειοανατολικὸ μέρος τῆς πόλεως ἔνθα ἀναβλύζει ἡ πηγὴ τῆς Ναζαρετ εὐρίσκεται εἰκόνα μοναδικὴ εἰς τὸν κόσμον ὅπου ἀπεικονίζεται καὶ τὸ ἔμβρυον (ὁ Ἰησοῦς). Κάτοικοι γύρω εἰς τὶς 40.000 πού ἐξ αὐτῶν οἱ 15.000 εἶναι χριστιανοί, τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸ σὲ σύγκριση μετὰ ἄλλαις θρησκείαις. Ἐπὶ τῆς πηγῆς ταύτης ἡ Παρθένος ἤκουσε τὸ «Χαῖρε Κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ Σοῦ», καθ' ἣν στιγμὴν Αὕτη ἦντιλε ὕδωρ. Λίγα χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς Ναζαρετ εὐρίσκεται ἡ Κανὰ τῆς Γαλιλαίας ἔνθα πιστεύεται ὅτι ἐγένετο τὸ πρῶτον θαῦμα τοῦ Κυρίου, μεταβαλόντος τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον, ὑπάρχουν δύο ἀρχαιότατοι λίθινοι τύθοι καὶ ὡς λέγουν εἶναι ἐξ ἐκείνων. Μεγάλῃ μᾶς διακατέχει συγκίνησις καὶ αὐθόρμητα ψάλλομε ὄλοι μαζί «Ἡσαΐα χόρευε ἡ Παρθένος...». Ὅλοι συμβολικὰ δεχθῆκαμε τὸ προσφερόμενον κρασί ὑπὸ τοῦ ἱερέως πῶν ἐξυπηρετεῖ τὸν ναὸν καὶ ἀνήκει εἰς τὴν ἀδελφότητα τοῦ Θαβώρ.

Εἴμαστε πλέον βιαστικοί, θέλομε νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν Καπερναοῦμ. Βρισκόμαστε κοντὰ στὴ θάλασσα καλουμένην τῆς Τιβεριάδος καὶ τὰ παράλια αὐτῆς, πολλάκις ἐπερπάτησεν καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων αὐτῆς ἐπλευσεν. Ἀπέναντι φαίνονται τὰ ὑψώματα τοῦ Γκολάν. Εἰς τὰ παράλια τῆς Τιβεριάδος ὑπάρχουν οἱ πόλεις Μάγδαλα, Βησθαϊδὰ καὶ ἡ Καπερναοῦμ, δεικνύται δὲ ὁ τόπος τῆς Καπερναοῦμ ἔνθα ὁ Κύριος ἠλόγησεν τοὺς πέντε ἄρτους ἐξ ὧν ἐχορτάσθησαν αἱ πέντε χιλιάδες. Ὁ ναὸς εἶναι καθολικός. Σήμερα κάθε προσκυνητῆς τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ χώρου εἶναι δέκτης κα-

θημερινῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, μετὰ πίστιν καὶ εὐγνωμοσύνην ψάλλαμε τὸ «πλοῦσιοι ἐπτώχευσαν...».

Ὀλίγα μέτρα τοῦ Καθολικοῦ διακρίνεται μία σημαία πού κυματίζει. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸ φαντασθοῦμε, ναί, ἦτο ἡ γαλανόλευκὴ ἑλληνικὴ σημαία, ἓνα κτίριο καὶ μία ἐκκλησία ἀφιερωμένη στοὺς Ἀποστόλους, ἓνας μοναχὸς νεώτατος καὶ μία γερόντισσα πού ἐξυπηρετεῖ γιὰ τὴν καθαριότητα τοῦ χώρου, πού πρέπει νὰ ἐξάρω, ἀκόμη καὶ γιὰ τὸν πατριωτισμὸν τῆς καὶ τὴν φιλοξενία μετὰ τὰ ὥραϊα γλυκὰ πού προσέφερε στοὺς ἀδελφούς προσκυνητάς. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ ἀρχαία Καπερναοῦμ, ἐδῶ ὁ Κύριος ἔκαμε πολλὰ θαύματα, ἐθεράπευσε τοὺς δύο τυφλοὺς, τὸν παραλυτικὸν πού τὸν κατέβασαν μετὰ τὰ σχοινιά δεμένον ἀπὸ τὴν στέγη, τὴν αἰμορροοῦσα, ἀνέστησε τὴν κόρη τοῦ Ἰαίρου κ.ἄ.

Στὸ χῶρον αὐτὸ ἦλθαν στὸ φῶς τὰ ἐρείπια τῆς Συναγωγῆς, σ' αὐτὴ «εἰσῆρχετο ὁ Κύριος κατὰ τὸ εἰωθὸς τῆς ἡμέρας τοῦ Σαββάτου νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα». Ἐδῶ στὸ σπῆτι τῆς πεθερᾶς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, δίπλα στὴ Συναγωγὴ, βρῆκε ὁ Κύριος «βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν καὶ ὕψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς καὶ ἀφήκε αὐτὴν ὁ πυρετὸς καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτὸν» (Ματθ. 8, 14-15).

Ἐδῶ πλέον εἶναι πράγματι ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας καὶ συμφωνοῦν ὄλοι οἱ συνάδελφοι κληρικοί, ὄπωροφῶρα δένδρα, ἀβοκάντο, πορτοκαλιές, ἐλιές, φοινικιές κ.ἄ. Κατευθυνόμεστε πρὸς τὰ Μάγδαλα, στὴν πόλη ἀπὸ τὴν ὁποία κατήγετο ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ.

Ἡ Τιβεριάς εἶναι κατ' ἐξοχὴν τόπος τὸν ὁποῖον ὑπερηγάπησεν ὁ Κύριος, ἐκ τῶν παρακειμένων αὐτῆς πόλεων καὶ χωρίων ἐξέλεξε τοὺς πιστοὺς, ἀκολούθως καὶ κληρονόμους Αὐτοῦ ἀποστόλους, ἐν ταύτῃ τῇ θάλασσῃ ἐπέπληξε τὸν Πέτρον διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ, ταύτην περιέπλεε καὶ διὰ ταύτης διεπερᾶτο εἰς τὸ πέραν. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὀρθόδοξος μονὴ καὶ ἐκκλησία.

Ἐνεκα τῆς κλιματολογικῆς αὐτῆς θέσεως εἶναι ἔξοχο τουριστικὸ κέντρο, εἰς τὸ ὁποῖον καταλύσαμε μετὰ ἀπὸ πολλῶν ὥρων ξενάγησιν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων. Στὴ συνέχεια ἐπισκεφθῆκαμε τὸν Ἰορδάνη ποταμὸν ὅπου ἐτελέσθη ὁ ἀγιασμὸς ἀπὸ τοὺς δύο Ἀρχιερεῖς Νεαπόλεως κ. Ἀμβρόσιο καὶ Καστορίας κ. Γρηγόριον καὶ 22 ἱερέων, μεγάλη ἡ στιγμὴ γιὰ ὄλους μας. Περιμέναμε νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ ποτάμι οἱ ἄλλων δογμάτων χριστιανοὶ πού βρῖσκονταν στὸ ἱερὸ ποτάμι καὶ ἐβαπτίζοντο.

Ἐδῶ μετὰ τὴν σειράν μας ἐτελέσαμε καὶ τὸν ἀγιασμὸν τοῦ δικοῦ μας δόγματος, τῆς Ὀρθοδοξίας, ὅπου ἔγινε ἡ βάπτισις τῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν ἀδελφῶν μετὰ εὐ-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΤΟΥΣ 1988

Τοῦ κ. ΓΙΑΝΝΗ Μ. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗ
θεολόγου - ιεροψάλτου

II. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ - ΕΝΤΥΠΑ

1. Ἱεροψαλτικὸς Κόσμος.

Δίμηνο ὄργανο τῆς Ο.Μ.Σ.Ι.Ε. Κυκλοφόρησε σὲ 4 τεύχη. Ἄρ. Φ. 24. Ἰανουάριος - Μάρτιος 8/σέλιδο. Ἄρ. Φ. 25. Ἀπρίλιος - Ἰούνιος 16/σέλιδο. Ἄρ. Φ. 26 Ἰούλιος - Σεπτέμβριος 16/σέλιδο. Ἄρ. Φ. 27. Ὀκτώβριος - Δεκέμβριος 20/σέλιδο.

2. Ἱεροψαλτικὴ Σάλπιγγα.

Ὅργανο τῆς Ἑνώσεως Ἱεροψαλτῶν Περιοχῆς Ἀττικῆς. Κυκλοφόρησε σὲ 4 τεύχη. Τεῦχ. 1 Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1988 8/σέλιδο. Τεῦχ. 2 Μάιος - Ἰούλιος 1988 8/σέλιδο. Τεῦχ. 3. Αὐγούστος - Σεπτέμβριος 1988 8/σέλιδο. Τεῦχ. 4. Ὀκτώβριος - Δεκέμβριος 1988 8/σέλιδο.

3. Ἱεροψαλτικὰ Νέα.

Ὅργανο τοῦ Πανελληνίου Ἱερ. Συλλόγου Ἀθηνῶν. Ἐκδόθηκε σὲ 1 φύλλο μὲ ἀρ. 257 Σεπτ.-Ὀκτώβρ.

4. Ἱερὰ Μητροπόλις Δημητριάδος.

«Ποίος εἶναι, τί προσφέρει, τί ἀπολαμβάνει ὁ Ἱεροψάλτης», Βόλος 1988. Εἶναι ἓνα ἐντυπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος γιὰ νὰ γνωρίσει τὸ πλατὺ κοινό, ἀπὸ κάθε πλευρὰ τὸν Ἱεροψάλτη. Μιὰ ἐνέργεια ἀξία κάθε ἐπαίνου.

III. ΑΡΘΡΑ

1. Γεωργίου Ἀγγελινάρα.

(Ἡ ψαλτικὴ τέχνη μέσα ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴ πε-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 250 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

λάβεια καὶ κατάνυξη, θρισκόμενοι σὲ ἔκσταση. Ὅλοι συγκινημένοι ἀνταλλάσσουμε εὐχές.

Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἐπισφράγις τοῦ ὁδοιπορικοῦ εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους. Πρῶτος εὐχεται ὁ Νεαπόλεως κ. Ἀμβρόσιος «καλὸ ταξίδι στὴν πατρίδα καὶ νὰ προσεύχεστε καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἀδελφούς σας ποὺ θρισκόμαστε μακριὰ ἀπὸ τὰ πρόσωπα ποὺ μᾶς λείπουν». Ἀνταπαντᾷ ὁ Ἅγιος Καστορίας «Σεῖς ἔχετε τὴν Χά-

ρογραφία). Ἐφημ. «Καθημερινή» 9.4.88.

2. Γεωργίου Τσατσαρώνη.

(Οἱ πρωτοψάλτες καὶ Λαμπαδάριοι τῆς Μεγάλης τοῦ Χ. Ε.). Ἐφ. «Ὁρθόδοξος Τύπος», ἀρ. Φ. 787/29.4.88.

3. Γεωργίου Τσατσαρώνη.

(Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ παράδοση καὶ ὁ Ἰωάννης Σακελλαρίδης). Ἐφ. «Ὁρθόδοξος Τύπος», ἀρ. Φ. 784/8.4.88.

4. Ἰωάννου Κωστάκη.

«Τερερεμ» Μυστικὴ Ἑρμηνεία. Περ. «Κοινωνία», Τ. 3/1988.

5. Κων/νου Καλοκύρη.

Ἐπιλεγόμενα στὸ ἔργο τοῦ μουσουρογοῦ Ἰωάν. Θ. Σακελλαρίδη. Περ. «Γρηγόριος Παλαμάς», Τ. 723/1988. Στὸ ἴδιο περιοδικὸ ὑπάρχουν τέσσερις μελοποιημένοι ὕμνοι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα τοῦ ἄρθρου ἀναφερόμενοι εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Σοφίαν.

6. Γεωργίου Κ. Ἀγγελινάρα.

Ὁ Ὅσιος Ἰωάννης ὁ Κουκουζέλης ὁ ἀγγελόφωνος καὶ Μαῖστωρ. Ἐφημ. «Ὁρθόδοξος Τύπος», ἀρ. φ. 897/16.22.1988.

7. Νικολάου Π. Μπρατσιώτη.

Μνήμη Ἰωάν. Θ. Σακελλαρίδη, Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Ἐθνικοῦ Ὑμνωδοῦ, «Ἐκκλησία», ἀρ. 6 1/15 Ἀ-

ρη. Βέβαια σᾶς λείπουν τὰ πρόσωπα. Ἐμεῖς ἔχουμε τὰ πρόσωπα ἀλλὰ δὲν ἔχουμε τὴν Χάριν. Ἐσεῖς νὰ προσεύχεστε καὶ διὰ ἡμᾶς.

Ὅλοι ἡμεῖς, πιστεύω, πὼς δὲν θὰ ξεχάσουμε τοὺς ἀδελφούς μας καὶ θὰ προσευχόμαστε γι' αὐτούς. Ὁ Θεὸς νὰ τοὺς ἔχει καλά, νὰ τοὺς εὐλογεῖ καὶ νὰ τοὺς ἐνισχύει στὶς προσπάθειές των.

(Τέλος)

πριλλίου 1988, σελ. 226 - 229 και «Ἐκκλησία», ἀρ. 7, 1 Ἰουνίου 1988, σελ. 277 - 280.

8. Γεωργίου Ἀγγελινάρα.

Συνέχεια καὶ ὁμοιογένεια τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς παραδόσεως, περ. «Ἐκκλησία», ἀρ. 6, 1/15 Ἀπριλίου 1988, σελ. 244 - 249.

9. Τίτου Μητροπ. Λεοντοπόλεως.

Ἱστορικαὶ Ἐπιστολαὶ Ἰωάν. Θ. Σακελλαρίδου πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Φώτιον, περ. «Ἐκκλησία», ἀρ. φ. 131/15.9.88, σελ. 483 - 484.

10. Νικολάου Γ. Σκιαδαρέση.

Κωνσταντῖνος Πανᾶς (Πνευματικὴ ἐκδήλωση), περ. «Ἐφημέριος», ἀρ. 17, 1-15.12.88, σελ. 367 καὶ 373 - 375.

11. Τατιάνας Καποδίστρια.

Ψάλτες καὶ ἔγχορδα σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση, ἐφ. «Βῆμα» 18.12.1988.

12. Σεραφείμ Φαράσογλου.

Ἀπὸ τὴν τάξη καὶ ψαλμωδία στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ ΚΠόλεως. Περ. «Ἐφημέριος» καὶ στὰ ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 15, 16, 17 τεύχη τοῦ ἔτους 1988. Ἡ ἐργασία συνεχίζεται.

13. Ἀντωνίου Ἀλυγιζάκη.

Μορφολογικὲς παρατηρήσεις στὸ ἔργο τῶν μελουργῶν Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου καὶ Ἰακώβου Πρωτοψάλτου (ΙΗ' αἰών). Περ. «Γρηγ. Παλαμᾶς», τεύχος 722/1988, σελ. 299 - 305.

IV. ΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1. Χαραλάμους Παπα-Νικολάου.

Ἀνθοδέσμη Ἐκκλ. Μουσικῆς. Ἀκριβῆς ἀνατύπωση τῆς Α' Ἐκδόσεως τοῦ ἔτους 1905 ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Βασ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη.

2. Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου.

Ἐρμηνεῖα τῆς ἐξωτερικῆς Μουσικῆς καὶ ἐφαρμογὴ αὐτῆς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Μουσικὴν. Ἐν Κων/λει 1843. Τὸ βιβλίον ἐπανεκδόθηκε ἀπὸ τὴν ἐκδόσειν Κουλτούρα.

3. Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου.

Σύντομον Δοξαστάριον μεταφρασθὲν κατὰ τὴν νέαν μέθοδον τῆς Μουσικῆς τῶν Μουσικολογιστῶν Διδασκάλων τοῦ νέου συστήματος. Ἐν τῷ τοῦ Βουκου-

ρεστίου νεοσυστάτῳ Τυπογραφείῳ 1820. Εἶναι τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἐκτυπωμένα βιβλία τῆς Β.Μ. Ἀνατύπωση ἀπὸ τὴν ἐκδόσειν Κουλτούρα.

4. Κωνσταντίνου Α. Ψάχου.

Δημῶδη ἄσματα Σκύρου, Ἀθήνα 1910. Μὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία. Ἐπανέκδοσις ἀπὸ τὴν ἐκδόσειν Ν. Καραβία.

5. Ἰωάννου Πρωτοψάλτου.

Μουσικὸ ἀπάνθισμα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1904. Ἦτοι προσόμοια καὶ ἀπολυτικία πασῶν τῶν ἑορτῶν. Τὸ βιβλίον ἐπανεκδόθηκε ἀπὸ τὸν ἀγιορείτη Μοναχὸν καὶ Καθηγ. Βυζαντ. Μουσικῆς π. Ἀνδρέα - Χαράλ. Θεοφιλόπουλο.

6. Γεωργίου Ε. Ραιδεστηνοῦ.

Πεντηκοστάριον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1886. Τὸ βιβλίον ἐπανεκδόθηκε ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Βασ. Ρηγόπουλου.

V. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1983 - 1987

1. Θεόδουλου Καλλίνικου, Ἀρχ. Πρωτοψάλτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

«Νεκρώσιμος Ἀκολουθία», Λευκωσία 1984. Ὡς καὶ ὁ τίτλος φανερώνει στὸ βιβλίον περιέχονται οἱ ἐξῆς ὕμνοι καὶ ἡ ἐπιμνημόσυνη ἀκολουθία.

2. Σύλλογος Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀκολουθία τοῦ Νυμφίου. Ἀθήνα 1985. Περιέχεται στὸ βιβλίον ἡ ἀκολουθία τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ Νυμφίου Κυριακῆ βράδυ, ὄρθρος Μ. Δευτέρας. Ἀντιγραφή κειμένων Γεωργίου Τσαούση.

3. Δημητρίου Παπαϊγνατίου.

Μουσικὸ καλλώπισμα, τόμος Α', Ρόδος 1986. Στὸν τόμον περιέχονται συνθέσεις τοῦ συγγραφέα καρπὸς τῆς ἐπὶ 50ετία ἱεροψαλτίας του.

4. Δημητρίου Ἰωαννίδη.

Ἡ χρονικὴ ἀγωγή στὰ διάφορα μαθήματα τῆς Βυζαντινῆς ὕμνολογίας. Πειραιᾶς 1986. Εἶναι μία τοποθέτηση τοῦ συγγραφέα γὰρ τὴν χρονικὴ ἀγωγή μὲ τὴν ὁποία πρέπει νὰ ψάλλεται ὁ κάθε ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας μας.

5. Ἀθωνικὴ Μουσικὴ Ἀνθοδέσμη.

Ἐκδοσις τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Φιλοθέου. Ἁγιον Ὄρος 1987. Τὸ βιβλίον περιέχει «μουσικὰ κείμενα γνωστῶν καὶ ἐπωνύμων διδασκάλων καθὼς καὶ συνθέσεις

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΗ ΒΟΣΤΩΝΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τοῦ κ. ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Τὸ σπουδαιότερο πνευματικὸ κέντρο καὶ ἱερὸ καθήδρμα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς εἶναι ἀναμφισβήτητα σήμερα ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στὸ ἑμορφο προάστιο τῆς Βοστώνης, τὸ Μπρουκλάιν. Ἐδῶ καὶ πενήντα περίπου χρόνια ἡ ἱερὰ αὐτὴ Σχολὴ ὄχι μόνον ἐφοδιάζει τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Ἀμερικῆς μὲ νέους θεολόγους κληρικούς, ἀλλὰ ἀποτελεῖ γενικότερα μιὰ ζωντανὴ μαρτυρία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως στὸ δυτικὸ ἡμισφαίριο.

Οἱ πρῶτοι ἱεροσπουδαστές, ὅταν ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ ἡ Σχολὴ τὸ 1937 καὶ πρὶν μεταφερθεῖ κατὰ τὸ 1948 στὴ Βοστώνη, ἦσαν δεκατέσσαρες τὸν ἀριθμὸ καὶ τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Σχολάρχην περιελάμβανε μόνον τρεῖς καθηγητές. Ὅμως τὸ μέλλον τῆς Σχολῆς εἶχε μιὰ καλὴ ἐξέλιξη. Ἡ ἀποστολὴ τῆς ἦταν δύσκολη. Τὰ ἐμπόδια πολλά. Τὰ κοινωνικὰ προβλήματα ἔντονα. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνάματη δραστηριότητα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβου καὶ τὴν συμπαράσταση τῆς καλῆς Ὀμογένειας τῆς Ἀμερικῆς

ἡ Σχολὴ εἶχε ἀρκετὴ πρόοδο, τόσο ἀπὸ ἀποψη κτιριακῆς διευρύνσεως, ὅσο καὶ ἀπὸ ἀποψη τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ βρίσκεται ἡ Σχολὴ σὲ μιὰ περιοχὴ ὅπου ἐδρεύουν τὰ καλλίτερα Πανεπιστήμια τοῦ κόσμου, ὅπως τὸ περίφημο HARVARD, συνετέλεσαν στὴν ἐξύψωσὴ τῆς ἀπὸ κάθε πλευρᾶ.

Σ' αὐτὴν δίδαξαν κατὰ καιροὺς ἀξιόλογοι καθηγητές, κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ μὲ πολλὴ ἐπιμέλεια καὶ σύνεση γιὰ τὴν πνευματικὴ κατάρτιση τῶν σπουδαστῶν γιὰ τὴν καλλιέργειά τους στὸ πνεῦμα τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας. Τὸ 95ο ο τῶν κληρικῶν σήμερα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς (600 περίπου) εἶναι πτυχιούχοι τῆς Σχολῆς τῆς Βοστώνης. Εἰδικὰ τὸ θέμα τῆς σπουδῆς καὶ προβολῆς τῆς ἐλληνορθοδόξου παραδόσεως μὲ βάση τὴν θεολογικὴ Σχολὴ ἦταν καὶ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βασικὰ προγράμματα τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς δράσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας ἐμποτισμένη στὴν

τοῦ ἐκδότη Ἱεροδιακόνου Ἱεροθέου προκειμένου νὰ καταγραφεῖ ἡ σημερινὴ μουσικὴ προφορικὴ παράδοση».

6. Ἐλευθερίου Π. Γεωργιάδη.

Τ. Ἀρχοντος Λαμπαδαρίου τῆς Μ.Χ.Ε. Τρίτομη Ἀνθολογία, τόμος Β' Ὁρθρος. Θεσσαλονίκη 1987. Στις 734 σελίδες τοῦ βιβλίου του ὁ νῦν Πρωτοψάλτης τοῦ Ἁγίου Θεράποντος Θεσσαλονίκης ἔχει συγκεντρώσει ὅλα τὰ μαθήματα τοῦ ὄρθρου ὅπως τὰ θέλει ψαλλόμενα ἢ παράδοση τῆς Βυζ. Μουσικῆς.

7. Γεωργίου Τσατσάρωνη.

Βυζαντινὸ Ὁρατόριο ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Ἀθήνα 1987. Περιέχονται κείμενα σὲ Βυζαντινὴ σημειογραφία καθὼς καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἕμνοι. Εἶναι ἡ συναυλία ποὺ δόθηκε ἀπὸ τὸν ἐκδότη στὸ Ὡδεῖο Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ στις 3.6.1987.

8. Δοσιθέου Μοναχοῦ.

Μικρὰ Ὀκτώηχος. Φυλὴ 1987. Εἶναι ἔκδοση τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Κυπριανοῦ καὶ Ἰουστίνης. Στὸ βιβλίο περιέχονται τὰ κατ' ἤχο καὶ σὲ σύντομο μέλος

στιχηραρικὸ τὰ κεκραγάρια, τὰ Δογματικὰ καὶ ὁ Μικρὸς καὶ Μεγάλος Ἑσπερινὸς τοῦ Σαββάτου καθὼς καὶ τὰ 11 ἑωθινὰ.

9. Λυκούργου Πετρίδη.

Ὁρθρος, Β' μέρος. Θεσσαλονίκη 1983. Στὸ βιβλίο περιέχονται οἱ ἀργές καὶ σύντομες καταβασίες τοῦ ἔτους καὶ οἱ ἐπικρατέστερες ἀργές δοξολογίες.

10. Λυκούργου Πετρίδη.

Μουσικὸς παράδεισος. Θεσσαλονίκη 1987. Τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται σὲ μουσικὰ μέλη τῆς περιόδου τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. (Κατανυκτικὰ - Ἰδιόμελα - Ἀκάθιστος Ὕμνος - Προηγιασμένη - Ἀπόδειπνο).

11. Χρυσόστομου Κριμπᾶ.

«Ὁ Μπάριμπα Γιάννης ὁ Κούρως», Ι. Παναγιωτόπουλος. Βιογραφικὸ σημεῖωμα τοῦ Πρωτοψάλτου Τριπόλεως, τοῦ γνωστοῦ θεμελιωτῆ τῆς ἀρκαδικῆς μουσικῆς σχολῆς. Ἀρθρο «Ἀρκαδικὰ», τόμος ΣΤ', σελ. 105 - 116. (Τέλος)

ἑλληνική σκέψη εἶναι σήμερα μιά θετική συμβολή γιὰ τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ στὸ δυτικὸ χῶρο. Ἔτσι ἡ ἐλλαδικὴ Ὀρθοδοξία φανερώνει τὴν ἱστορικὴ τῆς προοπτικὴ καὶ τὴν παγκόσμιά της διάσταση. Αὐτὸ πού σήμερα αἰσθάνεται κανεὶς ἀρκετὰ ἐντονα στὴ Σχολὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἑλληνικὴ σκέψη καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν πέθαναν, δὲν εἶναι λείψανα ἐνὸς ὠραίου παρελθόντος. Ὅπως καὶ ἡ Ὀρθοδοξία δὲν εἶναι ἀντικείμενο μουσείου ἢ ὠραιολογία. Στὴ Σχολὴ διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ὁ συνδυασμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος μὲ τὴν Ὀρθοδοξία ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ διαλεχθοῦν μὲ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, ἔχουν μίαν γλῶσσα νὰ τοῦ μιλήσουν καὶ μίαν ἀπάντηση νὰ τοῦ δώσουν στὰ καυτὰ προβλήματα τῶν τελευταίων χρόνων. Ἔτσι βεβαιώνεται αὐτὸ πού ἔλεγε ὁ ἀείμνηστος π. Γ. Φλωρόφσκυ ὅτι θεολογία καὶ καθολικότητα, Ἑλληνισμὸς καὶ Οἰκουμενικότητα, ἀποτελοῦν τὶς σύζυγες ὄψεις ἐνὸς μοναδικοῦ καὶ ἀδιαίρετου δεδομένου. Ἀκολουθώντας καὶ τὸ ἀμερικάνικο σύστημα, δίδεται σημασία στὴ Σχολή, στὸ πῶς θὰ καταρτισθοῦν ἄξιοι κληρικοί γιὰ τὸ θυσιαστήριο, γιὰ τὴν διακονία τοῦ λόγου, γιὰ τὴν ποιμαντικὴ ἐργασία στοὺς νέους καιροὺς. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σπουδαστὲς εἶναι ἤδη ἐπιστήμονες, ἱατροί, νομικοί, φιλόλογοι, βιολόγοι καὶ μὲ μεγάλο ζῆλο ἐπιζητοῦν τὴν θεολογικὴ κατάρτιση γιὰ νὰ ἐργασθοῦν ἀργότερα καὶ νὰ θέσουν τὸν ἑαυτὸ τους στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας. Ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς εἶναι ἔγγαμοι καὶ ὄρμοι ἄνδρες, τὸ 1) ὅ μάλιστα εἶναι CONVERTS, γεγονός πού ἀποδεικνύει τὴν προσοχὴ καὶ τὸ σεβασμὸ γιὰ τὴν Ὀρθοδοξία στὶς ΗΠΑ σήμερα. Στους χώρους τῆς Σχολῆς ἐπικρατεῖ μιά ἀτμόσφαιρα ἐγκαρδιότητας καὶ εὐκρίνειας μεταξὺ καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν καὶ οἱ θεολογικὲς συζητήσεις διακρίνονται γιὰ τὴν σοβαρότητα, τὴν ὑπευθυνότητα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γύρω ἀπὸ τὰ τόσα σύγχρονα προβλήματα καὶ μερικὲς φορές δυσεπίλυτα, τῆς κοινωνίας.

Τὸ σημεῖο ὅμως πού ἀξίζει ἰδιαίτερης προσοχῆς εἶναι ἐκεῖνο τῆς λειτουργικῆς ζωῆς στὴν Ἱερὰ Σχολὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Καθηγητὲς, οἱ περισσότεροὶ ἄλλωστε εἶναι ἱερεῖς, καὶ φοιτητὲς συμμετέχουν καθημερινὰ στὶς ἀκολουθίες καὶ λατρευτικὲς εὐκαιρίες στὸν ἱερό ναὸ τῆς Σχολῆς καὶ ἐπιδιώξή τους εἶναι νὰ ζοῦν ἐντονα αὐτὸ τὸ κοινοτικὸ πνεῦμα τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Ἡ συμφάλμωδι, ἡ ἐξομολόγηση, ἡ συχνὴ Θεία Κοινωνία ἀποτελοῦν οὐσιώδη στοιχεῖα μᾶς γνήσιας πνευματικῆς καὶ λατρευτικῆς ζωῆς. Ἔτσι ἡ Σχολὴ δὲν εἶναι μιά ξερὴ ἀκαδημαϊκὴ διδασκαλία, ἀλλὰ ἓνα ἀληθινὸ ἐργαστήριον καλλιέργειας ψυχῶν καὶ καταρτισμοῦ στελεχῶν γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Σήμερα ἡ Σχολὴ εἶναι ἀνεγνωρισμένη καὶ ισότιμη μὲ τὶς μεγαλύτερες καὶ ἀρχαιότερες Πανεπιστημιακὲς θεολογικὲς Σχολὲς τῆς Ἀμερικῆς καὶ εἶναι μέλος τοῦ Συνδέσμου Ἀμερικανικῶν θεολογικῶν Σχολῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ Σχολὴ ἔγινε δεκτὴ ὡς ισότιμη καὶ ἀπὸ τὸ Ἰνστιτοῦτο Θεολογικῶν Σχολῶν τῆς Βοστώνης πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐννέα Θεολογικὲς Σχολὲς (τέσσερις Ρωμαιοκαθολικὲς, τρεῖς Προτεσταντικὲς, μίαν Ἐπισκοπελιανὴ καὶ μίαν Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξη). Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς δύο θεολογικὲς Σχολὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἔχει ἀναγνωρισθεῖ. Νὰ σημειώσουμε ἀκόμη ὅτι οἱ ἀπόφοιτοι παίρνουν τὸ πτυχίον MASTER OF DIVINITY καὶ τέλος ἡ Σχολὴ ἀπονέμει δύο διπλώματα τὸ MASTER OF THEOLOGICAL STUDIES καὶ τὸ MASTER OF ARTS IN CHURCH SERVICE μετὰ ἀπὸ δύο χρόνια φοίτηση. Ἀξιόλογη ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Σχολῆς μὲ 90.000 τόμους, κτίριο τῶν ὁμογενῶν εὐεργετῶν Ἀγγελου Κοτσίδα καὶ Θεόδωρου Τόννα.

Θὰ ἦταν ὅμως παράλειψη νὰ κλείναμε τὸ σύντομο αὐτὸ ἄρθρο ἂν δὲν ἀναφέραμε δύο ὀνόματα πού εἶναι οἱ ἐμψυχωτὲς καὶ οἱ πνευματικοὶ καθοδηγοὶ τῆς Ἱ. Σχολῆς. Πρόκειται γιὰ τὸν Πρόεδρο τῆς Σχολῆς, Μητροπολίτη Νέας Ἱερσῆς κ. Σίλα καὶ γιὰ τὸν Σχολάρχην τῆς π. Ἀλκιβιάδην Καλύδα. Καὶ οἱ δύο ὑπεύθυνα, σοβαρὰ καὶ ρεαλιστικὰ ἐργάζονται συνεχῶς μαζὶ καὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐκλεκτοὺς καθηγητὲς γιὰ ἓνα καὶ μόνον σκοπὸ. Πῶς ἡ Σχολὴ θὰ δώσει ἀληθινούς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου, πού θὰ ἀποτελέσουν τὸ ἐγκαλλώπισμα τῆς ὀρθόδοξου Χριστιανικῆς Πίστεως στὴν μεγάλη ἀμερικανικὴ ἥπειρο. Ἡ ἀποστολὴ βέβαια εἶναι ὕψηλὴ. Τὸ καθήκον μεγάλο καὶ ἱερό, γιατί καὶ οἱ ἀπαιτήσεις τῶν νέων καιρῶν εἶναι πολλὲς καὶ ποικίλες. Ὅμως ἡ ὀνομασία τῆς Σχολῆς εἶναι Τίμιος Σταυρός. Καὶ ὅπου Σταυρὸς ἐκεῖ καὶ Ἀνάσταση.

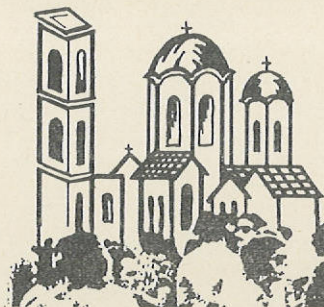
ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Ι Ω Β

✦ Ἡ Ζωὴ καὶ τὰ πάθη του ✦

(Τόμοι Α' καὶ Β')

**Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
Σελίδες 366 καὶ 302. Δραχ. 650 ἕκαστος.**

Η ΣΕΛΙΔΑ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ

Με τὴ ΜΑΡΙΑ ΜΑΤΖΑΡΗ - ΜΙΧΑΗΛ

10. Ἡ πρεσβυτέρα, μητέρα τῆς ἐνορίας

Καλή μου πρεσβυτέρα,

Ἔχεις τὸ «χάρισμα νὰ εἶσαι γυναίκα». Δηλαδή τὴν ἰδιαίτερη εὐλογία ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ διαθέτεις τὸ πιὸ εὐγενέστερο ἔνστικτο, τὴ μητρότητα, πὺν σὲ κάνει νὰ κατέχεις ἕνα πλοῦτο ἀγάπης, ζεστασιάς, φροντίδας καὶ θυσίας. Ἡ καρδιά σου εἶναι γεμάτη ἀπὸ αὐτὸ τὸν πλοῦτο, πὺν χαρίζει ξεχωριστὴ δύναμη στὴ θέλησή σου καὶ φωτεινότητα στὴ σκέψη σου. Τὸ γεγονός αὐτὸ σὲ κάνει ὄχι ἀπλῶς χρήσιμη στὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας μας καὶ ἰδιαίτερα τῆς ἐνορίας, ἀλλὰ καὶ πρωτοπόρο.

Ὡς πρεσβυτέρα, ὅμως, ἔχεις τὴν εὐθύνη καὶ τὴν τιμὴ νὰ διοχετεύσεις αὐτὸ τὸν πλοῦτο τῆς καρδιάς σου, τὴν πνευματικὴ μητρότητα, στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐνορίας. Οἱ ἐνορίτες εἶναι τὰ πνευματικὰ παιδιά σου καὶ σὺ ἡ μάνα πὺν ἀγκαλιάζει μὲ στοργὴ καὶ φροντίδα ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὶς ἀνάγκες τους.

Ἡ μορφή τῆς Παναγίας - Πλατυτέρας πὺν ἀντικρύζεις μπαίνοντας στὸ Ναό, στὴν κόγχη τοῦ Ἱεροῦ, μὲ τὴν πλατεῖα ἀγκαλιά της, εἶναι γιὰ σένα τὸ πρότυπο πὺν σὲ ἐμπνέει καὶ σὲ ὀδηγεῖ. Εἶναι ἡ μητέρα ὅλων μας, ὀλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ προστάτις καὶ βοηθός, ἡ σκέπη καὶ ἡ ὀδηγός. Τὸ πλῆθος τῶν ὀνομάτων πὺν ὁ λαός μας τῆς ἔχει δώσει μαρτυρεῖ τούτη τὴν ἀλήθεια. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ὑμνογραφία μας τῆς ἔχει προσφέρει τοὺς πιὸ γλαφυροὺς ὕμνους, πὺν ἐκφράζουν τὴν ἀπειρὴ εὐγνωμοσύνη μας γιὰ τὴν αἰώνια μεσιτεία της γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος, κοντὰ στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ.

Μιὰ μικρογραφία τούτης τῆς μορφῆς θέλεις καὶ σὺ, καλή μου, νὰ γίνεις γιὰ τὴν ἐνορία σου. Καὶ ἡ δική σου ἀγκαλιά εἶναι ἀνοιχτὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἐνορίτες. Προστάτις, παρηγορητὴς καὶ βοηθός κάθε ἀδελφοῦ σου πὺν σὲ πλησιάζει καὶ ζητᾶ τὴν συμπαράστασή σου, θέλεις νὰ γίνεις. Ἡ μητρικὴ σου καρδιά πονᾷ καὶ χαίρεται μαζί τους. Σὰ στοργικὴ μάνα βρίσκεσαι κοντὰ καὶ στὸ σωματικὸ καὶ στὸν ψυχικὸ πόνο τους. Ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ σου εἶναι πάντα ἀνοιχτὴ γιὰ ὅλους. Δὲν κουράζεσαι νὰ σταθεῖς κοντὰ στὴν πολυτεχνη μάνα, γιὰ νὰ τὴν ἐνισχύσεις στὸ δύσκολο ἔργο τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν της. Γιὰ τὴν ἀνῆμπορη γερόντισσα εἶσαι ἡ στοργικὴ κόρη, πὺν θὰ γλυκάνεις μὲ τὴ φροντίδα σου τὰ γηρατεῖά της.

Στὴν ἀνάπηρη κοπέλα, πὺν εἶναι καθηλωμένη στὸ καρότσι τοῦ πόνου, εἶσαι ὁ ἄγγελος πὺν θὰ τῆς φέρει τὸ χαμόγελο τῆς ἐλπίδας. Στὸν κουρασμένο, πὺν λυγίζει καὶ ἀπελπίζεται, θὰ τοῦ δώσεις θάρρος. Στὸν ὀλιγόπιστο, θὰ τονώσεις τὴν πίστη. Στὸ ζευγάρι, πὺν ἀντιμετωπίζει προβλήματα στὶς σχέσεις του, θὰ σταθεῖς μὲ ἀγάπη καὶ πόνο κοντὰ του καὶ θὰ προσπαθήσεις νὰ ξαναθυμίσεις τὴν πρώτη ἀγάπη τους. Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα, θὰ γονατίσεις καὶ θὰ προσευχηθεῖς στὸν παντοδύναμο Πατέρα, γιὰ νὰ σταθεῖ κοντὰ σ' ὅλα τὰ παιδιά σου.

Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ ὅτι στὴ Ρωσικὴ Ἐκκλησία τὴν πρεσβυτέρα τὴν λένε «ΜΑΤΟΥСНКА» πὺν σημαίνει «μητερούλα». Γιατί, πραγματικά, εἶναι ἡ μητέρα ὅλης τῆς ἐνορίας. Τούτο τὸ γλυκὸ ὄνομα, πὺν εἶναι ταυτόσημο μὲ τῆς Παναγίας,

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

14 Σεπτεμβρίου.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΖΟΥΜΕ την "Υψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Προβάλλει τὸ ἱερότερο αὐτὸ Σύμβολο, ἀνάμεσα μας, στοὺς ἱεροὺς Ναοὺς. Θὰ προσέλθουμε καὶ πάλι —ὅπως κάθε χρόνο— νὰ τὸ ἀσπασθοῦμε.

—Εἶναι ἄραγε τῶν χειλέων μόνον ὁ ἀσπασμός; Θὰ τὸν ἀντικρύσουμε ἀνάμεσα σὲ λουλούδια, σὶὸ κέντρο τοῦ Ναοῦ.

—Θὰ σκεφθοῦμε ἄραγε νὰ τὸν τοποθετήσουμε ἀνάμεσα σὶ ἀγκάθια —αὐτὴ τὴ φορὰ— σὶὸ κέντρο τοῦ ἑαυτοῦ μας; "Ἄς μὴ φανεῖ παράξενο, εἶναι ὁ καλλιτέρας κηπουρός. Καθαρίζει τὸν κήπο τῆς καρδιάς μας ἀπὸ τὰ ζιζάνια. Στὴ θέση τους, φιντεύει λουλούδια μωρίνοια.

Κι ἔχει τόση ἀνάγκη ὁ καθένας μας ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ αὐτῆ! Τὰ ζιζάνια καθημερινὰ ἀδξάνουν. Κάπου γίνονται ἀπειλητικά. Ἡ προσφορὰ βοήθειας στὴ διάθεσή μας. Εἶναι ζήτημα θέλησης. Καὶ ἐπιλογῆς.

Δύο χιλιάδες τετρακόσιοι χαυλιόδοντες.

«**Η ΠΥΡΑΜΙΔΑ** πού σχηματίζουν οἱ χαυλιόδοντες τῶν ἐλεφάντων —διαβάζουμε σ' ἐγκριτὴ πρωινὴ ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν— σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Πάρκου τῆς Κέννα, εἶχε διάμετρο ὀκτὼ μέτρων στὴ βάση τῆς καὶ ὕψος τεσσάρων. Χρειάστηκαν ὅμως μόνο μερικὰ λεπτὰ γιὰ νὰ γίνουνε σιάχη, διὰν ὁ ἱ-

διος ὁ Πρόεδρος τῆς Κέννα, κ. "Αρατι Μόι, ἀναγετὴ φωτιά. "Μαζὶ μ' αὐτὸ τὸν πυκνὸ καπνὸ ἐξανεμίζονται καὶ δεκάδες ἑκατομμύρια νομισματικὲς μονάδες, ἀλλὰ οἱ μεγάλοι στόχοι ἀπαιτοῦν καὶ μεγάλες θυσίες" εἶπε ὁ Κεννάτης πρόεδρος. Καὶ πρόσθεσε: "Κι ἐγώ, κἀνοντίας αὐτὴ τὴν κίνηση, νομίζω διὸ δικαιούμαι νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν κόσμο νὰ ἐνωθεῖ γιὰ νὰ σώσουμε τοὺς ἐλέφαντες καὶ νὰ σταματήσουμε τὸ ἐμπόριο ἐλεφαντόδοντος"».

2.400 χαυλιόδοντες, συνολικοῦ βάρους δώδεκα τόννων, ἔγιναν καπνὸς σὲ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας.

—Πόσα λεπτὰ χρειάζονται γιὰ νὰ πάρει ὁ ἄνθρωπος τὴ μεγάλη ἀπόφαση νὰ συμφιλιωθεῖ μὲ τὸ περιβάλλον, ἐπανερχόμενος ἔτσι, τρόπον τινά, στὴν προοπτικὴ κατάσταση;

Πύρινος ἀπολογισμός.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ καὶ πάλι. Ὁ μῆνας τῶν πύρινων ἀπολογισμῶν. Αὐτὴ τὴ φορὰ οἱ ἀριθμοὶ εἶναι τραγικοί. Ἡ ἀνησυχία ἔγινε καὶ πάλι καύμὸς κι ὁ καύμὸς ἀγωνία κι ἡ ἀγωνία ἀπελπισία. Ρουτίνα καὶ φρέτος τὸ «δελεῖο πωρεαῖās», ὁ ἀφανισμὸς τοῦ πράσινου θησαυροῦ μας στὴν πέτρινη, διρασομένη γῆ μας. Ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὴ Λαμία Σιέργιος Δημούλης, αὐτὴ τὴν ἀγωνία τὴν ἔκανε στίχο. Κι εἶναι «Τὰ τελευταῖα δέντρα» ἓνα ἀφιέρωμα σαρακιικό: «Πάλι σὶὸ λόφο

τῆς μητέρας ὅλου τοῦ κόσμου, σοῦ χαρίζει ξεχωριστὴ θέση στὴν Ὁρθόδοξὴ Ἐκκλησία μας. Ὁ ἱερεὺς σύζυγός σου, ὡς πατέρας καὶ σὺ ἡ πρεσβυτέρα, ὡς μητέρα, στὴν ἐνορία σας, τὸ μεγάλο σας σπίτι, ἀνάμεσα στὰ πολλὰ παιδιά πού σᾶς χάρισε καὶ σᾶς ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός, τοὺς ἐνορίτες σας, καλεῖσθε νὰ δώστε ὅλες τίς δυνάμεις σας γιὰ νὰ τὴν κάνετε πρότυπο ἀγάπης, ἐνότητας, ἀδελφοσύνης, πραγματικὸ κομμάτι τοῦ Παραδείσου. Καὶ ἔτσι, ὅλοι μαζί, πατέρας, μητέρα καὶ παιδιά, διὰ τῆς συμμετοχῆς στὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐνωθεῖτε μὲ τὸν κοινὸ Πατέρα καὶ Θεὸ μας, ὥστε ὅλη ἡ πνευματικὴ οἰκογένεια τῆς ἐνορίας σας νὰ προετοιμάσει τοὺς μελλοντικούς πολίτες τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Ἄλ-

λὰ καὶ μιὰ ζωντανὴ μαρτυρία τῆς θεότητας τοῦ Χριστοῦ μας σ' ὅλο τὸν κόσμο, πού βρίσκεται ἀκόμα στὸ σκοτάδι καὶ στὴ «σκιά τοῦ θανάτου».

Ναί, καλὴ μου πρεσβυτέρα, μὴ σοῦ φανεῖ παράξενο οὔτε ὑπερβολικό, τοῦτο τὸ σπουδαῖο ἔργο σοῦ ἔχει ἐμπιστευθεῖ ἡ ἁγία Ἐκκλησία μας. Καὶ τούτῃ τὴ μεγάλῃ ἀποστολῇ σοῦ ἔχει ἀναθέσει κοντὰ στὸν ἱερέα σύζυγό σου, στὴν ἐνορία σας.

Ἡ μητρικὴ χριστιανικὴ σου καρδιά, φωτισμένη καὶ ἐνισχυμένη ἀπὸ τὴ χάρη τῆς Παναγίας Μητέρας καὶ εὐλογημένη ἀπὸ τὸ Χριστὸ μας, καὶ ἡ ἁγιαστικὴ χάρη, πού ὁ σύζυγός σου διὰ τῆς τελέσεως τῶν Μυστηρίων σκορπίζει σ' ὀλόκληρη τὴν ἐνορία, ὀλοκληρώνει τὸ ἔργο τῆς Θείας Χάριτος καὶ φέρνει τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ.

μὲ τις δρῶς / νὰ χαράζουν σιαυρούς, ὀνόματα / μὲ τὸ φόβο μὴν εἶναι τὰ τελευταῖα δέντρα. / Νὰ σκορπίζω σπόρους τάχα στὴν τύχη / τις κορφὲς νὰ ζηλεύω / πὸν ὀρέγονται τ' ἄπειρο / ἢ τὴ μήτρα τῶν φύτρων. / Νὰ θωπεύω τὰ φύλλα πὸν πέφτουν / ν' ἀγκαλιάζω τοὺς κλώνους χαράζοντας / σιαυρούς, ὀνόματα / ὅπως κατεβάξεις στὰ χέρια σου οὐρανόν».

Ποιό ἀπ' τὰ δύο;

ΤΟ ΜΗ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΟ διαστημόπλοιο «Βόγιατζερ» πὸν ἀσχολεῖται μὲ τὸν πλανήτη Ποσειδώνα, προσέδῃ σὲ σημαντικὲς ἀστρονομικὲς ἀνακαλύψεις πὸν ἔχουν ἐνθουσιάζει τοὺς ἐπιστήμονες. Συγκεκριμένα, μετὰ τὴ λήψη τῶν τελευταίων φωτογραφιῶν πὸν ἔστειλε τὸ διαστημόπλοιο, διαπιστώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἢ ὑπαρξὴ δύο μερικῶν δακτυλίων πὸν περιβάλλουν τὸν πλανήτη μὲ τὴ μορφή τόξων. Νωρίτερα, οἱ φωτογραφίαι ἀπεκάλυψαν τέσσερις μέχρι σήμερα ἄγνωστους μικροὺς φυσικοὺς δορυφόρους τοῦ πλανήτη. Τὸ «Βόγιατζερ» πὸν ἐκπορεύτηκε τὸ 1977 καὶ ταξιδεύει μὲ ὠριαία ταχύτητα 67.900 χιλιομέτρων, ἀπεῖχε πρὶν λίγες ἡμέρες 4,83 δισ. χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ Γῆ καὶ 18,2 ἑκατ. χιλιόμετρα ἀπὸ τὸν Ποσειδώνα, τὸν τέταρτο σὲ μέγεθος πλανήτη τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος.

—Πόσες ἄραγε φορὲς ψελλίζουν τὰ χεῖλη μας τὸ «ὡς ἐμεγαλύνθη...»; Ἡ μήπως πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε αὐτὸ πὸν εὐστοχα εἰπώθηκε, ὅτι «οἱ μηχανὲς μᾶς ἔκαναν θεοὺς, πρὶν καλὰ - καλὰ γίνουμε ἄνθρωποι»;

Μπράβο καὶ πάλι μπράβο!

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟΥΣ θαλάμους γι' ἄτομα μὲ εἰδικὲς ἀνάγκες θὰ τοποθετήσει ὁ ΟΤΕ σὲ διάφορα νοσοκομεῖα, ἐνῶ προγραμματίζει τὴν ἐγκατάσταση τηλεφωνικῶν θαλάμων σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς χώρας, οἱ ὁποῖοι θὰ εἶναι προσαρμοσμένοι στὸ τοπικὸ ἀρχιτεκτονικὸ χροῶμα καὶ τὸ περιβάλλον. Εἰδικὰ γιὰ τὸ ὑπουργεῖο Ὑγείας, Πρόνοιας ὁ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ΟΤΕ ζητᾷ νὰ ὑποδειχθοῦν τὰ νοσοκομεῖα ἐκεῖνα, στὰ ὁποῖα θὰ τοποθετηθοῦν οἱ νέου τύπου τηλεφωνικοὶ θάλαμοι, ὥστε νὰ μποροῦνε νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ ἀναπήρους, παιδιὰ κ.λπ.

Ὅφείλουμε νὰ ἐξάρουμε τὴν ἀπόφαση καὶ νὰ χειροκροτήσουμε τὴν ὑλοποίησή της. Ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι νὰ ἐμφράσει ὁ καθένας μας τὰ εὐγενικά του αἰσθήματα ἀπέναντι σιὸς ἀναξιοπαθοῦντες συνανθρώπους. Οἱ τρόποι ἐπινοοῦνται, φτάνει νὰ ὑπάρχει μιὰ ζεστὴ καρδιά.

Μπράβο καὶ πάλι μπράβο!

Περὶ εὐκαιριῶν...

Ἡ ΔΗ ἀπὸ τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Αὐγούστου, ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν ζήτησε μὲ ἔγγραφό του τὴν παράταση τῶν ἐκπτώσεων στὰ καταστήματα. Στὸ ἔγγραφο τονίζεται χαρακτηριστικὰ: Ἡ παράταση τῶν ἐκπτώσεων εἶναι ἀναγκαῖα, ὥστε νὰ μὴ χαθεῖ ἢ εὐκαιρία ἀγορῶν μὲ μειωμένους τιμὲς, ἀπὸ τοὺς καταναλωτὲς ἐκείνους, πὸν πέρασαν τὸ μεγαλύτερο διάστημα τῆς περιόδου τῶν ἐκπτώσεων μακριὰ ἀπὸ τ' ἀγορασιμὰ κέντρα.

Νὰ προλάβουνε μ' ἄλλα λόγια οἱ καταναλωτὲς νὰ προμηθευτοῦν ἀντικείμενα πὸν θὰ τοὺς χρησιμεύσουν τὰ ἐπόμενα δύο, τρία, τέσσερα, πέντε, τὸ πολὺ δέκα χρόνια.

Θὰ σπεύσουν ἄραγε οἱ παραθεριστιεῖς, μετὰ τὴν ἐπιστροφή στὶς ἐστίες τους, στὸν ἐνοριακὸ τους ναό; (ἐννοεῖται ὅσοι θρῖσκουν τὶς διακοπὲς σὰ δικαιολογία γιὰ τὸν μὴ ἐκκλησιασμό). Θὰ σπεύσουν νὰ ζητήσουν γι' ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ πὸν τοὺς προσφέρεται ὅλο τὸ χρόνο καὶ δωρεάν; Θὰ ἐκμεταλλευτοῦν τὶς προσφορὲς τοῦ Οὐρανοῦ;

Πύργοι...

Ο ΠΥΡΓΟΣ τοῦ Ἄϊφελ συμπλήρωσε τὸν πρῶτο αἰῶνα ζωῆς. Ἡ τεράστια αὐτὴ σιδηροκατασκευὴ δὲν εἶναι πιά τὸ πιὸ ψηλὸ κτίσμα στὸν κόσμο. Εἶναι ὅμως πάντα πολὺ διάσημο. Ἴσως καὶ διότι ὠραῖο δὲν ἦταν, ἔγινε ὅμως μὲ τὰ χρόνια καὶ τὸ συμβολισμὸ πὸν στὸ μεταξὺ ἀπόκτησε. Ἐπίκεντρο τοῦ τουρισμοῦ στὸ Παρίσι, μ' ἑκατομμύρια ἐπισκέπτες κάθε χρόνο. Ὁ Πύργος εἶναι ταυτόχρονα θαυμάσια ἐπιχείρηση. Παίζει ὅμως κι ἕνα ρόλο πὸν ὁ Ἄϊφελ οὔτε κἀν εἶχε φαντασθεῖ. Τῆς κεντρικῆς παρισινῆς κεραίας γιὰ ὅλες τὶς τηλεοράσεις καὶ πολλὰ ραδιοφωνικὰ προγράμματα. Ὁ Πύργος τοῦ Ἄϊφελ ἄρχισε νὰ κατασκευάζεται μέσα σ' ἕνα ἀρνητικὸ γενικὰ κλίμα, ἐνῶ καθηγητὲς τῆς μηχανικῆς προφήτευαν ὅτι θὰ καταρρεύσει ὅταν θὰ φτάσει τὰ 221 μέτρα. Ὅμως ὁ Πύργος ξεπερνάει ὅλα τὰ δυσάρεστα προγνωστικὰ καὶ φτάνει τὰ 320,75 μέτρα κι ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τότε στηρίζεται στὰ τέσσερα πόδια του, στὸ κέντρο τοῦ παρισινοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως.

Τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, ὅλοι ὀρθώνουμε τοὺς πύργους μας μὲ ποικίλα ἀποτελέσματα. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη διαβάσουμε γιὰ τὸν Πύργο τῆς Βαβέλ. Ἀπὸ τότε οἱ πύργοι —κυριολεκτικὰ καὶ μεταφορικὰ— ἀνεβαίνουν... Εἶναι ἄραγε ἀνάλογη ἢ φορὰ τῶν ἀνθρώπων πὸν τοὺς οἰκοδομοῦν;